This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google™ books

https://books.google.com

NATIONALBIBLIOTHEK
IN WIEN
165641-B
Neu-

Digitized by Google

Österreichische Nationalbibliothek
+Z25300730X

Digitized by Google

Digitized by Google

PETAR BAČIĆ.

Historička pripoviest iz narodnog života

u

DALMACIJI

u drugoj polovici šestnaestog vieka.

Spjevao

LUKA BOTIĆ.

U OSIEKU 1862.

Brzotiskom Dr. Lehmanna i drug.

165641-B

Digitized by Google

Digitized by Google

PREUZVIŠENOM GOSPODINU

JOZIPU JURJU STROSSMAJERU

BISKUPU DJAKOVAČKOM

i

VELIKOM ŽUPANU VIROVITIČKE ŽUPANIJE

itd. itd. itd.

Digitized by Google

Digitized by Google

POSVETA.

Jaoh pusto povjestnice groblje
Uveloga hrvatskoga slavja,
Pusto ti si, jadna moja majko!
Strašno ti si, crna moja majko!
Tebe dvie protiču rieke
Obedvie grdne i goleme,
Obedvie po brzini brze,
Obedvie po mutnini mutne;
Od šta da su grdne i goleme,
Od šta da su i brze i mutne?
Jedna mi je krvava rieka
Crne krvi hrvatskih junaka,
Bože mili, jaoh puste krvi!
Druga mi je ta slana rieka
Samih suza naroda hrvatskog,
Bože dobri, jaoh pustih suza!
Po tom groblju, izmedju rieka
Prošeta se zamišljeni pjesnik,
Jer nemože srcu da odoli,
Tome jednom pod Bogom silniku,

Digitized by Google

A da muku ne pogleda strašnu,
Strašnu muku i strašniju žalost,
Da nesreću grdnu ne pogleda,
Da prokledstvo Božje ne pogleda,
I u silnog Boga tvrdo srce,
Što se dugo smilovati neće,
Da prokletstvo sa naroda digne.
Stopom stupa zamišljeni pjesnik,
Stopom broji te narodnje muke,
Stopom smišlja po jednog junaka,
Stopom broji suze od očiju,
Stopom broji težke uzdisaje;
Al se nigdje pjesnik ne ustavi,
I nigdje se izplakao nije,
I nigdje se natužio nije
Da mu težkom odlane srdašcu,
Dokle nije jednom grobu došo,
Nad grobom je zemlja prosahnula
Nad grobom je i krst iztrunuo,
Samo vjetar kroz češljugu piri,
A češljuga suha glas izdaje:
Teški li su, nesretní Bačiću,
Meni vjetru tvoji uzdisaji! —
Tude se je pjesnik ustavio,'
Od žalosti kod groba je sjeo
Pa je stao gorke ronit' suze,
Pa je stao tužno naricati.
Kako mu se grobak omilio,
I u grobu taj nesretni Bačić,
Plače pjesnik, plače ne prestaje,
Ob dan plače, iz glasa jauče:
Jaoh Pero, sladki pobratime,
Ne zovem te bratom po vieku,

Digitized by Google

Već te molim, moj po srcu brate,
Odzovi se svome sladkom bratu,
Da ti padnem, sladki, oko vrata,
Da te bratski grlim i cjelivam!
Obnoć plače i Bogu se moli:
Olakoti, Bože, zemlju bratu
Da ga jednom vidim od milosti
Nebi li ga utješila bratska!
Triput se je mjesec pomjenio
Gledajući pjesnika kod groba,
Slušajući vapaje i molbu,
A toliko redalo se sunce
I slušalo plača i jauka,
Ne mogoše duže podnieti
Nego jim se težko razžalilo,
Pjesniku se oni smilovali,
Pa mi redom i mjesec i sunce,
Jedno zorom a drugo večerom,
Kada su se s puta povraćali
Pred Boga se s' tužbom utjecali:
Nemožemo zemlju obilazit'
Kako plače bratac a za bratom,
I jauče za srce ujeda,
Već pomiluj, dobri otče, braču,
Sastavi jih ma za čas u bratstvu!
Ni Bogu se ne moglo na ino,
Blagoslovi suze pjesnikove
Od suza se zemlja raztopila,
Od uzdaha olakšala teška
Pa se Bačić trudan i umoran
Podigao iz svojega groba;
Sanen sjedne kod brata pjesnika,
A pjesnik je brata zagrlio

Digitized by Google

Cjelujući njemu govorio:
Nješto si mi, pobratime, sjetan
A u licu taman od tamnine,
U očima bolan usahnuo,
U tielu sav si uvenuo!
No mi kaži, hudi moj jadniče,
Što ti teže na srdašce pada,
Il' živjeti nesretni ljubavnik,
Boriti se srcem bez utjehe,
I ljubiti, nade neimati,
Il' tamnjeti pod zemljicom crnom
I sahnuti pod zemljicom težkom? —
Tad je tamni Bačić uzdahnuo,
I tamnim mu odgovara glasom:
Tri vieka u tamnici tamnim,
Tri vieka pod zemljicom sahnem,
Tri vieka uzdišem u grohu,
Tri vieka niesu tri dana
Pram tri dana nesretnog života
Kod nesretnog srca u ljubavi;
A kada sam u hladnome grobu
Osjetio tvoje vrele suze,
Ja sam ti se, brate, začudio,
Od čuda se jesam izgubio,
Odkud meni sreće iznenada,
Iznenada iza tri vieka,
Sreće njeke prije nepoznate!
Šnjome bi se opet rodit mogo,
Iz groba bi mogo roditi se
Da nežalim, da sreću ne kunem. —
To pjesnika vrlo razžalilo,
Vrelom suze njemn potekoše,
Milog brata primio za ruku

Digitized by Google

A jauče iza svega glasa:
Jadan Pero, jedan nesretniče,
Koja hvajda, braća smo po srcu,
Po zakonu biti nemožemo! —
Taj glas čuo sveti svešteniče
U pustome groblju povjestnice
Uveloga hrvatskoga slavja,
Na glas dodje, pjesnika upita:
Rašta plačeš, pjesniče, do brata,
Rašta plačeš, nemilo jaučeš? —
Mahom se je pjesnik umirio,
Petar Bačić vedriji postao
Od svjetlosti njeke iznenada,
Pa govori pjesnik svešteniku:
Kako neću jadan proplakati,
Kako l' neću bolan jaukati?
Imam evo milog pobratima
Po srcu mi sa srcem mi srasto,
Teke nije po zakonu pobro
Po ubavom zakonu hristjanskom,
Jer sam jedan čovjek siromašak
Nejmam odkud da svieću kupim,
Kupu vina sastaviť nemogu
Niti dinar da na crkvu dadem;
Vjetar puše po polju niemi,
Svako sjeme još u klici vene;
Vinograde gluha suša šuši
Grozd nemože više da uzori.
Zato plačem, zato ti jaučem. —
Kad to čuo sveštenik pobožni
Braću vodi prebieloj crkvi,
Vrata mu se otvaraju sama,
Uvede jih u tu sjajnu crkvu,

Digitized by Google

Svieću je vjerom zapalio,
A ljubavi kupu napunio;
Dok su kupu braća izpraznila
On je braći svoj blagoslov dao,
Nebi li se navršila Božja.

Pjesnik.

Digitized by Google

Pjesma I.

Marjan.

Oj Marjane, samotna planino
Pored Spljeta, pored živa grada,
Njetko njegdje svoju sreću traži,
A ja jadan, ja bi sretan bio,
Ja bi bolno srce umirio,
Kad bi znao, kad bi kazat mogo,
Što mi mirno more oko tebe
Pram mjesecu il' uzdiše sjetno,
Il šapuče tihijem talašcem,
A njekad se goropadno žesti,
Oko tebe, Marjane, biesni,
I talase pljuskom o te lomi;
Kad bi znao, kad bi kazat' mogo,
Što ti veli jugovina mutna
Lomeć grane maslinam i smokvam,
Što l' ti kaže suha studna bura
Po goleti, po tjemenu ćelom
Sušeći ti kadulju bliedu;
Kad bi znao, kad bi kazat mogo,
Kakovi j' ono pustinjače sveti,
Što mi svoje sakrio gnjiezdo
Na skrovitom sovinom daništu,

Digitized by Google

Na zmijinom mirnom prisojištu. —
Svetac jeste, — glas tako raznaša —
Po mantiji crnoj otrcanoj,
Po besjedi pobožnoj i svetoj,
I po glavi krotko oborenoj;
Svetac jeste, al rumena lica,
Žarka oka, oblieh obraza,
Nizka stasa, a prostranih kulja.
Blago sunce za Marjan mi zadje,
A pustinjak pred pećinom sjedi,
Do njeg sjedi krasota djevojka.
Jeste krasna, al je i žalostna!
Bledjano je oborila lice,
Crne oči u uprla zemlju,
Sjetna sluša svetca pustinjaka,
A svetac je okom zoblje kradom,
Uzpaljenim, lakomiem okom,
Pa besjedi nesigurnim glasom:
Ti si, Kato, žalostna i sjetna,
Jesi tužna, a nevolje nije;
Božje te je progledalo oko,
Milostno se tebi smilovalo,
Namjeri te na svojega slugu,
I ganu mu prama tebi srce,
Da ti bude otac u biedi
U zlo doba, kad se srdžba božja
Razaljela po grješnome ljudstvu,
Te ga mori morijom i gladom.
Ne pomislit, grjehota je, sinko,
I dobroga ne smisliti Boga,
I harnom ga ne slaviti dušom,
Srce svoje zatvorit veselju;
Budi Božja, budi voljna, Kato. —

Digitized by Google

Žalostivo djeva kreće glavom,
Al sa zemlje očiuh ne diže:
Jesam grješna, poludjeti mogu,
I dobroga razsrditi Boga,
Srce moje čemerno i gorko
Puknut hoće, nasmijat se neće,
Kô što pusta moja sreća neće
Za života jadna da doživim:
Vesela je moja stara majka
Nerodjena, bolja no rodjena,
Veseo je moj jedini bratac
Nerodjeni bolji no rodjeni;
Al jadno se majčino veselje,
Dok ga vapi iz hladnoga groba,
Kud su joj ga sahranili s' vojnom
Crnom dušom prokleti Alberti,
Pokrali ga, gola sahranili;
I čemerno bratovo veselje
Slušajući svoju tužnu majku
Kako plače bolna i jauče,
Gledajući ponositu majku
Gdje se bori nuždom i biedom,
Gdje se krije gorima od sebe;
Pa mu ni tu dosta jada nejma,
Nego gine da pogine mladjan
Za Jelicom Albertovom ružom,
A još vidi, sudjena mu nije.
Pa se danas prevrnuo sviet,
Ja se odbih huda od milieh,
Nit jih tješim, nit jih razgovaram,
Nit jim suza sa očiu trišem,
Jer sam tvojim ustma vjerovala
Više jadna no njiovom srcu:

*

Digitized by Google

Takvoj majci hoće biti laglje,
I takovom bratu bit će laglje,
Ako samnom hljebac ne diele. —
Tad uzdahne, a vatrena suza
Kanula je niz bliedo lice.
A kada je suzu obrisala:
Ja sam tebe juče zaklinjala,
Da upitaš Petra brata moga,
Jeli vjeran svojem običaju?
Sjutra pada Velja Gospojina,
A bratac se davno naučio
U Žnjanu se Gospoji poklonit;
Da se s' bratom sastanem kod Gospe
Da mu jadno srce priupitam. —
Pustinjak je pogledo djevojku,
Okom kaže, nju će prevariti,
Pa kazuje nesretnoj djevojci:
Jest mi danas Petar govorio:
Gospi Žnjana polaziti neće;
Nješto mu se preko glave mete,
Ja bi reko, prositi će Jelku. —
Kad to čula ta žalostna sestra,
Kan' da ju je ošinula munja,
Glavu diže, a oči ukoči,
Ne vjeruje šta ušima čuje,
Veće mora da vjeruje svetcu.
U svom čudu, u žalosti ljutoj
I ne spazi gdje dolazi turčin
Ponosita stasa i uzrasta,
Gospodskoga ruha i uružja;
Al turčina mahom spazi starac,
Čim ga spazi obasja ga radost,
Al se hitar mudro pritajio,

Digitized by Google

Pa prišapne u čudu djevojci:
Idi, sinko, pomoli se Bogu,
I počini pod njegovim krilom,
A ja idem Boga da poslužim,
Da turčina predobijem Bogu,
Ako mi je milosti u Boga. —
Djevojka je u još većem čudu
Jer upozna dizdara Solinskoga
Januš — bega svoga brata pobru.
Čudesa su skamenila djevu,
Od čuda je ostala bez volje,
Pa s' okrene neobićnom domu,
Dovuće se do ložnice puste;
Zemlji klone tužna na koljena,
Al ne klone Bogu da se moli,
Već da plačem srce izdovolji,
Jer joj srce dobro ne proriče
Za svog brata, za jedinca svoga.
— Jaoh Pero, jaoh luda glavo,
Gdje bez nužde sramote da tražiš,
Da si shule dično siromaštvo!
Da je u njih srca za te bilo,
Da te htješe da okite srećom
Nebi t' u grob odpratili otca,
Sa tvojine tjerali te nebi!
Da ti htješe svoje milo dati,
Tvoju muku nebi uzimali!
Jaoh Pero, jaoh luda glavo! —
Al' što svetac sa turčinom sbori
U samoći, gdje nećuje nitko,
A u noći da nevidi nitko?
Zemlja čuje, al kazat ne umje,
Zvjezde vide, al su na daleko,

Digitized by Google

Te se oni mirno pogodiše,
Pogodiše, mirno rastadoše,
Rastadoše, i ostade tajna.
Al je čudo riedko na samo,
Pa je ništa čuda šta je bilo,
Prama čudu šta hoće da bude!
Povrati se svetac nazorice,
Prisluškuje jeli čuti Kate,
A kad mnijo zaspala je Kata
Uputi se stazom u bezstazje,
Vrh Marjana uz tu strmen kršnu.
A kada je vrh Marjana stigo,
Odkud sav Spljet pregledati možeš,
Čudan sio sjedit na mezivu,
Stao gledat po prostranom Spljetu
Kako redom umiru svieće,
A vjetar mu oko uši zuji
I titra se sa siedim vlasim,
A more se s' obe strane burka
I kresi se pram zviezdicam sjajnim.
Al gle sada čuda sijaseta!
Utrnute po Spljetu svieće,
Svak je lego da boravi sanak;
A pustinjak Marjana vrh kršna
Primače se njekakvom kamenju,
To ga oštro proždrlo kamenje;
Nego čuješ, kosa ti se ježi,
Strah i muka ubija te težka
Kako tuli, kako grozno vije,
Čini ti se zemljom i kamenjem
Proviruju kletnici iz pakla;
Čini ti se po vjetru i mraku
Uzjašile vještice na metle,

Digitized by Google

Uzjašili vukodlaci ždrjebad,
A kroz trnje i mimo kamenje
Poskakuje macić sitan, zloban
U kapici sjajnim očicama;
A u groblju, pustom počilištu
U kolo se mrtci uhvatili,
Svi bieli, svaki sa sviećom;
Svjeće drže, a ne vidiš ruke,
Svjeće gore, dogorjet ne mogu,
Kolo skaču a ne čuješ bata.
Od tog straha, od tolikog čuda
Stoji plača djece uz matere,
Majke djecu svetom vodom škrope,
Boga vape, a krstom se brane;
Mladići se bolje pokrivaju,
U njima je izumrlo srce;
Starost misli, što je djecom čula,
O strahotam i podzemnim mukam;
A muževi, sto turaka svakom,
Sad se boje zapalit svieću.
Ali tko se nasmija grohotom
Kad prestade kobno tuhkanje?
Pustinjak se nasmija grohotom
Pun radosti, pun mi veselosti,
Što je sviet sujetan i neuk,
Te šnjim vješti gospodovat mogu,
Uspavat ga, da osjetit neće
Da mu piju i srce i mozak.
Al to bilo u davnim davninam;
Davno bilo, sad se spominjalo
A na slavu mog naroda dičnog
Koji mi je danas progledao.

Digitized by Google

Pjesma II.

Gospa Žnjana.

Na Spljet mi se tamna nojca spusti,
Na Jelkino srce tuga sjela;
Sa sjetom se u samoći bori,
A na prozor naslonila glavu.
Razžali se pitomom noćniku,
Pa mi Jelku miluje po glavi,
I tješi je i miluje nježno.
A Jelica divotna djevojka
Suzom mu se tajno ispovjeda:
Ja sam jedna nesretna djevojka,
Kojoj druge na svietu nejma
Da pogledam huda u zviezde,
Zviezde bi potamnjele vedre!
Da pošetam huda kroz cvieće.
Za mnom bi se izvrglo u korov!
Imala sam prama srcu dragog,
Mojoj duši i sunce i život.
Dragi bio, njevjera je sada;
Bio mio, sad je uspomena.
S dragim mi je sviet prostran bio,
A sad mi se bez dragog suzio,
Sviet mi se prie svuda smijo
A sad mi je svuda potamnjeo,
Odgovara mojoj crnoj sreći.
Do sad s' bratom u šetnju izšetam,
A moj dragi sa svojim drugovma;
Svojim bratom ja se razgovaram,
Al' sve mojem namjenjujem dragom;
On to čuje, on to razumije,

Digitized by Google

Pa se šali sa svojim drugovma,
A u šali meni odgovara.
Meni prie crkva omilila
Jer u crkvi vidjam svoje milo,
Bogu s' molim, svoje milo gledim,
Očima se s' milim razgovaram.
Prozor mi je dosad sunčan bio,
Pod prozorom ulica mi živa,
Jer ulicom često dragi prodje,
Obazre se namigne na prozor.
Ja ga čekam, kanda dogovorno,
Pripravila kiticu cvieća,
Svaki cvjetak nješto dragom kaže,
A moj dragi vješt u dočekanju,
Još vještiji čitati cvieće,
Pogledom mi mahom odgovara,
A kiticu za kapu nabada,
Kitu nosi, njome se ponosi.
Njegda tako, sada naopako.
Sad izšetam s bratom nevesela,
A drugovi bez mojega dragog,
Nit šta sborim niti šta romonim,
A oni se sumorni provlače,
Kad me glede, kan'da sam jim kriva.
Crkva mi je sada sjetna pusta,
Kad zapoje, kano da zaplaču,
Kad sviraju srce mi paraju.
Sada mi je neobičan prozor,
A ulica samotna i pusta.
Sad badava svako cvjeće gojim,
Zalievam što vodom što suzom,
Kad mi svako cvieće ne treba;
Jer mi svaka moja kita vene,

Digitized by Google

Čekajući svoga namjenika.
Pa sad spremam, tek od običaja,
Same kite od pelen-cvieća.
Al i to mi jadnoj nepomaže
Jer nemogu da dočekam dragog
Ni da mu se kroz pelen potužim:
Oj pelenče, moje gorko cvjeće,
Sad već vidju da drugčije nije
Manit ću se svakakog cvieća,
A tebe ću, gorko, odgajati,
Ne bi l'jedno barem dočekala,
Kada umrem, al da hoću skoro!
Kad nestane drugoga cvieća,
Da me samim pelenom okite!
Njeko čuti, njeko razumjeti,
Jamačno bi čulo moje zlato;
Kad bi čulo, kad bi razumjelo,
Tad bi za mnom požalilo zlato,
Za mnom bise razplakalo zlato,
Barem bi mi grobak pohodilo.
Tako tuži Jelka u samoći,
A u tmini sjetne tihe noći,
Kad zakuca njetko u tamburu,
Njegdje blizo, al drugoj djevojci,
Uz tamburu dragi zapjevao:
Sjaj mjeseče, da joj vidim lice,
Na prozoru lice moje drage,
Drage lice, angjeoski pogled,
Drage lice, duši rajska vrata,
Drage lice, melem jadnom srcu,
Jadnom srcu mene siromaka,
Siromaka sa jedinom nadom,
Uzdisati do hladnoga groba;

Digitized by Google

Uzdisati, al bez nje umreti.
Jaoh nado, ala si čemerna!
Jer je ona soja gospodskoga,
A ja jadan roda ubogoga;
Pa nesmijem ni da oči dignem,
Roditelje da pogledam drage,
Kamo l' smijem jadan da jim rečem,
Da pogiboh za njiovom ćerkom.
Tebi smijem, draga, da ti kažem,
Da ti kažem, o čemu ja živim,
O čem živim, čim ću umrieti,
O jedinom onom sretnom času,
Kad mi reče, mila, da me ljubiš.
Kad ti rekoh, tvoj sam na vieke!
Sretna časa, al se nepovrati!
Al da znadem povratit se neće,
Jedno bi mi jadnom preostalo.
Moliti se Bogu neprestano,
Da nas digne s'ovoga svieta
Da nas digne ali obojicu,
Da nas digne ali u dan isti,
Nebi l' tužni sreću dočekali,
Da nas mrtve sprovedu u crkvu
Kad nas neće da odprate žive;
Nebi l' tužni sreću dočekali,
Da nas jedna barem raka primi;
Tko nas žive nemilo rastavi,
Da nas mrtve na vjeke sastavi. —
Pjesmu pjeva zaljubljeni dragi,
Pjesmu pjeva bolnu, žalostivu,
A Jelkino srce odgovara,
Još bolnije i još žalostnije.
Tamburica neveselo kuca

Digitized by Google

A sve dira u Jelkino srce
Kano da su žice tamburice
Privezane za Jelkino srce.
Pjesma s' svrši, tambura ušuti,
A Jelica grozne suze lije,
Suze lije, kroz suze proklinje
Svoga roda pleme i gospodstvo,
S' koga kuka i zlato i blago;
U tom njetko stupio u sobu,
Ogleda se po toj tamnoj sobi,
Niti vidi, niti koga čuje
Do što čuje Jelkino jodanje;
Tada smućen pristupi djevojci,
A Jelica tugom osvojena
Nit kog čuje, niti koga vidi,
Već protrnu od nenadnog straha,
Kad osjeti na romenu ruku,
Nepoznatu al' vatrenu ruku.
Al po glasu bracu pozna svoga,
Kad joj smućen stao prigovarat:
Oj Jelice, moj očinji vide,
Ti jaučes, u samoći cviliš,
Svoju tugu i svjetlosti kriješ.
Al ni' pravo, al' po srcu nije
Da imadeš brata rodjenoga,
Kom je ništa i vatra i voda,
I sve muke na ovom svietu,
A za volju jednu svoje sestre;
Da imadeš brata rodjenoga,
Koga zoveš jediniem bratom,
S kojim si se dičila do sada,
Da na svjetu sestre neimade,
A sretnije svojim dobrim bratom;

Digitized by Google

A u tuzi u nevolji svojoj
Ti se svojem bratu nepotuži.
Oj Jelice, oj mila sestrice,
Ili ti se bratac zamjerio,
Il si s'tuge nanj zaboravila;
Ako ti se bratac zamjerio,
On će tebi pasti no koljena,
Dok mu prostiš, dok se š-njim pomiriš;
Jesi l' s'tuge nanj zaboravila,
Svojem braci svoju tugu kaži,
Nebi li ti srcu odlahnulo.
Pa ti kaži svom viernom bratu,
U dnu pakla za tebe je liek,
Tvoj će bratac u dno pakla sići,
Ma na muke svoju dušu dao,
On će tebi liek donieti.
Jelka bratu sjetno odgovara:
Da ti kažem, vjerovati nećeš.
Svoju tugu ja ni sama neznam,
Men' je samoj moja tuga tajna,
Š nje bi mogla i dopasti groba,
A kazat je, brate, nebi znala,
Da sam taman na postelji smrtnoj.
Već te molim, mili, sladki brate,
Ti nepitaj za sestrinu tugu,
Kan' da češ joj ranu pozliedit. —
To je bratu vrlo mučno bilo,
Te uzdahnu i bolno poćuti
Š' njim usdahnu tmina i tišina,
I poćuti tmina i tišina,
Te još većma srce pritisnulo.
Srce hoće da ciedi suze,
A sa srcem otima se bratac.

Digitized by Google

Da neplače, sestri progovara:
Ja sam mnio, ja se veselio,
Na radost ću svojoj sestri doći,
Kad joj kažem, kad joj se pohvalim,
Za čim davno gine i uzdiše,
Rašta me je svaki dan molila,
I svakakvom kletvom zaklinjala,
Rašta mi je pojas obećala,
Kog je vezla pol godine dana,
I imenom svojim nakitila... —
Dalje bratac ne mogo da kaže,
Jer sestrica na noge se skoči,
Objem rukam brata ogrlila,
I cjeliva svoga milog brata,
Od radosti ni broja se nezna.
— Kazuj, brate, kazuj, spasitelju,
Jel' istina što mi srce kaže,
Roditelji jesu dopustili,
Sjutra ćemo Gospi Žnjana poći! —
Svjetlost mahom sobu obasjala,
A Jelkino plačno lice radost;
Ona vadi krasan svilen pojas
Sav izvezen i srebrom i zlatom,
Na komu je od bisera samog
Jeličino ime okićeno.
Svilen pojas svome bratu daje
Pa je brata svoga obgrlila,
A sluša ga radostna i mila,
Gdje će sjutra Gospi Žnjana poći.
— Radi tebe, rad milosti tvoje,
Roditelje nemirom okruži.
Sve se njima po pameti mete:
Nesreća se može dogoditi.

Digitized by Google

Kao što se dogodila lane,
Kad je Bačić dopanuo rana
U hrvanju u težkom megdanu,
Ti njegove rane vidajući
Krvava se doma povratila.
Pa što s' boje kavge i megdana,
Što se boje turskoga nemira,
To se boje, to jim pravo nije,
Djevojka si, plemenita roda,
Da mu nejma u svem Spljetu para
Po starinstvu a ni po bogatstvu,
Ti tu svjetlost roda zabacuješ
Kad se sniziš i kad se sramotiš
Do jednoga prosta varošana,
Kojino je juče kmet naš bio;
Dokle bio i dobro mu bilo,
A odkad je kmetsvo izgubio
On kumuje nevolji, biedi.
Ja jim jedva brigu ublažio
Preklinjuć se srećom i životom,
Nad tobom ću paziti i bditi,
Daleko ćeš svakoj sili biti,
A Petra ćeš Bačića klonuti. —
Jelica se svojem bratu moli,
Primoljava milostnim pogledom,
I krotkijem, sjetnim posmijehom:
Slatki brate, danico i sunce,
Obreko si, al ćeš uzmanjkati,
Jer ti srce podnositi neće,
Da mi blato bacamo u obraz,
Kog su, čudo, naši roditelji
Ucvilili nemilo i gorko,
I pod nogam zemljicu oteli,

Digitized by Google

Ispred usta zalogajak krušca.
Jel' pravedno, to će sam Bog znati,
Al je hudo, al je prežalostno
Porodicu poštenu, vriednu,
Sa svog rada stjerati u nerad,
Sa života u crnu biedu;
Još je gore hudo i žalostno,
Kada otac take porodice
Od težkoga bola i čemera,
Ne rad sebe, no rad djece svoje,
Jaukati stane i proklinjat
Dok nu srce ne pukne od tuge.
I on umre, a poslednja rieč,
Što no svojim za spomen ostavlja,
Kojom ide na sud pred Višnjega,
Biva kletva proti neljudima.
Vjeruj, brate, vjeruj mi, jedini,
Kad ja slušam svaku noć strahote,
Kad mi duša obamre od straha
Pri kobnome noćnom urlikanju
I pri strašnom zavijanju pasa,
Mojoj duši i savjesti mojoj
Jedna s' mahom ukazuje grožnja
Nemir duše Bačića pokojnog,
Koga neće umiriti ništa
Dok se našem domu neosveti.

Zora budi Jelicu djevojku
A ljepotom svoga rumenila
I divotom te sjajnosti svoje:
Ustaj, Jelko, ustaj, mjezimice,
Dok na travi hladna rosa blista,

Digitized by Google

Kao suza na mladjanom licu,
Dokle sunce odskočilo nije;
Jer kad sunce odskoči žestoko,
Hoće tvoje izgorjeti lice,
Krasno lice hoće izgrditi
Ljepotu će tvoju potamnjeti.
Zato Jelka haje i nehaje,
Već se ona radostno osmjeva,
Lagan znojak s' mladog lica briše
A vesela svilen jorgan diže
A prokšena na noge se spušta;
Nije njojzi do bielog lica,
Već je njojzi do njezinog dragog,
Kako će mi dragog ukoriti
Kako će mi dragog požaliti,
Kako će se pomiriti s' dragim;
Dragi će se njojzi zavjeriti.
Zavjeriti tvrdom muškom vjerom,
Do smrti će njojzi vjeran biti,
Pa pristupi sjajnom ogledalu,
Ogledalo za ljepotu pita,
A kad joj je ogledalo reklo,
Da je krasna i da je čarobna,
Svilenu je kosu razpletala
A sama je sobom govorila:
Da ja znadem, moja vrana koso,
Da će mene ljubiti nedragi,
Volila bi za nevolju sreću,
Da te pletem kod majke siedu;
Da ja znadem, moje čarne oči,
Da će mene ljubiti nedragi,
Volila bi za nevolju sreću,
Da mi oba mladoj izcurite;

Digitized by Google

Da ja znadem, rumene ustnice,
Da će mene ljubiti nedragi,
Volila bi za nevolju sreću,
Da rumene meni potamnite. —
A kada je tako uzdisala,
Kosu plete kao što je lane
Od šestero i od dèvetero,
Okićuje kao što je lane
Pribadačam od suhoga zlata,
Trepetljikam drobnoga bisera.
Pa da vidiš vilu izmed vila
I angjela s' Božjeg posmijeha,
U bjelini kakva je biela!
Tielo je vitko uhvatila
Svile plave tkaničicom tankom,
A crven je zobun prebacila
Sav izkićen i srebrom i zlatom.
Sva je krasna kô što j' lane bila
Kad upozna Bačića u Žnjanu,
I kad su se zavjerili mladi
Tvrdom vjerom plamene ljubavi:
I duša će ostavit tielo,
A ljubav se ugasiti neće; —
Samo dragi još da hoće biti
Milog srca, kô što j' bio lane!
Još je nješto Jelka zapamtila,
Pa se šeta nježna grličica
Kroz cviećе od ljepšeg do ljepšeg,
Pa će plesti kiticu cviećа.
Neizbira cviet što je liep,
Već ga bira kako srce hoće:
Bjelu ružu pram bielom licu,
Karamfilić pram ljubavi žarkoj,

Digitized by Google

A ljubicu plavu prama vjeri!
Pa je stala, pa je promišljala,
S' mislima je sjetno uzdisala:
I još dade kitici izbranoj
Do tri pera tog pelena gorkog
Jedno pero što ne vidi dragog.
Drugo pero što s-njim negovori,
Treće pero za njegovu tugu.
Dok se tako srcem razgovara,
Al eto ti majčice siede
Nosi sviet svojoj miloj kćeri.
Kad je majka kćerku ugledala,
I pobliže malo promotrila,
Kakva j' krasna i kakva je mlada;
Od radosti srce joj proplače,
Od miline zagrlila kćerku,
Od ponosa njojzi govorila;
Hvala Bogu i Velikoj Gospi,
Da te kćerko, veseliju vidim,
Neg što si mi uvjek sjetna, tužna,
Sa svietom i sa milim tvojim
U zavadi u omrazi težkoj;
A njeku mi žalost upoznala,
Pa se s njome miluješ na samo,
A nemilo krasnu mladost truješ.
Budi, kćerko, tvojoj majci voljna,
Kô njekada vesela mi budi —
Al je staroj nješto na um palo.
Uplaši se a nesmije kazat,
Jest joj muka, a podnosit mora:
Rad bi reći svojoj mjezimici,
Rad bi reći: Se čuvaj Bačića!
Al' nesmije na zlo spominjati.

*

Digitized by Google

U tome ti i brajana mladog,
Sestri kaže, staroj majci kaže:
Sve nas čeka naredno i spremo,
Dobri konji hržu nam pod sedlom
Da idemo s' Bogom putovati. —
Djeca majku cjeluju u ruku,
I odoše sretno putovati.
Jaoh Bože, mudar si i moćan,
Ništa ti se ukrasti nemože;
Al' da mi je vidjeti i znati
Što bi znao ljepšega stvoriti
Od Jelice i od brata njena?
Gledalo jih malo i veliko,
Svak se čudi, svakom zamre srce,
Svako sebi misli u kob dobru,
Što mi vidi jošte za uranka,
Taku ljepost sestricu i brata.
A kada su izišli iz Lušca
Prirodi se ukazali divnoj
Od radosti sva se osmjehnula,
Žarko se je uptreptilo sunce,
Svaka travka posta zelenija,
Plavo nebo posta plavetnije,
Tiho more posta još tišije,
Složilo se u zrcalo gladko,
I uzdiše, što je zaželilo
Da se krasni u njeg ogledaju.
Al' što mi se uzmučila Jelka,
Te s' ogleda desno i lievo,
Svakog momka lakomo pogleda,
A od svakog oči diže sjetna,
Kada vidi da kog traži nejma?
Tako šuti i tako se muči

Digitized by Google

Dok stigoše Gospi Poljišana.
Kad stigoše Gospi Poljišana,
Progovara svom bratu do sebe:
Dragi brate, moje pouzdanje,
Ti poslušaj svoju milu seju.
Navrati se starcu duhovniku
I zamoli starca duhovnika,
Da mi čita tu misicu svetu,
A na slavu Velike Gospoje,
I za sreću dana današnjega,
Na utjehu moga srca bolnog
Nebi l' mi se Bog smilovo dobri. —
Pa svom bratu pruža zlatan dukat
Da pokloni starcu duhovniku.
To je bratac sestru poslušao,
Kako rekla, tako učinio,
I odoše dalje putovati.
Putujući opet šuti Jelka,
Opet se je njesto uzmučila,
Te s' ogleda desno i lievo,
Svakog momka lakomo pogleda
A od svakog oči diže sjetna,
Kada vidi, da kog traži, nejma,
Dok stigoše vrutku hladne vode.
Kad stigoše vrutku vode hladne,
Konjici se malko ustavili,
Da s' napoje bistre hladne vode,
A Jelki se nješto oko otme,
Oko otme a zažari lice:
Ugledala pa se skamenila,
Ugledala, oči izgubila,
Pa nemogu da razberu oči,
Je li sablaz, djelo nečistoga,

Digitized by Google

Il se živa skamenila duša;
Nit je sablaz, djelo nečistoga,
Nit se živa skamenila duša
Već je Petar Bačić onjemio,
U težke se misli utopio,
Na studen se kamen naslonio,
Podupro se o to bojno koplje,
Preko koplja uzdu prebacio
Vranca konja, brata jedinoga,
Žalostnu je glavu oborio,
Oči crne ukopo u zemlju.
Badava ga motrila djevojka
I palila svojim žarkim okom
Nebi li se junak probudio;
On se jadan probudio nije.
Pod Jelkom se hudi konjic trže,
Jer u konja srca ne imade,
Hitrom nogom stao polaziti;
Kad se Jelka u nevolji nadje
Ona trže kiticu cvieća,
Bacila je pred Petrove oči.
Pred Petrom je mahom proletjeo,
Proletjeo kao brza munja,
Raj i pako i svjetlost i tmina;
Oči hitre sinuše za Jelkom,
A čim oči uhvatiše Jelku,
Mamen Petar skočio na vranca,
I potrča bez duše za dušom.
Al je Jelku časak naučio,
Živi časak i nevolja ljuta,
Pa je bratu mahom govorila:
Mili brate, moja sladka milost,
Molim ti se, ne želio sestre

Digitized by Google

Sunce mi je nješto dodijalo.
I ja sam ti, brate, ožednjela,
Rad bi grožđjem da ugasim žeđju.
Pa da hoćeš, moj brajane sladki,
Da ti hoćeš Bačića zamoliť,
Da me vodi našem vinogradu,
Da ugasim svoju težku žeđju.
A ti idi, i milo i drago,
Da uhodiš tamo oko Žnjana,
Je li mnogo doplovilo ladja,
Ja l' se mnogo skupilo uskoka,
Je li mnogo sleglo se Turaka,
Je l' se bojat kreševa i krvi?
Jer sam ti se nješto uplašila,
Sve ti trnem od boja i straha,
Kad pomislim uskoke i Turke. —
Mučno bilo ponositom bratu,
Mučno mu je i premučno bilo,
Al kada je Jelku pogledao
Od obraza i od oka njenog
Volja mu se polomila širom,
Pa je svoju sestru poslušao
I Bačića Petra umolio
Da mu sestru vodi vinogradu,
Dok se vrati i dok Žnjan uhodi.
Bratac ode tamo prama Žnjanu
Petar ode s Jelkom k' vinogradu.
Bože mili, još i toga čuda!
Gori srce i jednom i drugom,
Hoće pusto hoće da izgori,
A nit Petar šta govori Jelki,
Nit će Jelka šta Petra upitat..
Već kada su u vinograd stigli,

Digitized by Google

Skoči Petar sa vrana konjica,
Pa priskoči Jelici djevojci
Da je primi, da je skonja snimi;
Jelka njega ni gledati neće,
Već ga rukom od sebe odbija.
I spušta se na zemljicu sama.
U Petru je zamrlo srdašce,
Ukočio oči u djevojku,
A djevojka sjela na taj kamen,
Lice krije u biele ruke,
A navali grozne suze ronit.
Pa kada se sita naplakala,
Još tužnije naricati stala:
Teško meni nesretnoj djevojci,
Do mojega do hladnoga groba! —
Lomi ruke Bačiću nesretni,
Ruke lomi, kameno govori:
Čuješ, Jelo, čuješ, okrutnice,
Zašto cviliš, zašto suze roniš,
Rašta si se rasrdila na me?
Jesi l' kome tvrdu vjeru dala:
Neka nije tom Bačiću kužnom,
Neka nije živjeti u miru,
Ni umrti neće drugojače
No biesan kô pseto biesno? —
Na to Jelka digla ruke s' lica,
Pa srdita momku progovara:
Nevjerniče, crni bezdušniče,
Zar neznadeš, jadi te neznali,
Kada si se srećom zaklinjao,
A znao si, zakletvu ćeš zgazit,
Bit ćeš mojoj ljubavi vieran,
I da vjerom prevrnuti nećeš,

Digitized by Google

Nesretnu me učiniti nećeš,
Ma se sunce zemlji utrnulo,
Ma se zemlja survala u bezdno?
Pa kamo ti, nevjero za vjeru,
Pa kamo ti tvoja tvrda vjera?
Moš li znati, i moš li pamtiti,
Odkada se ti od mene kriješ,
Kao grješnik pred svojom sviesti?
Kud se djelo kud li potrošilo,
Kad si bio zadnji put u crkvi,
Kad si prošo pod moj hudi prozor,
Kad si svetcem izišo u šetnju,
A da vidiš tu hudu djevojku
Ili živi, ili se bori dušom?
Već ja jadna i tužna i jadna,
Očekujem puste duge dane,
Promišljavam puste duge noći,
Propitujem ptice i zviezde,
Je li gdjegod u životu Pero?
A Pero je crna izdajica,
On nemari za sve moje muke,
Kano da me na svietu nejma,
Kan da za me nikad čuo nije. —
Zamišljen joj momak odgovara:
Ti znaš, Jelko, kopile niesam,
Do skora sam dobrog otca imo,
Dok je bio i dobro je bilo,
Odkad nesta, sve je potamnjelo.
Dok mi njega u životu bilo,
Naša kuća, težačka je kuća,
Al prepuna svakog božjeg dara,
Nit se prvih u Spljetu zastidih
Po poštenju a ni po bogatstvu.

Digitized by Google

Tad sam mogo svoju glavu dići,
Tvog otca pogledat u ćelo
A na tebe pomisliti, Jelko,
A u licu da se nezažarim.
Al odkad je nesito lakomstvo,
Tvom plemenu srce skamenilo,
A duša jim privikla nepravdi,
Ko diete jabukom kad s' igra,
Te oteše a na crnu dušu,
Puste zemlje mojem jadnom ocu,
Kojeno je znojem natapao,
Preko težkih ruku premetao
Kao majka svoje prvo čedo,
Te on jadan od bola i muke,
Zaboravi i ljubu i sina,
I otidje Bogu velikomu,
A da mu se za nepravdu tuži
I od njega da potraži pravde;
Odtad meni više sviet nije,
Ko što mi je sviet dotle bio;
Odtad i ti, moja sladka rano,
Nisi više što si prie bila.
Tri svieta sad nas rastavljaju,
Preko kojih sastat se nedade,
A s'puta se uklonit nedadu:
Tvoga roda plemstvo i bogatstvo
Pa i moje hudo siromaštvo.
Pa ja mislih misli svakojake,
Mislio sam, dušom premetao,
Al' inače smisliti nemogoh,
Nego da se zavjerim svom srcu:
Bud s' nesrećom drugovati moram
I izpijat kleta što napija,

Digitized by Google

Neka Jelke, sladke uzpomene,
Od nesreće nek bude na miru.
Sa mnom sretna nikad do vieka,
A bez mene barem kob je druga,
Ako li me jednom zaboravi.
S'toga svrgoh i crkvu i šetnju,
Tvog pogleda klonuo sam s toga;
I ja nejmam, moja sladka rano,
Nejmam danas, nejmam ovog časa,
Nego jednu nadu od utjehe,
Koja bi me utješiti mogla,
Da mi rečeš, Jelko nesudjena,
A mom srcu i od sunca draža:
Ti se meni smakni sa svieta,
Da ti vidim i vjeru i ljubav.
Šta je tada sila sultanova,
Šta l' bogastvo velikog ćesara,
Šta li sreća dužda mletačkoga,
Prama sreći mene presretnoga? —
Kad to čula plemenita Jelka,
Ona se je Petru smilovala,
Od milosti bije ga po ruci,
A sa svojom prebielom rukom;
Pa je srcem njemu besjedila,
Tješila ga prepuniem srcem:
Jaoh, Pero, radosti jedina,
Ti raztjeraj svoje crne misli,
Jer su crne i zlokužne preveć,
Pa će našu sreću da pokvare.
Nek si ubog, neka si siromah,
Kad bez tebe meni sreće nejma.
Pa mi vjeruj, molim ti se, dušo,
Molim ti se i otcem u grobu,

Digitized by Google

S' kojim ti je sve dobro u grobu,
Do jedite, do ljubavi moje,
Moje srce neće te pregorjet'
A nikada ni dok je vieka,
Na svietu ma sve pregorjela
Ma ja s' tobom s' lista rosu pila,
Ma po šumi s-tobom se hranila,
I hodala s' tobom i živjela,
Kao što mi božje zvjerje živi;
S-tobom mi je živjet' il' umrjeti. —
Mnogo sreće za čovjeka nije,
Nit je može čovjek uživati,
Nit je može jadan podnositi,
Već il' mora sreća da popusti,
Ili mora čovjek da poludi.
I Bačić je htjeo da poludi
Od radosti od velike sreće;
Pa nij' znao šta da sobom radi,
Već on vadi iz pasa pištolje,
Izbácuje redom obadvie,
I uzima svoje bojno koplje,
Pa je bojno prelomio koplje,
Prelomio na dvoje na troje,
Pa komade u visinu baca.
Ali ni to još sve čudo nije,
On obgrli svoga vranca konja,
Cjeluje ga po grivi po vratu,
A besjedi svom dobrom konjicu:
Jaoh vranče, jaoh dobro moje,
Moj prijane, moj rodjeni brate,
Jutros bilo da se rastajemo,
Bilo kome, ne bilo pram glavi,
Nama htjede da bude pram glavi,

Digitized by Google

Da se s-crnim praštamo svietom;
Al evo nam sunce ogranulo,
Te nam sviet blago razvedrilo,
I s'njime nas jadne pomirio.
Grjehota bi bilo poginuti,
Sa svojom se srećom dieliti.
Dokle sreće neka bude sretno. —
Al što Petar pliva u radosti,
To se davi Jelica od straha;
Probliedi kano krpa platna
Pa zaklinje mahnitoga Petra,
Ah kazuj mi, molim ti se Bogom,
Što si bio hudo naumio,
Da ti danas od sebe uradiš? —
On se smije kô djetešce ludo,
I kazuje uplašenoj Jelki:
Neboj mi se, srce iz njedara,
Što ja htjedoh danas da ištetim,
Rajska srećo, ti si popravila.
A ja htjedoh, bio naumio,
Kad mi nejma na svietu sreće,
Kad mi Jelka sudjenica nije,
Neka sa mnom bar ni muke nije;
Htjedoh majku da nesreći predam,
Neka š' njome upravlja i vlada,
Jer ja sebi pomoći ne znadem
Kamo li ću da pomognem hudoj,
A ja danas dočekati danak
Gdje će u Žnjan sgrnuti se turci
Pa jih dražit, zametati kavgu,
Nebi li jih vrlo razsrdio,
Ja u kavgi nebi l' zaglavio,
Nesreće se moje oprostio? —

Digitized by Google

Kako se je Jelka uplašila,
Sklopila je ručice biele,
Pa se dragom svojem moliaše,
Nemoljaše kano svojem dragom,
No kan' da se moli roditelju:
Nemoj, Pero, molim ti se srećom
I tako ti mojega života,
U suzama da ga neprovodim
A da nejmam kome da se tužim. —
Badava se Pero kuniaše,
Neću, dušo, neću, srce moje;
Što je bilo, neka bilo nije,
Po tvojoj se volji promjenilo,
I odsada tvoja volja osta; —
Ona Petra stala preklinjati:
Ti se smiješ, ti se sa'mnom šališ,
U tebe je srce kamenito,
No se meni sad ovdje zakuni,
A svjedok ti sam Bog višnji bio,
I svjedok ti ono sunce bilo,
Zakuni se: ljubavi ti naše,
I sreće ti naših srdaca,
I tako ti tvog otca u grobu,
Dok je mene na ovom svietu,
Ti o smrti nečeš pomisliti,
Pomisliš li nećeš zaželjeti
Zaželiš li, tražiti je nećeš. —
I Pero se Jelki kuniaše:
Svjedok mi je evo sam Bog višnji,
I svjedok mi ovo sunce žarko:
Kunem ti se, naše mi ljubavi,
I sreće mi naših srdaca,
I tako mi mog otca u grobu;

Digitized by Google

Dok je tebe na ovom svietu,
Ja o smrti pomisliti neću.
Pomislim li zaželjet' je neću,
Zaželim li, tražiti je neću.
Pa uzima kiticu cvieća,
Koju no je primio od Jelke,
Pa ju pruža milostivoj Jelki:
A evo ti ova kita cvjeća,
Ti je čuvaj mjesto srca moga.
Ako li te kad zaboli srce,
Bilo s'koga, bilo s' Petra tvoga,
Poruči mi po toj kiti cvjeća.
Štogod po njoj ti meni poručiš,
Sve ću tebi momak učiniti,
Hoću, dušo, ma mi srce puklo,
Hoću, srce, ma ja poludjeo. —
Na to se umirila Jelka,
Pa je svoga milovala dragog,
Milovala a do samog mraka;
Badava je bratac dolazio,
Kazivao, kako je u Žnjanu,
Molio je u Žnjan da mi podje
I ranije kući da se krene;
Jelka htjede izdovoljit srce
A nuz Petra nuz svojega dragog;
Kako htjede i morade biti.

Pjesma III.

Prositba.

Rano rani crna udovica
Prije sunca i biela dana.
A što rani, kad joj sila nije?

Digitized by Google

Neima vojna da ga na put sprema,
Niti kćeri, da na poso budi,
Nit snašice, mile zamjenice,
Od milosti da joj pripomogne
Dvor pomesti, vode donieti,
Il nejako čedo okupati.
Sila nije al kad srce ište?
Jer sirota huda i nevoljna,
Predala se toj nesreći težkoj,
A nesreća jadnu naučila
Uraniti, da ne vidi nitko,
U crno se ruho zaodjeti
Polaziti svetu kuću božju,
Tam' se gdje god skupiti na samo
I dobrom se Bogu pomoliti.
Za se sreću od Boga ne moli,
Jer je svoju sahranila sreću,
Već uzdiše i moli se Bogu
Za dušicu svoje dobre sreće
I za sreću svog sina jedinca
Kog još jednog ima na svietu.
Pa kada se Bogu natužila
I njemu se sita naplakala
Uzdišuci ide da se vraća
Svojem domu, da uzdiše opet.
Al što to bi danas iznenada?
Kad se domu povratila svomu,
Poslušala što joj sinak radi,
Njetko kucat sta dole na vrata,
Jadna misli: tko bi, Bože, bio,
Tko bi mene rano polazio
I šta li bi tko u mene htjeo?
Tako misli i otvara vrata,

Digitized by Google

Kad na vrata, gledaj mili Bože,
Al to Kata dobrota djevojka,
Ruke šire huda i nevoljna,
Ruke šire, u lice se ljube
A niz lice suze potekoše.
Šta te, sinko, k meni rano vodi
Tako rano, tako iznenada? —
Zar ja majko nesmjem k tebi doći? —
Smieš, sinko, smieš, da kome ćeš,
Ako nećeš svojoj majci doći?
Kamo sreće, moja dobra Kato,
Da te nisam nikad pregorjela
Da se nisi samnom ni rastala!
Ali ti si i dobra i mudra,
Znaš razabrat što je bolja strana,
I znaš sreće na zemlji nejmade,
Pa si pošla za jedinom srećom
Sebi mjesto da kod Boga najdeš.
Pa kako je, sinko, u svetinji
Kod onoga božjeg ugodnika?
Blago njemu i njegovoj duši
I zemljici koju nogom gazi
Jer je sav svet a na zemlji crnoj.
Jesi li se, sinko, naučila
Tome novom svetome životu
I molitvam i pokori težkoj?....
Ti mi bivaš i odviš blieda. —
Al djevojci njekud nije pravo,
Svojoj majci rieč prekinula,
Odgovara dobroj i nedala,
Već upita svoju staru majku:
Kamo Petra, kamo milog brata,
Jel' mi gdjegod u životu bratac,

Digitized by Google

Jel' na srcu ranu izvidao
Jeli mi se štogod utješio?
Igra li mi pod njim dobar vranac
Kô što j' njegda poigravat znao?
Vijel mu se perje za klobukom
Kao što se njegda viti znalo?
A diže li ponositu glavu
Kao što je njegda dignut znao?
Čuvaš li ga, moja sladka majko,
Ko što sam ga ja čuvati znala?
Škropiš li mu svaki dan odjeću,
Da ga puška ubiti nemože
Nit oštrica krvi mu se napit?
Pleteš li mu gojnoga perčina
Upličeš li vrpce svakojake
U družini da se razpoznaje?
Gojiš li mu ono drobno cvjeće,
Mladjan momak da se snjim okiti
I da mlado srce razgovori? —
A djevojci stara odgovara:
Moja Kato, moja dobra kćeri,
Moj sin Petar čudan ti je momak,
Lako njega razumjeti nije,
Nit je lako ćud mu uhvatiti.
U njega su njeke tamne misli,
U njega je njeka crna sjeta
Pa ga mori da umori živa;
A njekad mu za mala prispije
Te se smije, te se razgovara
I miluje svoju staru majku,
Meni jadnoj na srcu odlahne.
U sobici njekad samcat čami
Gdje osvane tude i omrkne,

Digitized by Google

Njekad ode, njekad se zadocni
Kad je svakog strah kod svoje kuće.
Juče ti je pošo Gospi Žnjana,
Pošo ti je sa suncem za rana
Al za sunca vratio se nije.
Ja se jadna bila uplašila:
S turcima je zametnuo kavgu
Pa su mi ga ili smakli turci,
Ilje težkih dopanuo rana,
Jer se juče zla kob pokazala
I ja mnijah gotova nesreća!
Kad je mogo biti mi u Žnjanu
Otčev handjar sa police padne,
Da ga nitko dotaknuo nije,
Na zemlji ga pol iz kora nadjoh;
Te ja jadna i čekaj i pitaj
Za koga god mislim iz Žnjana je
Vidjel' tamo moga sina Peru?
A da mi je jedan znao reći:
Čini mi se da sam ga vidjeo!
Kad u veče jedva jedvimice
U njeke ću vrančev bat poznati
Brž' iztrčem neznam sama kako;
On ti mene milostno pozdravlja:
Dobra veče, moja sladka majko!
Dok ja njemu dobra veče rekoh,
Al on više kopja neimade
Što je s'jutra sa sobom poneo!
Opet mene groznica popadne:
Živ li si mi i zdrav, Petre sine?
A kamo ti tvoje vitko koplje? —
On se smije i u mene gledi.
Božja pomoć, moja sladka majko!

Digitized by Google

U zdravlju sam nikad u boljemu.
Što ti kažem to je sve što znadem,
Nit šta reče više nit ja doznah. —
Kad je Kata razumjela majku
I rieči njene razabrala,
Nješto se je sjetno zamislila,
Njekako je težko uzdahnula,
Pa se diže da svog brata vidi.
Kada ga je jadna ugledala,
Niti htjede bratu pristupiti,
Niti htjede brata poljubiti.
A Petar se našao u čudu:
Odkud sestre, odkud iznenada!
Al se opet brzo razabrao
Pa pristupi svojoj miloj sestri,
Poljubi je u to čisto čelo,
Pa je njojzi stao govoriti:
A što si mi sestro, sjetna tako
A u licu odviše blieda?
Dobro nije ti mi veneš, sestro! —
A sestra je njemu prihvatila:
Kako neću da budem blieda
Kako neću jadna da uvenem
Kad se mene bratac odrekao,
Sirote se sestre zastidio,
Snjom se nebi ni sastao rada,
Jer je sestra huda sirotica!
Hvala Petre, hvala, sladki brate,
Bog to tebi u grjeh ne uzeo,
Jer kako sam sirota djevojka
Sam bog znade šta nemože biti,
Kako l' da te osramotit neću? —
Od čuda se Petar skamenio,

Digitized by Google

Više za se on i nezna ništa,
Da li sanja, da li je na javi,
Da li čuje da l' mu s' čini čuti,
Pa je sestri svojoj govorio:
Draga sestro, liepo te molim,
Nemoj danas mene zaludjeti,
Govori mi da znam što mi kažeš
A nemoj mi hudo srce ranit',
Jer je ono i od sebe bolno. —
Tad je Kata njemu kazivala:
Ja zamoli starca pustinjaka
Da on traži da govori s tobom.
Ja sam znala da si naučio
O Gospoji u Žnjan polaziti;
Nitko nezna kako no je meni
I kakoje mojem jadnom srcu,
Pa mi srce zaželi od njekud:
O Gospoji i ja idem u Žnjan,
Vidjeti ću tamo brata svoga,
On će meni ja ću s' njemu tužit
I srcu će valjda biti laglje.
Jer kako je mojoj duši težko
Kad pomislim jadna ovu kuću
Gdje ja biah sretna i presretna,
Laglje mi je u grob polaziti
Neg u ovu kuću ulaziti.
A ti, Petre, a ti moj brat jedan,
Ti si svoju sestru prevario,
Poručio: u Žnjan poći nećeš! —
Bratac se je sestri zaklinjao:
Nisam, sestro, života mi moga,
Života mi i moga i tvoga.
Nit je mene starac upitao:

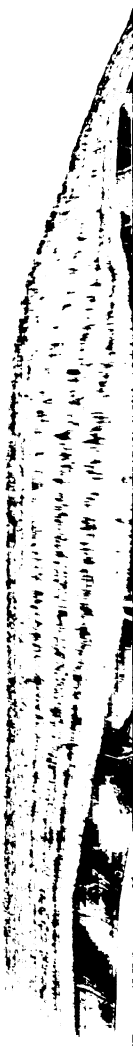

Digitized by Google

Hoću li ja u Žnjan polaziti;
Nit ja njemu rekoh: neću poći.
O svačem je samnom govorio,
Al o tome, sestro, ni rieči. —
Djevojka se udari po čelu,
Glavom klone, pa je uzdahnula:
Dakle me je hudo prevario! —
Zatim kobna nastane tišina.
Kata nješto gorko premišljava,
A bratac joj u golemu čudu
U nju gleda, govoriti ne smje;
Kad u njeke žalostna djevojka
Osmjehnu se sjetno neveselo,
Pa će opet svoga brata pitat:
Kaži, Pero, al pravo mi kaži:
Jel istina, da ćeš prosit Jelku? —
Opet se je Petar začudio,
I začudjen sestri odgovara:
Jest istina, sestro, pa šta zato?
Al tko ti je to kazati mogo? —
Kazao mi taj pustinjak stari. —
Opet se je Kata zamislila,
Malo misli pa poklima glavom;
Tad je svoga brata ogrlila,
Ogrlila objema rukama,
I cjeluje svoga milog brata:
Nemoj, Pero, toga učiniti,
Molim ti se sestra na koljena,
A tako ti pokoja i mira
I tako ti sreće, koje nejmaš,
A Bog ti je dobar darovao,
I tako ti tvoje stare majke
I tako ti tvoje hude sestre.

Digitized by Google

I tako ti tvog otca u grobu,
Jer mi srce mutno progovara
Iz tog hoće da s' izleže hudo;
A ja srce moje razumijem
Jer sam dugo patila se snjime. —
Bratac sbunjen hoće da govori,
Da umiri svoju bolnu sestru
Al ona je ruke razklopila
Sa ramena svoga hudog brata
Pa udari u plač u velike,
I pobjegne kao kobna munja
Kada ob noć podere oblake.
I Petrovo otrovano srce
Razdere se na dvoje na troje,
Te iz njega krvave se liju:
Što to pade mojoj sestri na um
Da neprosim i sreću i život,
Kada meni bez nje sreće nejma.
Kad mi bez nje ni života nejma?
Možel ptica živjeti bez zraka,
Možel zvierje živjeti bez gore,
Možel riba živjeti bez vode;
Ako prosim neće dobro biti
Iz tog hoće da s' izleže hudo.
Al kuda će da hudije bude
Kud hudije kuda l' čemernije,
No ginuti a ne poginuti,
No živeći vasdan umirati,
Imat sreću al' je neuživat?
Nije li mi moja Jelka rekla:
Nek si ubog neka si siromah,
Kad bez tebe meni sreće nejma.
Pregorjet te moje srce neće

Digitized by Google

A nikada, dušo, do vieka.
Na svietu ma da sve pregorim,
Stobom mi je živjet il umrjeti?
Sestra moja il je poludjela,
Il je u snu snivala strahote
Il je bolna pa ju srce boli.
Jaoh sestro, jaoh jedinice,
Mojem srcu mila si i draga
Al kuda ću drvu i kamenu
Kad niesi što no mi je Jelka?
Nije kamo, moja mila sestro,
Nije kamo, prositi ću Jelku,
Prosit ću je ma ja poginuo. —
I on sebi odielo bira
Sve čestito i sve plemenito,
Sami skrlet i čohu i svilu,
Izkićeno i srebrom i zlatom
A skrojeno kan' da naslikano;
Nije šala prositi djevojku,
Nije šala za prositbu nošnja
Nije šala Petar momče mlado!
Sve je skladno, sve mu dolikuje
Ko što sunce zemlji dolikuje,
Dolikuje o bielom danu,
I još danu velikom blagdanu.
A kada se junak okitio,
Za pas djeo svietlo oružje,
Koje no mu ostalo od otca,
Podje k vratma da otvori vrata,
Al mu ruka klonula sa brave
I on težko od srca uzdahne,
Nješto s' muči, nješto premišljava.
Tri je puta podigao ruku

Digitized by Google

Da otvori ta vrata pred sobom,
Tri je puta klonula mu ruka,
I on težko uzdahne od srca,
I stao se mučit i premišljat;
A kada se junak razsrdio
I na svoje jurišao srce,
Ko na svoga kletoga dušmana,
Vratma lupi, da se kuća strese,
I uplaši majku iznenada;
Petar sleti u dvor niza stube,
Majka sleti od čuda na prozor,
A kada je sinka ugledala,
Okićena ko što davno nije,
Ukočena ko što nikad nije,
Od čuda se stara preseneti,
Ruka sama toj vodici ide,
Iz vodice struk masline vadi
I poškrapa za sinom u nakrst.
Al što zjaje svatko u Bačića
Tko ga goder sretne ili vidi?
Odkud da se svjetina sabrala
Da upire očima u njega,
I da nješto medju sobom šapće
Da ga danas smete i zastidi?
To je, brate, kan' da razglašeno
Da mi Bačić danas prosi Jelku —
Bit nemože, jer to nitko nezna —
Al odkud bi bilo i Turaka
Pa i turci da u njega glede?
Odkud med njim dizdar Janus beže?
A zašto ga Januš-beg pozdravlja?
Što se na njeg Januš-beže smije?
Bačiću se sve to tako čini

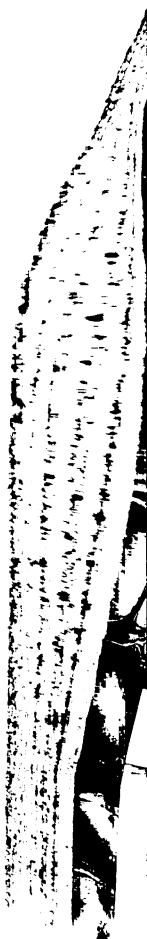

Digitized by Google

I po glavi tako mu se mete
Dok mi dodje Jeličinom dvoru;
A kad dodje Jeličinom dvoru,
I promisli rašta li je došo,
I promisli pred koga da ide
Štal će reći ponositom tastu,
U njemu se srce uzdrhtalo,
Stalo biti silnije i češće,
Na skroz mu se zamrsila pamet
A na oči gusta pala magla,
Jedva mogo da upita sluge
Za Knez Luku kuće starješinu
Jer snjim ima nješto razgovora.
Al je muka svaka za vremena,
A s vremenom svaka se mienja;
Te kad Petar ugledao kneza
Kako sjedi ohol u stolici,
I kako ga mjeri po prieko
On mi smjerno pristupio knezu
I u staru poljubio ruku.
A veli mu ponositi kneže:
Zdrav da si mi, Petre Jeličiću;
Koje dobro da ti meni nosiš?
Nijesi li zbog zemalja došo,
Koje no su u tvog otca bile,
A mojem su pripadale domu,
Te su otcu tvomu oduzete?
Da znaš, Pero, drugome su dane
O tom govor sad nemože biti. —
A Petar mi knezu odgovara:
Kneže Luka o tom i nemislim,
Nit sam tebi rad zemalja došo.
Drugo mene, kneže, k tebi nosi,

Digitized by Google

I za drugo hoću da te molim.
Zazor mi je u te pogledati
Još mučnije tebi govoriti,
A po sebi mučno je i stidno
I o samoj pomisliti stvari;
Al ja, kneže, moram da govorim
Ma da znadem da ću poginuti.
Ja ću reći, milostivi kneže,
Hoću reći na srcu što mi je,
A tebi je dano da ti možeš
Il me zaklat il me usrećiti
Jednom srećom koju Bog dieli,
Molim ti se smiluj mi se, kneže,
A tako ti te starosti tvoje,
I tako ti samrtnoga časa,
I tako ga veselo minuo,
Pokloni mi Jelicu djevojku. —
Sve je kneže Bačića slušao
Slušao ga, makao se nije,
Raztvorio i oči i uši
Dok Jelicu spomenuo nije;
A kad Petar Jelicu spomenu
Za čas se je kneže skamenio;
A kad poče k'sebi dolaziti,
Rukama se za kosu primio,
Na svom stolcu živ se uzmučio,
Pa je starac na noge skočio,
Hoće Petra da požđere živa:
Gledaj hulje, gledaj kopilana,
Šta mu neće sve na pamet pasti,
Što li prosjak sve poželit neće!
Zar ti neznaš, nesretni prosjače,
Tko je Jelka, kakvog li je roda,

Digitized by Google

Pa s' nebojiš, kukavico jedna,
Ti o njojzi štogod pomisliti?
S' očiu mi na dvor da si mahom
Jer još malo vidim li te ovdje,
Težko neću povikati sluge
Da ti rebra prebiju, prosjače. —
Od ponosa Petar se ukoči
A osmjehnu od gorkoga bola,
Pa mi poče da odvrati knezu;
Al se kneže uzpalio jako
Ciči, vrišti, dovikuje sluge,
A kada su doletjele sluge:
S'očiju mi ovoga prosjaka,
Da ste mi ga izbili na mrtvo
Kako će mu prisjest lude želje,
I više jih poželjeti neće,
Dok je za njeg sunca, i mjeseca. —
Sbilja sluge bržma potrčaše
Da na Petra svoje ruke metnu,
Al je Petar junak od junaka,
Mrkim okom sluge pogledao
A za nož se rukom prihvatio
I okom je sluge ukoćio,
Ukočio kano kamenove.
Zatim oko bacio na kneza
Pa mi knezu stao govoriti:
A ti pamti, plemeniti kneže,
Ti zapamti i dan i godinu,
Kad si Petra Bačića odbio,
Kopilanom njega zamjenio,
I na sluge povikao svoje
Ko prosjaka da ga se nabiju,
I izbace iz tvojega doma.

Digitized by Google

Čim to reče on odmah i ode.
Al kuda će crni nesretniče?
Što neide svojoj staroj majci
Što netraži svoje mile sestre;
Staroj majci što se neiztuži
Miloj sestri što se nenaplače?
Stara majka bi ga svjetovala,
Mila sestra. bi ga požalila,
Laglje bi mu bolnom srcu bilo,
Težke muke podnosit bi mogo,
A mlad da se pod njima ne sruši.
Nejma krila do majkina krila,
Niti srca do sestrina srca
Nit milosti ima do u svoga.
Al je Petar sve zaboravio
Grdnu nosi na svom srcu ranu,
Nit šta misli nit mu se što hoće,
Već jače rani odgovara,
Sliep bježi kud ga rana vuče,
Dok se pred njim polje otvorilo,
Dok se nad njim nebo razkrililo,
Dok ga žarko prepeklo sunašce,
Tišina ga smrtna ogrlila,
Samoća ga pusta poljubila,
Pa se preda vatri da ga mori
A vatra ga i davi i mori;
A njegovom srcu ranjenome,
I njegovoj mašti ugrijanoj,
Pristupaju misli svakojake,
Pa se roje metu naokolo,
Nezna jim se ni broja ni kraja.
Jedna miso krvava, biesna,
Nož u ruci a pjenu na ustma

Digitized by Google

Škripa zubim, a podmuklo viče:
Osvetit se; kolikogod jih je
Povadit jim kleto srce na nož,
Nebi li se nahranile psine
Plemenitim i gospodskim mesom. —
Druga za njom sjetna i žalostna,
Suznim okom a skopljenim rukam:
A da šta bi jadna Jelka rekla?
Od žalosti srce bi joj puklo,
Umiruć bi žalila na dragog. —
Opet jedna odvažna i krasna:
Jelka ljubi i milo i drago,
Za dragim će u dno pakla sići
Kamo l nebi u čamac sa dragim?
Njima bi se vjetar smilovao,
Sinjem bi se razžalilo moru,
Nepoznata na kraju svieta
Krasnoj bi jih sreći izručili,
Tko su, što su, nitko znao nebi. —
Ali do nje strašljiva i brižna
Glavom kreće, mahom prihvatila:
Jelica je gospodskoga roda,
Naučila svilu i kadifu,
Naučila slatka med i sečer,
Od gladi bi mlada iznemogla
A od straha izpustila dušu. —
Gle sad ove vesele, slobodne:
Jelki nejma bez dragog života
Makar snjime s'lista rosu pila,
Divljakom se hranila po gori,
Studen kamen metala pod glavu,
Vedrinom se neba pokrivala,
A na goloj travi počivala,

Digitized by Google

Voli Jelka svojim dragim poći,
Neg kod majke sjediti u svili,
A hranit se šećerom i medom;
A uskočit to biva od šale
Koliko je od Spljeta u Solin
Kako s'blizu Turci i Kaurci;
A ni Turci nisu gladni vuci,
Mjesto srca kamen neimadu. —
Al se stara ukazala majka
Pa govori svom jedinom sinu:
Petre sine, ti majku ostavljaš?
Prosta ti je materina hrana
I prosta ti briga materina
Na koga ćeš da ostaviš majku? —
Te se misli i metu i roje
Oko mašte i Petrova srca;
U njegovoj bolesti pretežkoj
Njemu jesu ponude jedine.
Odtud ide Januš-beg dizdare,
Bog bi znao kuda će, šta li će!
Neće nikud do Bačiću uprav.
Njemu dizdar Božju pomoć viče
A Petar mu jedva pozdrav prima.
Tad je dizdar kod Bačića sjeo,
Njegovu je ruku uhvatio
Pa je njemu krasno govorio:
Čuješ Pero, čuješ, pobratime,
Poslušaj me što ću da ti kažem.
Tebi kažu, da si kršan junak,
A mlad jesi, a pristao jesi,
Takvi malo hodaju po zemlji.
A ja velim, sladki pobratime,
Ti si jedan hudi nesretniče.

Digitized by Google

Pametan si, al badava ti je,
Mudar jesi, al ti nepomaže
Ili neznaš il' vrieme trošiš;
A vrieme jeste skupo blago,
Pa je kadro sreću donieti
Al je kadro i pogazit sreću
I traga joj svakog zatrpati.
Pa ti nejmaš, jadni nesretniće,
Niti roda niti prijatelja,
Da te krasni pametno nauče,
Da te barem savjetom podignu
Iz tog tvoga nesretnoga gliba.
Pa čuj, Pero, da ti jednu kažem:
Možeš znati a pamtiti možeš,
Odkada si meni prijatelju.
Ti od mene prijateljstva nejmaš
Nit se samnom pohvaliti možeš.
Ja sam rada da nebude tako,
Ja sam rada da drugčije bude,
Da ti možeš znati i kazati:
Baš chvala, beže Januš-beže,
Ti si meni jedan prijatelju!
Otca nejmaš da u otca gledaš,
Roda nejmaš da se u rod uzdaš,
Blaga nejmaš, jer su ti oteli;
Već imadeš pamet i junačtvo
I imadeš svoju staru majku.
Kod takoga sina i junaka
Svakoj majci može dobro biti!
A junačtvu i pameti tvojoj
Svud su brodi gdjegod stigneš vodi.
Pa ako ćeš, prijatelju Pero,
Evo sada mene poslušati

Digitized by Google

Okani se pogani lacmanske
I njihove vjere i nevjere,
I lukavstva i previjanosti,
E kod toga junak propast mora.
Već ti bježi sa materom svojom,
Onam' bježi kud uteći možeš,
I gdje će te svatko dočekati
Bolje, brate, no od srca svoga.
Poturči se sudjeno ako je,
Akol nije, ostani što jesi,
Al od sreće ti nemoj da bježiš,
Nit se od nje više otresati
Kad te zove i kad ti se smije.
A kada si junak med junacim
I imadeš krila i okrilje,
Baš morali i to da ti bude
Da grliti moraš kukavicu,
A tu tvoju Jelicu Alberti,
I lošiji od tebe junaci
Pa to mogu da učine lako
A za tebe to s' e nasmijati. —
Januš-beže kad mi svoju reče
U Bačića pogleda mi često
Hoće li mu, štal' da će mu kazat.
A kad vidi odgovora nejma,
Jer su misli njega okupile
On se digne, još prihvati jednom:
Brate Pero, ja ti moju rekoh,
A tvoje je smislit i učinit;
A, ako li dvie volje imaš,
Izabrati što je bolje po te.
Moja ti je kuća otvorena
Kadgod smisliš i kadgod joj baneš.

Digitized by Google

Pjesma IV.

Uskok.

Mrka nojca poručuje Jelki
Po toj budnoj i lakoj tišini:
Aoh Jelko, crna kukavica,
Zar ti neznaš što je danas bilo,
Da te Petar prosio u otca?
Petar prosi a otac ne daje,
Već se na njeg otac razsrdio,
I šnjime se strašno zavadio
Sve do noža i slomljenih kosti;
Pa se Petar otcu zaprieti:
Da zapamti i dan i godinu
Kada mu je srce ucvilio!
Aoh Jelo, Bog te ne ubio,
Zar ti neznaš da će zlo da bude,
Da je Petar junak od rieči,
Što je reko da će učiniti?
Kamo tebi, nesretna djevojko,
Kamo tebi kitice cvieća,
Što no ti je Petar darovao,
Bude li kada do nevolje,
Da ti njemu po kitici javiš;
Što ti njemu po kiti poručiš,
Sve će tebi momak učiniti,
Učinit će, ma on poginuo?
A ti, Jelko, zla ne dopanula,
Ili neznaš za nevolju ljutu,
Ili neznaš il' nećeš da znadeš.
Tvome Petru ništa ne poruči,
A da bi ga od zla odvratila,

Digitized by Google

I da bi ga jadna umirila;
Već ti držiš kiticu cvieća,
U ruci je neprestano držiš,
Misliš misli, a nemožeš smislit,
Kitu gledaš, a srcem se boriš,
Kitu gledaš, a uzdišeš bolno,
Kitu gledaš, a suze lievaš;
Al ti, Jelko, ništa nepomaže,
Što će biti, to hoće da bude;
Jer sad dragi večera sa majkom
Više jada no samoga hljeba,
Uzdisaja više nego soli,
Gorkih suza više nego vode.
Pita njega zabrinuta majka:
Sine Pero, na dobro nesluti!
Dosta smo se najadili jada,
I dosad je bilo uzdisanja,
I dosad su ronile se suze,
A uzroka tome bilo dosta:
Ali tako tvoja stara majka
Još nevidi s jadom da se boriš,
Nit' je čula kada da uzdišeš,
Nit opazi pa proljevaš suze.
Dobro nije, moj jedini sine,
Nesreća se jeste dogodila,
Ili će se nesreća dogodit
Mene staru u grob sprovoditi. —
Muči Pero ništa ne govori,
Već se bori svojim težkim jadom,
I uzdiše i proljeva suze.
A kada je po večeri bilo,
Jadan mi je govorio majci,
On je svoju prevario majku,

Digitized by Google

Jaoh Pero, svoju dobru majku:
Kako neću, majko, uzdisati,
Kako l' neću tužan ronit suze,
Od kada sam zavjet učinio:
Ja ću s tobom, moja stara majko,
Polaziti Gospu pod Planinom,
Pomolit se Gospi pod Planinom,
A za moju dobru sreću, majko,
Za veselu tvoju starost, majko.
Ni do danas jadan ne učinih,
Jer si, majko, stara i nevoljna,
Pa je težko tebi putovati;
Jer nejmamo, moja stara majko,
Neimamo nikoga od roda,
Nit imamo krasna prijatelja,
Na koga bi domak ostavili,
Dok se nebi s' puta povratili.
Dok bijaše kod nas dobre Kate,
Dotle nama dobro li bijaše,
Bijaše nam bolja no od srca;
Odkad nas je Kata odbjegnula,
Ostadosmo u Bogu jedini.
S'toga mi se ražalilo, majko,
I s'toga ti plačem i uzdišem;
Sve ja mislim u Boga je grieh,
Bog mi grieh oprostiti neće.
Kad to čula ostarjela majka,
Tome se je vrlo začudila,
I svoga je sinka požalila,
Pa je sinu svome govorila:
Zašto, sine, to ne reče prije,
Pa smo davno učiniti mogli
Tvog zavjeta da se oprostimo?

Digitized by Google

Hvala Bogu, hvala jedinome,
A da nije štogod gore, sine,
A po tome niti zla imade,
A zlu takvom doskočiti lasno.
Ti opremaj dobre konje sjutra,
Ja bielu spremiti pogaču,
Da idemo s' Bogom putovati.
Jesam stara i jesam nevoljna,
Ali kamo puste sreće, sinko,
Pa da su mi sve ostale muke,
Koje nosim, nositi nemogu
Kô ta jedna, što ću podnieti!
Što od srca nikog neimamo,
Na koga bi domak ostavili,
Pa ćemo ga, sinko, ostaviti
Na onoga, kog jošte imamo,
Na jednoga našeg Boga dobrog. —
Kad je bilo sjutra na uranku
Spremat' će se sin i majka na put,
Al se stara nješto začudila
U čudu se teško zamislila,
Zamišljena sinu govorila:
Sine Petre, opet dobro nije,
Toga čuda dosad bilo nije:
Nit' nam pjeva pjevac na orahu
Kano što je pjevao do jutros,
Nit kokoši hoću da nam zoblju,
Već skrivaju glavu izpod krila,
A pod stolom sve mauće mačka,
Goste čeka, a mi odlazimo. —
Petar majci ništa ne govori,
Već starica čudna glavom kreće,
I krsti se od zločeste Kobi.

Digitized by Google

A kad bilo doba na odhodu,
I Petar je konje pripravio,
I majka mu čeka da uzjaši,
Ali ima šta da gleda stara,
Čudan Petar neče da uzjaši,
Ode pasa svoga milovati,
I njega je pustio vierna.
— Bolan Petre, da rašta ga puštaš?
Da tko će nam kuću da nam čuva? —
Petar majci ništa ne govori,
Već starica čudna glavom kreće
I krsti se od zločeste misli.
Petar opet neće da uzjaši,
Otišao milovat' sokola,
I njega je pustio da leti.
— Bolan Petre, što sokola puštaš,
Da s'kime ćeš u lov da polaziš? —
Petar majci ništa negovori,
Već starica čudna glavom kreće,
I krsti se od zločeste volje.
Tad je Petar došo da uzjaši,
I da majci pomogne uzjašit;
Pa kada je staricu popeo,
On svog konja dobra uzjašio,
Dvie suze kanuše s'dva oka,
I on bolan progovori majci:
Šta da čuva? sreću neuzčuva.
Sreće bilo, pa je i nestalo.
A što mogu sivome sokolu,
Kad veselo samo srce lovi? —
Tad podjoše sjetno putovati;
Al doleti soko gospodaru,
Pa mu sjede na lievo rame,

Digitized by Google

A vierno pseto podiglo se
Stalo skakat' oko gospodara:
Kan' da s' moli: nemoj me ostavljat!
Petar tjera sivoga sokola,
Soko prne pa na rame sjedne;
Petar tjera to vierno pseto;
Rep uvuče, za njim opet skače.
A kada je bolan pretrpio,
Pretrpio i tu težku muku,
I sokola pusti na ramenu,
Pseto pusti da okolo skače,
Sve susreta znance i drugove,
Svako njemu, dobro jutro, viče,
Svako njega veselo upita:
Daleko li, prijatelju Pero? —
On od svakog okretao glavu,
Nikom neće dobro jutro kazat',
Već sve šuti i sabira čelo,
A od muke svoje usne grize,
A do njega ta nevoljna mati
To čudnija stara glavom kreće,
Sitno s'krsti od zločesta posla.
I tu Petar muku pretrpio,
Od bola se nješto poklopio,
Na jabuku sedla naslonio,
Nješto šuti, ništa ne govori;
A starica žalostna majčica,
Nješto se je sjetno zamislila,
I ona mi šuti negovori.
Dok izišli iz veselog Spljeta
I u župni Sukojišan stigli;
Kad u župni Sukojišan stigli,
Starica će upitati sina:

Digitized by Google

Sine Pero, kaži meni pravo,
Kaži pravo, tako bio zdravo,
Jeli tebi Katica na srcu,
Kojoj nejma druge na svietu
Ni po licu ni po dobrom srcu?
Katica je biser od djevojke,
Sirota je i hude je sreće,
Taman, sinko, kano što smo i mi. —
Petar se je majci začudio,
Od čuda je njojzi govorio:
Bog mi s'tobom, moja sladka majko,
Kako nebi ja ljubio Katu,
Kad je Kata moja mila seka,
Moja seka, tvoja dobra kćerka,
Nerodjena, bolja no rodjena? —
Opet se je Petar poklopio
Na jabuku sedla naslonio,
Nješto šuti ništa negovori;
A starica žalostna majčica
Nješto se je sjetno zamislila
I ona mi šuti negovori,
Dok u ravnu Kopilicu stigli;
Kad u ravnu Kopilicu stigli,
Majka ć' opet upitati sina:
Sine Pero, jedini u majke,
Nije hvajde, a nije mi kamo,
Čim se domu našem povratimo,
Mora, sine, Kata k'nama doći!
Nije pravo i po srcu nije,
Gdje je svoje sprovela djetinstvo
A da mladost dobra ne sprovede;
Ja bi rekla i bi se zaklela,
Da nas Kata ostavila nije,

Digitized by Google

Nebi sinko, ni ti tužan bio,
Kô' što nikad prije nisi bio
Dok je u nas dobre Kate bilo. —
Sve se više Petar čudi majci,
Kazat nesmje što mu je na srcu,
Pa na pole staroj majci kaže:
Tko bi, majko, volio od mene,
Da nas Kata ostavljala nije,
Za utjehu da nam je ostala
U biedi našoj i nevolji,
A u tuzi za razgovor blagi?
Srca nejma da utješit znade
Kô što znade njeno dobro srce;
Duše nejma da će razgovorit',
Kao što će njena blaga duša! —
I opet se Petar poklopio
Na jabuku sedla naslonio,
Nješto šuti, ništa ne govori;
A starica žalostna majčica
Nješto se je sjetna zamislila,
I ona mi šuti negovori
Dok su divnoj Dujmovači stigli;
Kad u divnu Dujmovaču stigli
Majka ć' opet upitati sina:
Sine Pero, kaži meni pravo,
Kaži pravo, tako bio zdravo,
Ako ti je na srdašcu Kata,
Kojoj nejma druge na svietu,
Ni po licu ni po dobru srcu,
Zašto nebi ti uzeo Katu
A za svoju viernu ljubovcu?
Sirota je i hude je sreće
Taman, sinko, kano što smo i mi,

Digitized by Google

Al je Kata biser od djevojke;
Bolje, sinko, ljubiti nemožeš
Da obidješ sav unakrst sviet;
A starica tvoja jadna majka
Tu bi jednu doživjela radost,
Što jedino doživjeti može
Za života na lažnom svietu,
Da svog sina vidi umirena
Da ga vidi sa družicom sretna.
Tad bi, sine, sretna umirala
S'tobom bi se spokojna rastala,
I pod crnom počinula zemljom,
Gdje me čeka moj vierni Šime. —
Od čuda se Petar skamenio,
Od zabune sav se zabunio,
Nezna majci šta bi prihvatio,
Malo stao, pak je prihvatio:
Bog mi s'tobom, moja sladka majko,
Kuda te je pamet zaniela,
Kuda li ti odletiše misli?
Zar ti neznaš, moja mila majko,
Da je Kata po Bogu mi sestra
Nerodjena, bolja no rodjena?
Grjehota bi meni, majko, bilo,
I grjehota i težka sramota,
Kad bi jednu sestru uzimao
Jednu sestru za svoju ljubovcu.
To ti majko nikako ne biva
Za života tvog sina jedina! —
Još se jednom Petar poklopio,
Na jabuku sedla naslonio
Nješto šuti, ništa negovori,
A starica žalostna majčica

Digitized by Google

Nješto se je sjetno zamislila
I ona mi šuti ne govori
Dok su taman k' Solin vodi stigli,
Solin vodu sretno prebrodili;
A kada su Solin prebrodili,
Gleda majka čudnovata sina
Gdje ne kreće Gospi pod planinu
Već on kreće njekuda na desno;
Pa je njemu čudna govorila:
Sine Pero, a šta će to reći
Ti neideš Gospi pod Planinu
Već ti ideš njekuda drugamo?
Dobro znadem i još bolje pamtim
Kad sam bila djevojka u majke
A moj vojno, tvoj otac pokojni,
Istom bio mene izprosio,
Ja se mlada tada zavjetova
A za sreću moju i mog vojna
I za naše sretno drugovanje
Poklonit' se Gospi pod planinom;
Odovud se kretalo lievo,
A ne, sinko, kuda mi idemo. —
Petar vara svoju staru majku,
On je vara, za nevolju mu je:
Znam ja majko Gospu pod planinom;
Ali da ti jednu nuždu kažem,
U Solinu imam prijatelja,
Odavna ga ja ne vidjam, majko,
Po meni je mogo umrieti,
Kako sam ga pomeo s'pameti;
A nješto mi moj prijatelj dužan,
Evo dana da se namirimo,
A odavle ni daleko nije,

Digitized by Google

I dugo se zadržati neću,
Onda ćemo Gospi pod planinu.
Stara majka na to glavom kreće,
I krsti se od hudoga posla.
Ali joj se nemože inako,
Sinu svome da vjeruje mora,
Mora jadna da posluša sina.
A kada su malo dalje pošli
Do pomola te biele kule
Gdje mi sjedi Solinski dizdare,
Baš dizdare sjedi na prozoru,
Nješto mu se oko zabavilo,
Odmah nije spazio putnike,
Petar njega mahom opazio,
Na konju se svome izpravio;
Malo, malo razabra se dizdar,
Okom svrne, razabra putnike,
Al gle čuda: i Bačić i majka!
Ta eno ih već su iz pod kule!
Mahom dizdar na noge skočio,
Požurio niz tananu kulu,
Pred mile je goste izšetao,
Radostno je goste susretao,
Radostno je goste pozdravio:
Živ mi i zdrav, Bačiću junače,
Živ mi i zdrav, sladki prijatelju,
I živa mi Bačićeva majko
I živa mi i zdrava mi majko!
Evo meni sunca i danice,
Sunce će mi ogrijati dvore,
A danica obasjati dvore;
Blago meni i mojemu dvoru,
A od sada dok je moga dvora,

Digitized by Google

A i mene dok je u mom dvoru!
S' vama mi je svaka sreća došla,
I svama je svaka sreća došla,
A svakome turčinu viernom
Koji jednog živog Boga drži,
A do Boga njegova proroka
I najvećeg svetca Muhameda;
I ja vidim Boga i proroka,
Gdje nas glede, gdje se na nas smiju,
Gdje se turskom sad raduju dobru,
S'tebe, Petre, jednoga junaka,
Više nego s'drugieh hiljadu. —
Sad da vidiš čuda i pokora,
Sad da vidiš jada i nevolje!
Sjetila se Bačićeva majka,
Sjetila se crna kukavica,
Sjetila se toj Petrovoj misli;
Pa zakuka kano kukavica,
A previja kano lastavica
A jauče za srce ujeda:
Jaoh Pero, nesretni u majke,
Jaoh Pero, jedini u majke,
Ne bilo joj ni tebe jednoga!
Gdje ti danas sahranjuješ majku,
Svoju staru i nevoljnu majku,
Zemlja j' neće, ti je sahranjuješ,
I š'njom ime svoje sahranjuješ,
I pošteno ime otca svoga!
Jaoh, otče, za to znao nisi;
Da si znao, moj pošteni otče,
Tu sramotu dožjivela nebi,
O kamen bi slupao jedinca,
Svoje milo u koljevci čedo.

Digitized by Google

A sad otče, pod zemljicom težkom
Tvoj jedinac tebi ne da mira,
Nit imenu tvome poštenome,
Već vas meće u zločesta usta,
Kako će vas hudo pokaljati,
U grobu te, otče, preokrenut'
A da laki neboraviš sanak,
Već da zemlju nad sobom proklinješ,
I da zemlju pod sinom proklinješ,
Što ga neće da prožđere živa. —
Sve to sluša taj žalostni Petar,
Sve to sluša, od jada ne skapa,
Nit je sebi život oduzeo!
Al je junak smrti poželio,
Zaboravi i na svoju Jelku,
Zaboravi tu osvetu sladku!
Al' da vidiš mudra Januš-bega,
Da ti vidiš krasna prijatelja;
On Bačića neće da pogleda,
Prijatelja neće da zastidi;
Već on gleda Bačićevu majku,
Pa je mudro govorio staroj:
Netuguj mi, moja stara majko,
Netuguj mi, neimadeš rašta;
A tvoj Petar, tvoj jedini sinak
On je junak razborit i mudar,
A srca je kô što svako nije,
Prama majci, pram poštenju svome,
Po poštenju niko pred njim nije.
Al' je Petar žalostan u majke,
Hude sreće kô što niko nije;
Svak bi pao i svak bi klonuo
Svakome bi živo puklo srce

Digitized by Google

Da g'okupi njegova nesreća;
A on ti je, majko, u životu,
Poklonjen je, al' oboren nije;
Takvih malo imade junakah!
On se tebi potužio nije,
On je tvoje poštedio srce,
Majka si mu, nad sve si mu mila,
Svoju tebi nesreću ne kaza;
I ti si mu, majko, zlatna majka,
Al sada mu srca ne poštedi,
Već ga stala nemilo kidati.
Sin ti nisam u rodu ti nisam,
Prijatelj sam tebi i tvom domu,
Ruku ste mi u nevolji dali,
Da m' otmete toj smrti priekoj,
Pa ti majko sad cjelivam ruku,
I kažem ti, što ti sin ne kaza.
On pogibe za Jelkom Alberti,
A i Jelka uzdiše za Petrom
Više za njim no za svojim bratom;
Pa je Petar mnio i snovao:
Budel' suda po našemu srcu,
Ne po rodu a ne po bogastvu,
Jelka mi je vierna ljubovca.
Prevari se, ode prosit Jelku,
A u Jelke neotac je otac,
On je Petra tvoga pohulio,
Prozvao ga jednim kopilanom,
I prosjakom i hudoga roda.
Glas je zločest, pročuo se brzo,
Proletjeo Spljetu na sve strane,
Pročulo ga malo i veliko,
Tvome Petru podnosilo nije

Digitized by Google

Svaka hulja da mu se nasmije,
Svaku hrdja da ga zadirkuje,
U Spljetu mu nije bilo stanka,
Pa je danas k'nama prebjegnuo
Da on traži braće, prijatelja,
Koji njega znadu i poštuju,
Koji će ga doćekati, majko,
Kano brata boljeg no rodjenog,
A ja znadem što se bojiš, majko,
Tvog će sina turci poturčiti:
Kunem ti se svojom sitnom djecom,
Nitko njega silovati neće,
Osim njega i njegove volje,
A biti će sudjeno što no je.
Već ti, majko, tvoju brigu baci,
I ti baci svu žalost i tugu,
Sve to baci, u moj dom unidji,
Da ti vidiš moju dobru ljubu,
Moju ljubu, svoju posestrimu,
Nebi l' mi se pohvalila s'njome. —
To je staru ušutkalo majku,
Ušutkalo, umirilo nije,
Glavom kreće, turčina posluša
I unidje kaduni u sobu,
Jedan Petar s'dizdarom u sobu.
Ali ti je dizdar mudra glava,
Kako ti je naredio mudro,
Čim je Bačić banuo pred kuću,
A tri momka posjela tri konja,
Poletjela u Klis na muštuluk,
Glavitome Kliskome dizdaru;
Kako su se momci slakomili,
Dva im konja putem popadala,

Digitized by Google

Treći pade u samome Klisu,
Al donese dobar glas dizdaru.
Kako se je dizdar obradovo,
Kako mu se razširilo srce,
On daruje muštulukom momka,
Tri bi mogla po tri konja kupit';
Pa mi dizdar glase razašilje,
Od radosti od kuće do kuće,
Prijateljim svojima po Klisu,
A po gradu topove zapali.
Koji nezna jedan drugog pita:
Jeli nam se carević rodio?
Pa izlâzi iz tog Klisa grada,
Izilazi sila i gospodstvo,
Sve bogato na biesnim konjma
Sve veselo kano u svatove,
Pjevajući, iz pušaka paleć,
A pred svima sam dizdare glavom;
Izilaze da u Solin idu
A po toga viteza uskoka,
Kojino će osvjetlati Turke,
Kaurima težke zadat' jade.
Brzo ode i sila i kita
Brzo ode vesela u Solin,
A brzo se natrag povraćala.
Sobom vode Bačića junaka,
I njegovu ostarjelu majku.
Iztrkalo malo i veliko,
Iztrkalo i mlado i staro,
Da mi vide i čudo i hvalu,
Pa tiesto bule ostavljale
Zamješeno, a ne umješeno,
U koritu čedo okupano,

Digitized by Google

Okupano a ne povijano.
Kad Bačića mladog ugledali,
A kakvi je mladjan i pristao,
Svak ga hvali, svak ga uzvisuje;
Njetko veli: Kršnoga junaka!
Njetko opet: Liep ko ružica!
A njeko mi kazuje u družtvu:
On od šale kamenom se baca,
Što tko dalje, on od šale dalje,
Al' ga nitko ne može prebacit!
Do tri konja uporedo skače,
Preskoči ih i ne razmahne se,
A četvrtom dopane u sedlo,
Bojno koplje u ruke dočeka,
Na konju će s'kopljem poletjeti,
I jabuku s'kopljem prosvirati;
Blago li se onoj sudjenici,
Koju sreća dopane s'junakom,
I takvoga zagrli junaka!
A blago si ostarjeloj majci,
Koja ga je na sviet rodila,
I kršnoga tako odgojila!
Al' je stara požalostna nješto,
Bog bi znao rašta li je sjetna
A nuz taka sina i viteza!
Kad unišla kita i gospodstvo,
Kad unišla dizdaru u dvore,
Na prozoru kuli dizdarevoj,
Sjedi Mejra u otca jedina,
Ona gleda čudo nahvaljeno,
Ona gleda mladoga Bačića,
Pa kad ga je okom pozobala,
U licu se nješto zažarila,

Digitized by Google

Pa je krasna sjetno uzdahnula.
Ona zove svoju dobru majku:
Sladka majko, meni dobro nije,
Nješto me je zaboljela glava,
Čini mi se i srce i glava! —
Majka pozna svoju mjezimicu,
Majka pozna prokšenu i maznu,
Vidjela je sjedit' na prozoru,
I gledati liepog Bačića,
Pa se šali, Mejrimi govori:
Moja Mejro, nek te boli glava,
Nek te boli i srce i glava,
Zašto gledaš sa prozora momka?
S'momka te je zaboljela glava,
A kroz oči i srce i glava. —
Ali Mejra za šalu neznade,
Na svoju se rasrdila majku,
Od ljutosti što nij' zaplakala;
Pa se brzo pokajala majka,
Valja svoju da utješi Mejru:
Miruj, Mejro, srditi se nemoj,
Hoće tebe utješiti majka,
Ti ćeš svojoj ozdraviti majci.
Mladi će se Bačić poturčiti,
Kaursko će ime ostaviti,
Mi ćemo mu tursko izbirati,
Krasno ime Omer-beže mladi,
Pa će mo mu tebe pokloniti,
I zvat će se dizdarovim zetom,
A ti Mejro, Omer-begovica. —
Dalje Mejra i nesluša majku,
Već mi ide rumena biela
Da se šeta pitomim cviećem.

Digitized by Google

Pa mi trga ručicom bielom
Trga nježna biela česmina,
I trga mi plavu ljubičicu,
I karanfil plemeniti cviet,
Pa ih plete u kiticu malu
A kiticu pod kavad sakriva;
Pa mi traži Kumriju robinju,
Robinju je odvela na strana,
Da ih nebi tkogod opazio,
Robinji je šaputala tajno:
Jeli vjera, moja Kumrijice,
Jeli vjera, izdati me nećeš,
Jeli vjera, prevarit me nećeš?
Ja ću tebe darovati krasno,
Za dan bolje nego za godinu
Iz nova ću tebe zaodjeti,
Zaodjeti od glave do pete,
Kakva nisi nikad dosad bila.
Ovu kitu ponesi cvieća
Našem gostu mladome Bačiću;
Ti mi mladog pozdravi Bačića,
I predaj mu kiticu cvieća,
Kada uzdahne nek pomisli na me,
Kada sanja nek o meni sanja;
Kao i ja što za njim uzdišem
I o njemu već odavna sanjam.

Pjesma V.

Osveta.

Slavu slavi u Klisu dizdare,
Slavu slavi, do veselja mu je,
A Turčinu do zakona nije,

Digitized by Google

Pa da slavi svoje krsno ime
Il' da slavi svetca ikojega
U hristjanskom što no je zakonu
U prekrasnom ubavom zakonu;
Već on slavi i slavu i radost
Da se hvali i da se ponosi,
Na daleko da razmakne ime,
Da ga Turci od hvale spominju
A od čuda da mu se načude,
Što je k'njemu uskok uskočio,
Kakvi uskok? glavom Petar Bačić!
Takvog majka poriedko radja,
Da i rodi, dočeka riedko
Da doraste konju i megdanu,
Da s' osili proti težkoj sili,
Da se muci navadi junačkoj
A uz muku svaku svakoj smrti
A od šale kano da od sile;
Pa veseo dizdar bradu gladi,
Gladeć bradu on misli i mnije:
Take sreće puste iznenada
Vala turčin jošte ne doživi,
Već sudjeno bi evo baš meni
Da se šnjome pohvaliti mogu
Na sastanku svojim prijateljma
Na divanu paši i veziru. —
Pa se silan dizdar poholio,
Od holosti brada mu je veća,
Od ponosa razmeće se srce,
Pa je njemu u tom Klisu gradu
Malo mu je gospode turaka
I malo mu krasnih prijatelja;
Već on piše knjige na sve strane

Digitized by Google

Sa svih strana dozivao goste
Sve na glasu turke prijatelje,
Sve na glasu gospodu junake —
Jednu piše, jednu knjigu šalje
U grad Kamen u krš na krajini;
Drugu piše, drugu knjigu šalje
U krvavi Solin na Solinu;
Treću piše, treću knjigu šalje
U ponosno Konjsko glasovito,
A četvrtu i piše i šalje
Na Dicmane sive sokolove;
Petu piše, petu knjigu šalje
U Sinj slavni u grad na Cetinji.
U knjizi je svakom govorio:
Nije turčin, prijatelj mi nije,
Koji meni na poziv ne dodje,
Koji meni na radost ne dodje,
A na radost i moju i tursku,
I na radost svakoga junaka,
Koji danas sebi steče druga,
A do smrti više ga ne steče! —
Kad je dizdar knjige razturio,
Našao se u brizi i poslu,
Da gospodu dočeka gospodski,
Da svakomu voljicu pogodi,
Da se svako pohvaliti može,
Kakvi no je prijatelj dizdare —
A kada je i tom na kraj stigo,
Nješto se je bogme začamio
Čekajući vjeru i nevjeru
Tko će doći, tko li doći neće,
Tko će bratsku danas da pokvari,
Svako pozna vrstnoga dizdara,

Digitized by Google

Nitko mu se zamjeriti neće,
Nitko volje pokvarit mu neće,
Svi dodjoše gosti pozvanici,
Svi dodjoše, svi se pozdraviše,
Za gotove stole posjedoše,
Svako sjedne gdje je volja kome,
Čelo stola hoće sam dizdare;
Pa ni to mu dosta ne bijaše,
Do seb' hoće uskoka Bačića,
Da ga svatko vidi i cieni,
Jel' ga vidjet', jel se pouzdati
Jel' mu lako blizu druga naći!
Pa kada se dobro nagostiše
I kada se bolje ponapiše,
Kad je krvca udrila u obraz
A obiest stala besjediti,
Poslušati čudnoga dizdara
Šta će reći, kako l' će se hvalit'
Pred tolikom silom i gospodstvom,
Pred tolikim licem i obrazom
S'tim uskokom, s'tim Petrom Bačićem:
Čuj me sada, sokole Bačiću,
Dobro čuj me, što ću ti kazati,
Bolje pazi što ću te pitati,
Po istini da mi odgovoriš.
Da ne bude zazor i sramota,
I crn obraz i tebi i meni
A pred kitom ovakom turaka,
Gdje mi sjedi prvi do prvoga,
Sve po izbor jedan do drugoga.
Do juče si Petar Bačić bio,
Od danas si moj vierni pisar
nad prvom četom harambaša —

Digitized by Google

Tebe hvale da si dobar junak,
Al' ne kude ni tu četu tvoju,
Jer će svaki Klisanin poginut'
Al sramote neće da ponese
Nit' pred ikim oči da obori.
Pa mi budi, moj sokole, voljan
Svojom četom često četovati,
Bogat plien u Klis donositi,
Tražit silu smrtnu ubojitu,
Ma gdje bila, ma se gdje desila,
Na megdanu, otvorenom polju,
Il u klancu težkom jadikovcu,
Nadješ li je, na juriš, viteže,
Da se sila pokršiti mora,
Mnoga majka da jauknut' mora,
Mnoga ljuba zavit' se u crno,
Mnoga sestra plakat' i uzdisat',
A ti dići tvoje dično čelo,
Od ponosa svakog ne gledati,
A da ti se svako dičit' mora,
Svako s' puta da t' s' uklanjat' mora,
Svaki turćin da o tebi reče:
Ala Bože, glavita junaka
Još da ga je turkinja rodila,
Mogao bi sjediti do cara! —
Tad će svaki turčin poželjeti:
Da se hoće Bačić poturčiti,
Dao bi mu ćerku za ljubovcu
Da se mogu zetom pohvaliti!
Pa i sam bi tada poželio
Da se hoćeš junak poturčiti,
Dao bi ti Mejru jedinicu
Moga oka zenicu jedinu,

Digitized by Google

Dao bi ti vala za ljubovcu.
Pa još jednu kad pomislim sreću
Kad pomislim, pa kad je poželim,
Da se hoće kleta izpuniti
Šnjom bi sretan i u grobu bio,
Kamo l' nebi s'braćom u životu!
Al' što nije u Boga moguće,
I njegova svetca Muhameda,
Gdje je srce i gdje je mišica
Kano što je kod nas, braćo, danas?
Pa da nebi to moguće bilo
Skupiti se jednom baš od zbilja
Što nas ima ovakih jedinih
Pa se s' Klisa ovoga svinuti
Ko sokoli kad s' visine vinu,
Pomenuti Alah i Proroka,
Polomiti ono nješto snage,
Razgoniti sa sgora stražare,
Provaliti naglo iznenada
Kô bujica silna kad provali,
U Spljet divan, u čudo na moru,
I u Spljetu turski barjak dići,
I dići ga i održati ga?
Sve prekrasne sreće na svietu
Što su hude pram toj jednoj sreći?
Kad pomislim samo na nju tužan,
Kad pomislim jasne mujerine,
Kad pomislim ušutila zvona,
Pa mi poju s'visokih zvonika!
Kad pomislim puste divne crkve,
Sada više ne zovu se crkve,
Džamije su, gdje klanjaju turci!
Kad pomislim ladje i bogatstvo,

Digitized by Google

Koliko jih ide i dolazi,
Koliko se krca i izkrca
Pa pomislim to je sad sve tursko!
Čovjek bivam, postanem diete,
I srce mi postane djetinje,
Ronim suze kô ludo diete!
Al' ja pamtim, zaboravit neću:
Nitko nezna što no je sudjeno,
A bit' može štogod bilo nije!
Pa da čujem, sokole Bačiću,
Da te čuju i turski junaci,
Kad bi jednom baš istina bila,
Od kaura Spljet da otimamo,
A ti turski barjaktar pred vojskom,
Što ti veli srce u prsima,
Što ti veli krvca u žilama,
Što ti vele žile u mišicam,
Koliko bi, sokole Bačiću,
Na se samog primio kaura? —
Daleko je dizdar zamašio
Lakomost ga odviš poniela
Kud ga Bačič nemože da stigne,
Niti može nit' hoće da stigne,
Jer su njima srca razdaleko;
Pa se momak malko zabunio,
Zabunio i pocrvenio;
A kada se malko razvedrio
Dizdaru mi smjerno odgovara:
Pametan si, dizdare, i mudar,
Pa ti hvala na dobroj rieči,
A drugo ti kazati nemogu
No se junak po junačtvu hvali,
Ne hvali se ni slovom ni hvalom;

Digitized by Google

A živi smo, možemo doživjet'
Jeli kome stalo i pristalo
Med junacim zvati se junakom —
A budi mi voljan na besjedi,
Mudra glavo, da ti jednu kažem,
Kazat' ću ti uprav po istini:
Kod vas ima dobrieh junaka
Po junačtvu zovu se junaci
Baš se lako zastidjeti neće,
Al' jih ima, vjeruj mi, dizdare,
Imade jih gdješto med kaurim,
Vi bi ste se šnjima ponieli,
Vi bi njima prva mjesta dali
Medju Vama da jih prebrojite;
Pa ti pravo kazati nemogu,
Kakvog mene evo sada vidiš,
Koliko bi na se primio jih,
Sto je hrdja malo za junaka,
A jedan je bolji junak preveć —
A želiš li slušati i znati
Što no može srce u junaka,
Kad s' okrvi, osvetu zaželi,
Sakupi mi sutra malu četu
Da ja šnjome do pod Spljet potrčim,
Pa evo ti moja tvrda vjera,
Ona jošte prevrnula nije,
Dajem ti je u izbranom družtvu,
Koliko god u susret mi dodje
Tog gospodskog soja Albertova,
Ma svi došli koliko jih ima
Toliko češ vidjet' mrtvih glava,
Il' ćeš čuti s' ramena je moja. —
Kad to čuo iz Klisa dizdare

Digitized by Google

I ostali u družini turci,
Od radosti oni halaknuli,
Od biesa svi se pomaknuli,
Pa mi vade kese iz njedara,
Po kesama probiru žutake,
Pa sipaju pred Bačića redom.
Bačić jih se dotaknuo nije,
Već u njemu srce uzkipilo,
Pa mi reče ponosan turcima:
Vi ste turci pošteni junaci,
A sad evo kvarite poštenje.
Hulja nisam, a horjatin nisam,
Za života, za moga jednoga
Nek' o meni niko ne pomisli!
Vama dadoh tu junačku vjeru,
Vi nećete vjere prihvatiti,
Hoćete je zlatom podkupiti,
Mislite je učvrstiti zlatom. —
To mi reče junače Bačiću,
Vesela mu stara majka bila,
Pa skočio na vitežke noge,
Srdit ode izmedju turaka,
A turci mi od čuda i stida
Mukom muče, jedan drugog gleda.

Strašni Bože, grdna li pokolja
Po ovome groznom razbojištu,
Pogledat' ga, srce ti ozebe,
Po tielu sve ti trnu kosti,
A koža se od strahote ježi!
Lešine su polje prekrilile,
Nakrstice leže nemilice,

Digitized by Google

Vrela krvca teče ne prestaje,
Sve se puši kako crna teče.
Tu ti nejma majke ni sestrice,
Niti ima vierne ljubovce
Koje no bi mrtve oplakale,
Svoje mile glave razbirale,
I grdne jim rane opirale,
Pa jih crnom pokrile zemljicom!
Već se grdne psine nakupile
Sve mršave, jedva hodat' mogu,
Krvcu piju žedne i lakome,
Krvcu piju a krv gadne bljuju;
A silna su jata uzavrila
Vranih vrana i crnih gavrana,
Od veselja sve jih graka stoji,
Od množtva su tamu potamnjeli,
Jer ni sunce gledati nemože.
Ali kakva ono svjetlost ide
Tiho ide a zemlje ne dira?
Bože čuda, ta to mi je Jelka!
U bielu bieli se krasna
A u licu sjajna zorolika,
Oči su joj do dvie zviezde;
Igra mi se kiticom cvieća,
Ali curi krvca iz kitice.
Bože dragi, ta to nije kita
Već iz glave mrtve krvca teče.
— Jelko, rano, ti se krvlju šališ,
Ti se šališ s' jednom mrtvom glavom! —
Pa će Petar pristupiti Jelki,
Hoće tužan da zagrli Jelku,
Tek sad spozna da to nije Jelka,
Trup ledeni da je zagrlio

Digitized by Google

Odsječenih i ruku i glave,
Te iz trupa lokće silna krvca.
Od straha je ruke razklopio,
Izpustio trupinu na zemlju
Al trupina nepadne na zemlju,
Tuda teče brzica rieka,
Pa rieka i trup poniela,
Trup mi valja, i trup glavu ima,
Pozna mu se i odjeća crna.
Dugačka je a i otrcana,
Ta gle, Bože, ta to je pustinjak!
Ali tko se silan pomamio
I biesna uzpalio konja,
Konjic baca pjenu na klobuke,
A sve dobar zečki poigrava,
A deliji pusta sablja skače,
Daleko se čuje kako zveči?
Pa kuda će neznani delija,
Na koga l' se ljuto rasrdio?
Ta, Bačiću, žalostna ti majka,
Zar ne vidiš da ćeš poginuti,
Da te hoće konjem pogaziti,
Niti ćeš se moći ogledati,
Nit' junački mejdan dieliti?
I jeste se Bačić uplašio,
Osvrće se kuda će pobjeći,
Kad' al' pozna sinja kukavica
Da ga ganja taj Luka Alberti,
Da ga hoće kopljem da probode.
Sad da vidiš šta je Petar Bačić,
Sad da vidiš šta da će osveta!
Ciči pišti kao ljuta guja,
Dvie šake junačke stisnuo:

Digitized by Google

Ako s' junak a niesi hulja,
Da jednaki mejdan dielimo. - -
A kad vidi, tu poštenja nejma,
Biesan je konju poletio,
Bojno mu je koplje polomio,
Britku mu je sablju iztrgao,
Rukama ga svojim pograbio,
Sve mu kosti pucaju u krsti,
I svlači ga sa biesna konja
Kano jedno nejako diete,
Al' gdje su mu oči dosad bile,
Kako l' su ga mlada prevarile,
Ter sad vidi da to nije Luka,
Nego da je mladi bratac Jelkin?
Na njem hoće Petar da s' osveti,
Pa potrže tu njegovu sablju,
Odskočio, sabljom zamahnuo,
I jeste ga muški udario,
Dvie pole od njeg napravio,
I složio sa zemljicom crnom;
Al diete nije palo mrtvo,
Jer će eno nješto da govori;
Tko za Boga hoće da govori?
Ta to Jelka hoće da govori,
Na smrti se sa dušicom bori,
Neveselo Petru progovara:
Hvala tebi, Petre, na ljubavi,
Od mene ti i to prosto bilo! . . .
Pa žalostno nješto zamrsila.
Bačić klone na zemljicu crnu,
Svoju Jelku mrtvu zagrlio,
U hladno je lice cjelovao.
— Jaoh, Jelko, jaoh dobro moje,

Digitized by Google

Tebe jednu izgubiti moram,
Izgubiti a kroz svoju ruku;
Jaoh ruko, ti mi usahula! —
Muklim glasom naricati stao,
Vrele suze roniti niz lice;
I vrele ga suze probudile
I to težko muklo jaukanje,
Pa još teku suze i na javi.
Suze triše neveseli Bačić,
Trišući jih pretežko uzdiše,
Uzdišući siromah se tješi:
Hvala Bogu što je u snu bilo!
Pa je stao sjetan razmišljati.
Te strahote u snu doživjeo,
Al' tko bi mi jadnom kazat' znao
Jesu li mi od sna u san došle,
Il' mi slute na nesreću kakvu,
A na goru meni nesretniku!
Pa da barem kog od srca imam,
Kome bi se tužan natužio,
Al' ja nejmam nikoga od srca,
Sirota sam na ovom svietu;
Jelke nejmam, jer mi je nedadu,
Sestre nejmam, jer sam ucvilio,
Majke nejmam, jer sam izgubio.
Tad mu oči kobno zasijaše,
U tielu sav se uzdrhtao,
Kosa mu se podigla na glavi,
A ustima grozno se nasmija.
Posmjeh taki kod Boga na nebu
Izvrgo bi sam raj u paka,
Kamo l' nebi srce Bačićevo
Prometnuo u pakleno srce!

Digitized by Google

Pa je koban skočio na noge,
Turski barjak primio u ruke,
Pa ga nosi užasna pogleda,
On ga nosi u pol Klisa grada,
U pol Klisa razvije mi barjak
Da se četa sakuplja pod barjak.
Bože mili, vidiš li ti čuda
Koga prie videjo niesi,
A sad možeš vidjeti u Klisu,
I vidjeti i načudit' mu se!
I do sad su skupljali se momci
Pod krvave barjake u četu,
I do sad jih bilo biesnieh
Krvce žednih a lakomih plaho,
Al ne bilo sile ni radosti,
Nit krvave pomame junačke,
Kano što je u Klisu na klisu
Kod pomamnih Klisana turaka
Što mi idu Bačiću u četu
I kupe se pod njegovi barjak.
Zapjevali iz biela grla,
Od veselja bacaju se s' kopljem,
Dočekuju u biele ruke,
Od veselja pale iz pušaka
I gadjaju na nebu oblake,
Od veselja dobre konje draže
Da jim sipa vatra iz nozdrva:
Ti bi reko i bi vjerovao:
Ta to nije četa da četuje,
Da pregore svoja ruse glave,
No veseli kićeni svatovi,
Veseli su, idu po djevojku.
A kada se četa sakupila,

Digitized by Google

Četu broji Bačić harambaša,
Nabrojio do petdeset druga,
Po četi se okom ogleduje,
Valjanieh petdeset momaka,
Pa mu srce zakuca veselo,
A lice mu posmjeh razvedrio,
Pa je četi svojoj govorio:
Sada, braćo i družino draga,
Da nas samo i sreća posluži,
Da ja vidim te zlotvore moje,
Da mi hoće na mejdan izići;
A za drugo ja ne molim Boga
Kod mog srca i desnice moje,
I kod vaseg srca i desnice.
Samo jedno da vam, braćo, kažem,
Vi pamptite što ću da vam kažem,
Sve vam prosto megdan i dušmani,
I prost vama vaš bogati plien,
Moji nisu dušmani vam prosti;
Njiove sam mladjan krvi žedan
I ja hoću klete da s' napojim,
Živ ja hoću njima da bogujem.
Bude li nam danas loša sreća,
Čekat ću je dok je ne dočekam,
Kušat ću je dok se ne smiluje,
Ma se meni vi iznevjerili. —
Mahom ode četa da putuje,
A pred četom Bačić harambaša.
Jeste složna i jeste izbrana,
Vesela je a krvi je žedna,
Strašni su ti ti zmajevi ljuti
Otrovni su a i biesni su.
Spremajte se, majke, da kukate,

Digitized by Google

Spremajte se u crninu, ljube,
Spremajte se crnoj sreći, seje.
Veselo su i u Solin došli,
Veselo su Solin prebrodili,
I mašili ravnog Spljetskog polja.
Kad su dobro u polje zamakli
Al' da vidiš trke i bježanja,
Kako bježe po polju težaci,
Zaboli su mašklin u ledinu,
Al' nemadu kada da ga vade,
Pa i osta u tvrdoj ledini;
I opanci na nogam su teški.
To gledaju straže po stražama
Sjetile se mahom svojem jadu,
Nenadnja jih redom pobunila,
Što mi hoće bolje da s' prikupe
To se gore metu i razmiču.
Četa straže mahom polomila,
Polomila s' mjesta raztjerala,
Kano vuče kad raztjera ovce.
Bilo dosta krvavieh glava,
A dosta jih zemlju poljubilo,
Poljubilo, brate, na vieke.
Al' po Spljetu leti crni glase,
S' crnim glasom još crnija strava,
Leti Bože, od usta do usta,
Da je došo Petar Bačić s' četom,
Pa je teško šnjime bojak biti,
A teža je njegova osveta.
Zazvonila zvona žalostivo,
Na sve strane udarila jeka,
Bubanj buba a rog sjajan kriči,
Zatvaraju trgovci dućane,

Digitized by Google

Sve se zbuni, sve se poremeti,
Sve ti trči, sve ti uzavrelo
Taman da je sudnji danak stigo.
Pa kako mi oblići gospoda,
Ta ponosna mletačka gospoda,
Bi ti sada i kapu skinuli,
Ali leti, leti za oružjem,
Idi bij' se s' Bačićevom četom,
Idi nedaj, nedaj Spljet turcima.
Spljećani se jesu uplašili,
Uzimaju to bojno oružje,
Uzimaju al' jim štrepe ruke;
Sestre, ljube opazile straha
Na tamnome licu svojih dragi
Pa od straha čudno probljedjuju,
Ukočene gledaju u svoje;
Djeca glede u žalostne majke,
Malo glede, brzo se razplaču
A ne znadu šta je, ni kako je.
Ali tko je bolji od boljieh
Tko se nije strahom ustrašio,
Kome srce još hrabreno kuca?
Jelkin bratac nije s' uplašio,
Njemu srce još kuca hrabreno,
Malenu je sastavio četu,
Malena, je al' je ognjevita,
Četu vodi, a pred četom jaši;
Krasnom momku kamo si mu, srećo,
A da neće glavu izgubiti,
Bilo bi ga mladjana grjehota!
Al' on valjan ne misli na glavu,
Već on žuri pred neprijatelja,
Željan mi se šnjime ogledati

Digitized by Google

Željan mi je dično ime steći.
Al mu ime presjelo i dika,
I presjeo taj junački ogled.
Kad je s' četom tursku četu stigo,
I Bačić ga smotrio pred četom,
Zagrmila suha grmljavina,
A Spljetsko joj polje odjekuje,
A čude se turci i kauri:
— Od tolikih jedan mi dolaziš,
Neće sreća da mi se nasmije',
Da Vas vidim koliko vas ima,
A da vam se muka naužívam,
Žedjan krvi da vam se napojim,
Krvi pijan da Vam pjesmu pjevam
O plemštini i o gospodštini,
I o slavnom soju Albertovom.
I ti si mi tog gospodskog soja;
Da mi pozdrav bar odneseš majci,
Drži mi se sada kako treba,
Da svom domu sramote ne gradiš. —
Pa na momka juriš učinio.
Od čuda se čete začudile,
Nit se biju nit se gone više,
Već gledaju šta će sad da bude.
Al se Bačić nješta premislio,
Gle ga sada, on se umirio,
Kad Jelkinog brata sbliza pozna,
Na licu mu lice svoje Jelke,
Pa je njemu sada žao momka
Žao mu je brata Jeličinog,
Neće više mlada da pogubi,
Neće milu da ucvili Jelku;
A sramota megdan ostaviti

Digitized by Google

Započeti pa ga ostaviti,
Pa mi neće više da udara
Napustio momka da udara
On odbija on se junak brani,
Al da vidiš jada iznenada!
Bačića su misli zaniele,
Zaniele njekuda daleko,
Il' je majku svoju pomislio,
Il' Katicu od srca sestricu,
Ili Jelku srce nesudjeno;
A momak mi ne misli na majku,
Nit na majku nit' na milu seju,
Već on misli pred sobom Bačića
Kako bi ga mogo pogubiti;
Pa zamahnu dobro iznenada
Britkom sabljom i desnicom rukom,
Htjede Bogme presjeći Bačića,
A Bačić se brzo sjeti jadu,
Svoju mahom sablju podmetnuo,
Podmetnuo, al je okasnio,
Po laktu ga momak obranio,
Kad po rani ranu osjetio
I iz rane kako toči krvca,
Misli su ga mahom ostavile,
Prenagli se, sabljom zamahnuo;
Kako mi je oštro zamahnuo
Mlad se momak odmah uplašio,
Trznuo se na konjicu naglo,
Svoja prsa mladjan razkrilio,
Pod prsima pojas zasijao
Na kome je ime Jeličino.
Samu Jelku Bačić ugledao
Kad je ime sladko opazio,

Digitized by Google

Hoće kletu da uzdrži sablju,
Al' je sablja lakoma na krvcu
I dobro je momka zahvatila,
Čini mi se presjekla mu rame.
Hoće momak da klone sa konja
Kako cvjetak pod kosom kad klone,
Jadan Bačić sad nevidi brata
Jelica se njemu ukazala
Kako ju je vidjeo u sanku.
Probliedi kao smrt blieda
I od muke iz glasa jaukne,
I skočio lagan sa konjica,
U ruke je momka dočekao.
Ljubi njega u bliedo lice,
A kupa ga vreliem suzama
A jauče i kamen bi puko:
Jaoh meni i teško se meni,
Naopako do miloga Boga,
Što ja danas učinih nesretan,
Gdje pogubih brata od zakletve,
Moju Jelku za srce ujedoh!
Oj ko ima još u sebi srca,
A nije mu srce od kamena,
Na njem zmije počivale nisu,
Brzo dajte biljàra, ljekara,
Nebi li mu ranu ogledao
Nebi li mu kletu izvidao;
A evo ću u Spljet da ga nosim,
Na zemlji ga neću ostaviti,
Ma da će me mlada pogubiti,
Ma da će me danas objesiti. —
Takvom čudu i nenadnji takvoj
Čude mi se turci i kauri,

Digitized by Google

A čudu se načudit' ne mogu,
Što je bilo, kako li se sbilo!
Al poviče iz turaka ćoso:
Bilo sretno, gjuvegija Pero,
Idi u Spljet, a mi ćemo u Klis,
Tebi momak, nama stara majka. —
Kad to čuo nesretni Bačiću,
Hoće jadno da mu pukne srce;
Još je jednom momka cjelovao,
Još ga jednom suzam okupao,
Pa ga spusti na zemljicu crnu,
A on ode da uzjaši konja,
Da se vraća Klisu prokletome.
On mi jaši mrtav od žalosti
A turci mi biesni biesne
Sabijajuć ta bogata stada.

Pjesma VI.

Povratak.

Žarko mi je na zahodu sunce,
Bačićeva na prozoru majka
Na visokoj kuli dizdarevoj
Na visokom Klisu na kamenu;
Al nesjedi stara na prozoru
Da mi gleda na zahodu sunce,
Oko sunca nebo zažareno
I oblake divno pozlaćene,
Kako s' rajska otvaraju vrata,
Kud će unić sunce da počine
Počivajuć redom da kazuje
A u kolu sjajnim angjelima
I vedrome Bogu med angjelim

Digitized by Google

Što je danas čulo i vidjelo
Po svietu, po božjemu carstvu;
Već mi sjedi stara na prozoru
Da pogleda strmen izpod Klisa
Po strmenu druma kamenoga,
Nebi l' jadna drumom ugledala
Vraća li se ta četa Klisana,
Je l' na broju što je jutros bilo,
Vraća li se pred četom jedinac,
Ili joj je izgubio glavu
Nju sirotu samu ostavio
Da boluje i da jadikuje
A do groba sinja kukavica.
Časom gleda huda udovica
Časom gleda druma po strmenu
I pogleda Solin na Solinu
I pogleda te Spljetske ravnice;
Časom jadna od bola uzdiše,
I sa lica gorke trîše suze,
Kada vidi, nit se četa vraća
Nit se vraća pred četom jedinac,
Pa pomisli: četa j' izginula
Pred četom joj sinak poginuo,
K njoj dolazi dizdarova Mejra;
Krasna li je i divna ti li je,
I kako je divno obučena!
Ljepše nije ni to žarko sunce
Na zahodu u zlatnim oblacim!
Mejra staru u ruku cjeliva,
Mejra jadnu pogleda u lice,
Pa mi pita Bačićevu majku
Nju mi pita, do nje mi sieda:
Što mi tužiš, Bačićeva majko,

Digitized by Google

Što mi tužiš i suze mi roniš
U samoći da nitko nevidi,
A nitkom se nećeš da potužiš,
Nebi li ti srcu laglje bilo?
Je l' mi tebe tkogod ucvilio,
Je l' mi tebe štogod ponestalo
U bogatom dvoru otca moga? —
Nevesela stara progovara:
Prodji me se, Mejrimo djevojko,
Nije meni kano što je tebi;
U tebe je i otac i majka
U tebe je i sreća i mladost,
Tebe mori dobro i nebriga,
A ja nikog na svietu neimam,
Mene mori i starost i žalost;
Ja sam jedna sinja kukavica
Ja sam jedna crna udovica
Na svietu sama sirotica.
Jednog jadna što imadoh sinka
Bog zna danas imadem li jošte,
Bog bi znao nije l' poginuo! —
A Mejra se mlada nasmijala,
Prebielim rukam zagrlila,
Zagrlila Bačićevu majku,
Po obrazu tužnom milovala,
A vesela njojzi govorila:
Netuži mi, Bačićeva majko,
Netuži mi, neroni mi suza,
Netroši mi jadna starost svoju;
Petru tvome neće ništa biti,
Zdrav će ti se danas povratiti,
I tebe će staru utješiti.
Ti mi nisi, moja stara majko

Digitized by Google

Ti mi nisi kod tvog sinka sama
Tvojim srcem brigom materinom,
Još je njetko kod tvoga jedinca
Svojim srcem i sa svojom brigom.
S njega jednog, moja stara majko,
Ti nemoreš sama da jaukneš,
Ti nemožeš da s' utješiš sama.
Ja ću tebi sve kazati, majko,
Al me nećeš dobra ostaviti,
Mladoj mi se iznevjerit nećeš!
Nitko nezna, ja se noćas digoh
Kad kokoti jednom zapjevali,
Najstarijeg uhvatim kokota,
Kojino je jajce izkljuvao
Kada no je mladi mjesec sjao;
Kad kokoti drugom zapjevali
Ja sam njega u mraku zaklala;
Kad kokoti trećom zapjevali
Ja sam njemu jezik izčupala,
Prie zore i bielog danka
U grivu ga konju upletala
Dobrom konju tvog sinka jedinca.
Ništa njemu danas bit nemože,
A ni njemu ni konju pod njime,
Nit im može sablja nahuditi,
Nit iz puške zrno ubojito. —
Pa da vidiš ljepote djevojke!
Ona s' maši u svileno krilo,
Iz krila mi vadi djakonie
Od samoga meda i šećera,
Pa mi nudi Bačićevu majku,
Svojom rukom nudi i zalaže.
Starica se brani i otima

Digitized by Google

U nevolji, u žalosti svojoj;
Djevojci se otet nemogaše,
Niti njenom silnom silovanju;
Niti njenom milom milovanju.
Staricu je Mejra zadržala
I nju staru mlada zabavila,
Te negleda strmen izpod Klisa
Po strmenu kamenoga druma.
I tmnina je zemlju pritisnula
Po nebu se navili oblaci,
A sve mrki i strašni oblaci
Bog bi dao da dobra donesu,
Al tu dobru ni prilike nije.
Kad najednoč čuda iznenada!
Zarikala, brate, ta goveda,
Zeblejale ovce i jaganjci,
Zavikali umoreni turci
Dogoneći plien izpred sebe;
A Mejra mi lagana djevojka
Skočila je od zemlje na noge.
— Pozdravi mi svog sina Bačića,
I nemoj me, majko, ostaviti,
Nemoj mi se iznevjerit mladoj. —
To mi reće a hitro pobježe
Kano hitra srna u šumici.
I dizdar je četu razabrao,
Sretnu četu i bogati plien,
Od dragosti on se nasmijao,
Od veselja na noge skočio,
Pred hrabru je četu izšetao,
Liepo je dizdar pozdravio
Za junačko upitao zdravlje,
A još ljepše hvalom pohvalio

Digitized by Google

A najviše mladog harambašu;
I četi je plien čestitao
Harambaši i sreću i plien.
Al je nješto Bačić neveseo,
U licu je nješto potamnjeo,
Potamnjeo kano crni oblak,
Koji nosi tuču i gromove.
Evo neće da dieli plien
Kako treba glavaru u četi,
Već je mahom konja odsjednuo
A sluge mu konja prihvatile,
Pa mi ide svojoj staroj majci,
Nikoga mi ni gledati neće.
Koliko je ucvilio majku,
Kako ju je za srce ujeo,
I majčinu pogazio ranu,
Kada ga je stara ugledala
I on njenu poljubio ruku
Kako mi se za njeg uplašila,
Sve to majka zaboravi mahom
Pa mi pita svog sina jedinog:
A moj sinko, majčin nesretniče,
Jesi li mi sretno natrag došo,
Jesil l' sretno, i jesi li zdravo?
On uzdahne, progovara majci:
Kojekako došo sam ti, majko,
I jesam ti njekako i zdravo,
Malu ranu sam ti zadobio,
Operi mi, majko, ranu moju,
I zavij je kako znadeš, majko.
Ali mi se nemoj uplašiti,
Jer ću ti ju lako preboljeti;
Kamo sreće, moja míla majko,

Digitized by Google

Da ti tako sve preboljet mogu! —
Al se stara jako uplašila,
Uplašila kano svaka majka
Za djetetom, kamo l' za jedinim,
Pa je stade i vriska i jauk,
Kano da ga mrtva oplakuje,
Ona pere svom jedincu ranu
Više suzam no vodicom bistrom,
A sve huće tužna i jauče.
Petar miri uplašenu majku
I njoj sbori sjetno i žalostno:
Nemoj plakat, nemoj jaukati,
Po rani mi nije ništa, majko,
Ja ću ranu lasno preboljeti,
Po njoj mi se umiriti možeš,
Dà nečuju tvog jauka turci,
Dà za suze tvoje nesaznadu;
Badava je, stari su dušmani
Plačom ćeš jih obradovat klete.
Već da ti se ja natužim, majko,
Da kome ću ako tebi neću
Kada nejmam nikoga do tebe?
Na meni je crnom nesretniku,
Jeste, majko, to božje prokletstvo,
Ono mi je pamet pomutilo,
Ono mi je srce otrovalo,
Ono me je jedno zaludjelo,
Te ja neznam što ti radim, majko,
Niti znadem jadan što počimam,
Niti znadem jadan što svršujem,
Već bezumnik u nesreću srnjam,
A iz gore jadan sve u goru.
Danas mene ta najgora snašla

Digitized by Google

Mene jednog božjeg prokletnika
Mene jednog hudog nesretnika,
Što sam s turcim u rukama turskim;
Svoju braću, svoju sirotinju,
Sirotinju kao što sam i sam,
Poharao, na srce jim stao,
A na tursku radost i veselje!
Al i to ti još sve nije, majko,
Ima gore, ima najcrnije,
Što ti neću nikad preboljeti,
Do groba će mene dopratiti,
Ni u grobu neće dati mira;
A danas sam sagrješio, majko,
Svojom rukom svoju sreću zaklo,
A sa srećom srce Jeličino,
S njenim srcem ljubav na vieke.
Danas sam joj brata pogubio,
Mojoj Jelki brata od zakletve,
Žalostan sam grobak izkopao,
Na grobu mi grdna zmija straži,
Zmija straži a zmijiće leže,
Da joj stražu pripomognu stražit
Izmed njenog i mojega srca
Da nas dvoje razstave na vjeke. —
Tad je Bačić težko uzdahnuo,
Nješto se je sjetno zamislio,
Dok je majci opet prihvatio:
Al neka se ta božija vrši,
Neka bude sa mnom šta će biti;
Hajde, majko, moli ti se sinak
Da odovud noćas pobjegnemo,
Da se Spljetu našem povratimo,
Ma me, majko, tamo pogubili,

Digitized by Google

Ma me sjutra tamo objesili;
I tebi je laglje, moja majko,
Da izgubiš i jedinog sina,
No da s njega sirotinja plače,
I u Boga da ti ga proklinje,
Tebe dobru da proklinje majku,
A da s' turci smiju i vesele! —
To je staroj vrlo milo bilo,
To je ona jedva dočekala,
Al na sina svoga požalila,
Niz obraz je suze poronila,
Suze roni svom sinu govori:
Hvala Bogu, da šta drugo znadem!
Da si svoju poslušao majku,
Nebi bilo, što je sada s nami;
Al ti, sine, zaboravi majku,
Njeno srce i njezinu ranu,
Pa si svoju majku prevario:
Ti češ poći Gospi pod planinu,
Ti si mi se zavjetovo Gospi;
A gospa se na jad pretvorila,
Pretvorila u tu tursku zemlju;
Ti ćeš poći starom prijatelju,
Duguje ti, da se s njim namiriš
Januš-beg je turčin tvoj prijatelj,
Dug je bio bruka i sramota
Tvom imenu, tvom otcu u grobu.
A što si mi crne hude sreće,
A što mi ti srce jadikuje;
Otac ti je drugi čovjek bio,
Za sobom je primjer ostavio,
Ostavio, nije imo kome,
I njega se navrzla nesreća,

Digitized by Google

I on gorku izkapio čašu,
I on imo srce, što ga nejmaš,
I srce mu rana zadobilo,
Krvavieh, otrovnieh rana;
Al tvoj otac, sine, poginuo,
Poginuo od muke i jada,
Al' turcima nije prebjegnuo
Nit' s dušmanim vjere udružio.
Da tko reče tvojoj jadnoj majci:
Tvoj će Petar turcima prebjeći,
S turcima se hoće pomiriti,
S turcima se hoće bratimiti,
Ako l' majka tome nevjeruješ,
Ti prokuni Petra, svog jedinca,
Ako li bi ikad učinio;
Ja bi Petra moga proklinjala,
Proklinjala i mrtva u grobu,
To od njega nebi vjerovala.
Sad sam jadna doživjela majka,
Sad vjerujem a na moju tugu. —
A kada je stara opazila,
Da je sinku srce razplakala,
Milostiva kao svaka majka,
U srcu se mahom pokajala,
Pa se brižna mahom premislila:
Al moj Petre, moj jedini sinko,
Sve je kasno, pokajat se nije;
Živa glava pokajat se može,
Živa glava sve popravit može,
A mi ćemo lasno popraviti,
Ako nadješ puta da bježimo,
Da se Spljetu našem povratimo.
Kakva sam ti huda i nevoljna

Digitized by Google

Kakva sam ti jadna siromašna,
Još ja mislim i još ti vjerujem:
U mom Spljetu u pepelu samom
Sretnija sam no u Klisu gradu
A u samoj svili i kadifi;
U mom Spljetu komad crne kore,
Sladja mi je crva kora hljeba
No u Klisu same djakonije;
Kamo li je velika sramota,
A još veća od Boga grjehota! —
A kada mi i sinak i majka
Svoje težko srce olakšali,
Kad su mi se dosta natužili,
Kad su mi se siti naplakali,
Podiže se Petar dobar sinak,
Pa se krade da nečuje nitko
Sve po mraku, da nevidi nitko,
Spušta mi se u podrume donje,
Dovuče se do viernog sluge,
Pa mi tiho vjernom slugi šapće:
Vjerna slugo, moje desno krilo,
U nevolji mojoj u najvećoj
Bratimim te Bogom istiniem,
I najvećom nevoljom junačkom
Nemoj mene noćas iznevjerit,
Nemoj mene prokazati turcim'
A tako te ne snašla nevjera,
Za srce te ona ne ujela,
Kad se tvrdoj povjerovaš vjeri,
I griješ je u njedrim do srca
U nevolji svojoj u najvećoj.
Pripravi mi dva dobra konjica,
Jer ti noćas imam putovati,

Digitized by Google

A da nitko nezna od turaka.
Ili ću ti sretno putovati
Ili ću ti glavu izgubiti. —
Sluga mu je vjeru prihvatio,
Kradom ode dva konjica spremat,
A Bačić se nazorice vraća,
Sve se krade, da nitko nečuje,
Sve po mraku, da nitko nevidi.
Sve mi spava, sve pokrila tama,
Nitko njega nit' vidi nit' čuje
Sama ljubav i vidi i čuje,
Niti spava, nit je njojzi tama,
No mi bdije kano u pol dana.
Dočeka ga Kumrija robinja
Uzdanica Mejrime djevojke,
Za ruku mi njega uhvatila,
Junaka mi ona uplašila,
Uplašila, odmah umirila,
Pa mu tiho njeku tajnu šapće:
Nemoj noćas bježati, Bačiću,
Moli ti se Mejra i preklinje,
A tako ti tvog mladog života,
I tako ti dobre stare majke,
Jer ćeš noćas ludo poginuti,
Poginuti ti i tvoja majka,
Njoj mi mladoj srce pokositi;
Jer je čula svojima ušima
Gdje mi dizdar sve po redu znade
Što se danas s tobom dogodilo,
I on znade, bježati ćeš noćas
Hoće tebe da pusti da bježiš,
Ali znade, sam je naredio,
Kako će te turci dočekati,

Digitized by Google

Iz busije noćas pogubiti.
Već te moli Mejra i preklinje,
Ti se strpi za dva za tri dana,
Pritaji se, kan' da ništa nije,
A ona će slušat i motriti
Kad vrieme bude da pobjegneš;
Pa će s tobom mlada pobjegnuti,
Jer si njojzi srce osvojio,
Osvojio i srce i dušu,
Na tebi je čitava ostala.
Njoj si više no bieli danak,
Više si joj no sunašce žarko
Više si joj no otac i majka,
Bez tebe mi hoće poginuti
Od ljubavi, ko što nježan cviet
Bez rosice gine od sunašca.
I kaže ti Mejrima djevojka:
Nećeš imat' sreće ni pokoja,
Nit' ćeš imat' radosti u srcu
Ako joj se mladoj nesmiluješ,
Ako li ju pustiš da pogine. —
Al to Bačić čuje i nečuje;
Nije lasno njega uplašiti,
A još teže njega ustaviti.
Sve mi misli i sve mi premišlja:
Laže Mejra, istinu ne kaže,
Hoće Mejra mene da prevari,
Hoće Mejra mene da uplaši;
Mlada luda hoće da luduje,
Kano da je meni do ludanja.
Pa se sprema on i stara majka.
U mraku mi sablju pripasuje,
U mraku mi puške naprašuje

Digitized by Google

U mraku mi staje, osluškuje
Je l' sve mirno, je li sve pospalo.
Sve je mirno i sve je pospalo.
Pritisnula ta smrtna tišina,
Pritisnula srce kano mora,
Jedva srce što dahnuti može;
I eto ti tog viernog sluge
Iz tiha se dovlači i šapće:
Gospodaru, konji su ti spremni,
Dobro sam ti konje nazobio,
A bolje jih sedlom osedlao,
I oštricom uzdom zaoštrio,
Lagane jim noge zamotao,
Da jim turci nepročuju bata. —
A Bačić mu tiho drugu šapće:
Idi mudro, privedi mi konje
Tamo ostrag na mala vratašca. —
I to ga je sluga poslušao,
Ode mudro, privede mu konje
Tamo ostrag na mala vratašca.
Prekrsti se i Bačić i majka,
I otvori ta mala vratašca,
Pa su dobre konje pojahali.
Al se Petru sve mete po glavi
Badava mi neće da vjeruje
Što je njemu poručila Mejra,
Kako će ga turci dočekati,
Iz busije noćas pogubiti,
Pa se njemu nemoglo na ino,
No mi reče svojoj staroj majci:
Idi, majko, jaši kako možeš,
A ja ću ti zaostati malko
U brzo ću tebe dostignuti. —

Digitized by Google

Al to stara ni da čuje neće,
Kako mi se smrtno uplašila
Toga crnog i težkoga mraka,
I te kobne te tišine grobne;
Al se Petru sve mete po glavi,
Badava mi neće da vjeruje
Što je njemu poručila Mejra,
Pa mi moli svoju staru majku,
Preklinje je, na krst je razpinje:
Idi, majko, jaši kako možeš,
A ja ću ti malko zaostati
Na brzo ću tebe dostignuti,
Jer se bojim te potjere turske,
Potjera nas može potjerati.
Idi, majko, nemoj da ginemo,
Idi, majko, nemoj se kajati,
I nemoj mi ludo zakukati. —
Jest se stara smrtno uplašila
Toga crnog i težkoga mraka,
I te kobne, te grobne tišine,
Neće joj se, al poslušat mora,
Pa se jadna prekrstila stara
Svoje mile svetce spomenula,
I pojaši unapried sama,
Za njom jaši Petar na časove,
Časom jaši, časom osluškuje
Neće l' banut ta potjera turska.
Al da vidiš jada iznenada!
Sievnuše najedanput munje,
Udariše gromovi na blizo,
Odjekuju brda i tišina;
Al to nisu munje i gromovi,
To će biti ta busija turska,

Digitized by Google

Jer mi vrišti Bačićeva majka,
Sve se čuje kako vrišti stara:
Gdje si Petre, jaoh i pomagaj
Evo ti je poginula majka! —
Pa jauče stara, neprestaje.
Grom je Petra u srce sgodio,
On mi jadan ništa nezna za se,
Već udara konja i podbada,
Majci leti u pomoć bez duše.
Ali staru njetko tješi majku:
Neboj mi se, Bačićeva majko,
Neće ti se ništa dogoditi,
A ni tebi vi tvom sinu Petru,
Jer niesmo ovdje zloradice. —
Al kako se stara uplašile,
Sve jauče, jadna neprestaje.
Al tko tješi Bačićevu majku,
Tko je tješi, tko li je uplaši?
Januš-beže dizdar iz Solina
Sa šest svojih dobrieh drugova,
On mi tješi Bačićevu majku,
On je staru uplašio majku,
Pa kada mi Petar doletjeo,
On mi stao Petru govoriti:
Neboj mi se, sladki pobratime,
Zla nejmade, nebilo ga goreg!
A ja sam ti jedan sretan čovjek,
Kakvih danas na svietu nejma,
Što ti mogu, sladki pobratime,
Vratit život i tebi i majci,
Liepo se tebi odužiti,
Pobratimu ko što se pristoji.
Moš li znati, možeš li pamtiti,

Digitized by Google

Nije davno, danas godinica,
Spljećani su sretno ugrabili,
Po se sretno a po nas nesretno,
Omerbega Solinskog dizdara,
A i mene s njime ugrabili.
Omerbega mahom pogubili,
Pogubili, brate, nemilice;
I mene bi bili pogubili,
Za mene se danas znalo nebi,
Da me krasna neposluži sreća
U najvećoj nevolji viteškoj;
Mene krasna poslužila sreća,
Tvoji dvori meni otvoreni,
Ja umaknem u tvoje dvorove,
Tvoj mi otac bratsku prihvatio,
On je mene primio na vjeru,
I tako mi glava ostanula.
Tvoj je otac sada na istini,
Njemu bratsku nemogoh da vratim,
Ti si, Petre, junak od junaka,
Evo danas tebi vraćam bratsku,
I od danas da mi brat ostaneš.
Ti mi znadeš šta je juče bilo,
Kad si onog pogubio momka
Pogubio, pa se pokajao,
Pa si htjeo u Spljet da se vraćaš
Da ti majka ne osta u Klisu;
To saznao i dizdar u Klisu,
Pa se dizdar mahom dosjetio,
Ti češ noćas bježati sa majkom.
On mi htjede tebi da s' osveti,
Da mu turci nemogu prebacit,
A u tebi da se prevario,

Digitized by Google

I što mi se s tobom pohvalio;
Pa je brzo meni poručio,
Da se spremim i da te dočekam
I da tebe ja pogubim noćas.
Pa mi idi, sladki pobratime,
Idi s majkom sretno i veselo,
Bog i majka bili t' u pomoći,
A biti će što no je sudjeno.
Al još jednu da ti, Petre, kažem,
Ti poslušaj svoga prijatelja,
Poslušaj ga, kajati se nećeš:
Vjera ti je i bratstvo u svakom,
Jednog mi se, brate, prijatelju,
Jednog mi se i kloni i čuvaj
Gore, Petre, no samoga vraga,
Jer te hoće uvjek prevariti,
A najposle jadom ojaditi.
Čuvaj mi se vašeg pustinjaka,
Jer bi reko i dao bi dušu,
Niti misli, nit pošteno radi.
A što njega drže da je svetac,
Ja bi reko, gore se ga čuvat',
Riečju će svakog otrovati,
Pogledom će svakoga smaknuti,
Kog dodirne, tog će okužiti.
On je znao, ti ćeš prosit Jelku,
On je znao dobiti je nećeš,
Pa je meni govorila lija,
Da te mogu lasno premamiti,
Da ćeš k nama gotovo pobjeći.
A ja turčin, u zakonu mi je
Ponuditi svakog turskom vjerom.
Ja ti rekoh, a ti Petre pamti! —

Digitized by Google

Tom se Bačić i čudi i divi,
Januš-bega brata zagrlio,
Od milosti suze ga oblile,
Od milosti jedva reći može:
Januš, brate, bratska tebi hvala! —
A Januš je njega zagrlio,
Od radosti suze ga oblile,
Suze roni, svoga brata grli,
A suze mi roni stara majka,
I suze mi roni ta družina
Od milosti, od takova bratstva.
A kada se dosta izgrlili,
I kada se suza naronili,
Ode Bačić s majkom da putuje,
Osta beže sa družinom svojom
Da se slože, da se dogovore
Kako će mi slagati dizdaru,
Kako jim je Bačič izmaknuo.
Kad je Petar suze otrisao
Unapried nješto pogledao,
Čuda vidi, od čuda je stao,
Pa je svojoj govorio majci:
Majko moja, to čist poso nije,
Tu ti ima posla nečistoga,
Tu ti ima posla djavolskoga!
Pogledaj mi Spljetu prama sebi,
I pogledaj zvonik svetog Dujma,
Sve ti gori, sve je u plamenu!
Il je sbilja sav Spljet u plamenu,
Il je poso tega nečistoga,
S nami s' igra, majko, i plaši nas! —
A kad stara ugledala majka,
Istina je što joj Petar kaže,

Digitized by Google

Sav Spljet gori, sav je u plamenu,
Čudno mi se stara uplašila,
Čudno mi se ona krstit stala,
Čudno mi se Bogu pomolila!
Bogu s' moli, a sve u Spljet gledi,
Gledi u Spljet, a od straha trne.
Al ni tu ti jošte čuda nejma,
Sad da vidiš čuda i pokora,
Sad da vidiš teke što je čudo!
Zaokupi strašna grmljavina
Nad njima se munje izkrstale
Mrak poderu da mračnije bude,
A gromovi biju, neprestaju,
Sve na blizu hoće da pobiju,
Svaki, misliš, taj mi je sudjeni!
Toplo srce od strahote zebe
I nemisliš na drugo do na smrt,
U ramenu sama s' vuče glava.
Kad na jednoč škropac udario,
Pa sve češći, pa sve gušći škropac,
Pa sa škropcem i po malo tuče,
Dok ti suha neudari tuča.
Al udara, Bože, nemilice,
Hoće potuć, da drugčije nije.
Pa zar nije ni tu dosta muke,
Evo nove sad s konjima muke;
Badava jih i biješ i bodeš,
Neće s mjesta, neće da se maknu,
No sve hoće natraške da idu,
Hoće da te u ponor strovale.
Hvala Bogu, i to je prestalo!
Niti vidiš Spljeta u plamenu,
Niti više pada iz oblaka,

Digitized by Google

Po koja se svjetluca zviezda,
A potoci plahi udarili,
Udarili brate, sa svih strana.
Dva putnika, ta dva nevoljnika,
Postala su dva oblaka težka
Kako iz njih silna voda lije.
Niti Petar šta govori majci,
Niti majka šta govori sinu,
Već mi jaše dvoje uporedo,
A stara se krsti, neprestaje,
I moli se Bogu, neprestaje;
A Petra mi okupile misli,
Crne misli poput tih oblaka
Iz kojih je tuča udarala.
Taman oni k Spljetu dojašili,
Petar svojoj progovori majci:
Osjećaš li, moja mila majko,
Osjećaš li, kako palež smrdi?
Bog bi znao što je i kako je,
Ja bi reko, na dobro nesluti! —

Pjesma VII.

Lomača.

Spljetu grade, bieli labude,
Spletu grade, zenico primorska,
Spletu grade, cviete gradova!
Bieliš se, labude bieli,
Ogledaš se, zenico svietla,
I cvateš mi, karamfil primorski,
Sad mi cvateš, tvoje je vrieme!
Sad mi turci od tebe miruju,
Ne biju te kao što su bili,

Digitized by Google

Ne plaše te, ko što su plašili,
Laka nojca, lako te uspava,
Laki sanak ti boraviš lako,
Tebe crna ne mori morija,
Nit te mori glade, ljudska muka,
Nit te mori mletačka premudrost,
Ne njeguje više, da te mori.
Jesi sretan, sav si mi presretan,
Divni grade, mila kolievko,
Divni grade, prva mladost moja!
Pomisliti na tebe nemogu,
Od milosti a da ne uzdahnem,
Od ponosa da se ne ponosim,
Kan' diete novom odoricom.
Jedne sreće da mi još imadeš,
Mogao bi carev grade biti,
Carici bi poklon mogo biti,
Kad mi care caricu zagrli,
Od milosti kad joj poklon čini;
Ali jedne što mi nejmaš sreće,
Jedne nejmaš, al golemi kvare!
Nestalo ti sloge medju djecom,
I nestalo ljubavi i mira,
Braća jesu, al bratski nežive
Nit se bratski grle ni miluju
Niti bratska medju njima vlada.
Odkada se mladji izženiše;
Od tada je dobra ponestalo,
Hoće silom mladji da vladaju,
A kroz mladje snaho zavladale,
Ponosite njeke čudne snahe,
Kažu, brate, čak iz preko mora,
Ali zmije, ali hitre lije,

Digitized by Google

Dva će oka zavadit u glavi,
Kamol' neće braću zavaditi!
Al' tako je bilo od početka.
Bog mi daje sreću i blagoslov,
Bog mi daje ali vrag ne daje;
Pa do njekle i ta vražja valja.
Al da hoće vražja popustiti,
Al da hoće Božja zavladati,
Pa gledati te Božje milosti,
Gledati je, sreće s' naužívat',
Spominjati što je njekad bilo,
Kada turci mirovali nisu,
Kad su bili, a iz bliza bili,
I plašili i strahom morili,
Kad je crna morila morija,
I morio glade, ljudska muka,
I morila mletačka premudrost,
Njegovala, bolje da umori!
Taman, brate, angjeoski sanak,
Ko u raju zasniva o paklu,
Probudi se, sretan se nasmije,
Uz sreću se sretniji preljubi.
Nego jeste tad' i bilo strašno,
I bilo je gorko i čemèrno,
I bilo je jadno i kukavno!
Da mi nije jednog Boga bilo,
I u Boga vjere da ne bilo,
Prestali bi ljudi biti ljudi,
Već bi ljudi bili mrki vuci,
I risovi i zmajevi ljuti,
Klali bi se, brate, do izkolja.
Srećom ljudi jednog Boga znali,
I u Boga vjeru su imali,

Digitized by Google

I njemu se jadni utjecali,
I njemu su vapili nevoljni,
Od njega su pomoć očikali,
Očikali, nadom prolazili,
Valjda će ih i spasiti nada,
I ta tvrda, ta vjera u Boga!
A eno jih, brate, sada gledaj,
Svoju gladnu djecu ostavili,
Hljeba vape, nejma da im dadu;
Svoju bolnu djecu ostavili
Od najgoreg bola od neznanog;
Pa mi idu sjetni i žalostni,
Oborili ponosite glave,
Uvenuli u rumenom licu,
Molitva je kod svetoga Tome,
Idu mi se Bogu pomoliti,
I naplakat' i natužit' Bogu,
Nebil' jim se dobri smilovao,
Nebi li jih muka oprostio.
Al je rano jošte za molitvu,
Još mi danak noći neustupa,
Sumračjem se svjetlost i mrak bori;
Što jih mami jadne i nevoljene,
Da se najdu i da se sastanu?
Svi su mi ti jedne hude sreće,
Svi gotovi s turcima se biti,
Bojak biti, glavu izugbiti;
Sve mi mori ta crna morija,
Sve mi mori glade, ljudska muka,
I mori jih mletačka premudrost,
Njeguje jih, bolje da umori;
Pa se najdu pa mi se sastaju,
Kod crkvice, Božje molitvice,
U zboru se jedan drugom tuži,

Digitized by Google

U zboru mi jedan drugom priča
Nove priče, a sve stare jade;
Dogovor je a bez dogovora,
I savjet je, ali bez savjeta.
Jedan priča, sinoć je vidjeo,
Slušao je svojima ušima,
Vidjeo je svojima očima,
Projašila do tri konjanika,
Svi u crnu na konjima vranim,
Nit' šta sbore, niti šta govore,
Konji idu bata jim ne čuješ,
Jer mi idu mrakom a ne zemljom;
Do tri kuće njih tri dojašili,
Pod njima se konji opružili,
Pružili se do kućnih krovova,
Al konjici tri su crne mačke,
Po krovovim mačke protrčale,
Vrani konji tri su pasa crna,
Oko kuće oni obilaze:
Psi mi viju, a mačke mauču;
Kada jutros u tim trim kućama,
Tri mrtvaca, braćo, osvanula! —
Drugi priča, dušom se zalaže:
Noć je bila, tama sve pokrila,
A oblaci zastrli zviezde,
On pošao Potokom Lovretu,
Vodi konje da konje napoji,
Kad Potokom, al dvie svieće
Na zemlji mi gore uporedo.
Što on dalje, to svieće dalje,
Niti trepte nit jih vjetar gasi.
Božje ime on mi spomenuo,
I čaštnim se krston prekrstio.

Digitized by Google

I čuda mi mahom nestanulo,
Svieče se dvie ugasile.
Kad on dalje, al nagazi na trn,
I on maše i on trn otresa,
Prokletog se nemože oprostit,
Dok mi Božje ime ne spomenu,
Dok se častnim ne prekrsti krstom;
A čim Božje spomenuo ime,
Čim se častnim krstom prekrstio,
Brzo mi se trna oprostio.
U Lovretu vode zahitio,
Žedni konji piti vode neće,
No sve hržu i ušima strižu;
On s' obzire s' desna na lievo,
Ogleda se, nikoga nevidi.
Pa kada se vidi u nevolji,
Opet Božje spomenuo ime,
Opet častnim prekrsti se krstom
A čim Božje spomenuo ime,
Čim se častnim prekrstio krstom,
Konji mirni, žedni vode piju,
I on svoje konje napojio.
No kada se kući povratio,
Kada mi je konje namirio,
On se penje, hoće u ložnicu,
A njetko se u mraku nasmija,
Grohotom se nasmija u mraku;
A njega mi zaboljela glava,
I potresla ta groznica težka.
Kako tada, tako i danaske;
Svaku veče zabolje ga glava,
Svaku veče groznica ga trese. —
Treći priča i Bogom se kune:

Digitized by Google

Kad je njemu čedo bolovelo,
I venulo jadno i sanulo,
A nit' muke osjeća nit' bola,
Pred veče mi k-njemu pristupio,
Ali s' njega skočila ta mačka,
I on traži i on mačku vija;
Zatvorena i vrata i prozor,
Nesta mačke, i nejma ta nejma!
On mi pita svog jadnog bolnika,
Je l' na sebi mačku osjetio,
On se kune otcu i preklinje,
Nit' je mačke čuo nit' vidjeo.
Kada sjutra on osvane mrtav!
Nit' je bolnom čedu vjerovao,
Nit' očima svojim vjerovao;
Posla ljubu po tog duhovnika,
Kojino će čedo sahraniti,
A on osta, čedo će čuvati,
I tada je Bogu zgriešio,
Svojom rukom čedo razporio,
Izvadio srce svojom rukom.
Kad tko kaže: vještice nijesu!
Kad tko kaže: uroci nijesu!
Suho srce, niti kapi krvi,
Proklete mu srce izsisale! —
Tako zbori, taj žalostni zbore,
Tako mi se uči i pomaže!
Strah je njihov dogovor i savjet,
Utjeha je crno očajanje,
A liek im najljući je otrov;
Oči zdrave, al svjetlosti nejma,
Razum bistar, al u gustoj magli;
Nejma sunca da raztjera maglu,

Digitized by Google

Da očima svjetlosti donese!
Al' evo mi svetca pustinjaka,
On će njima svjetlost donieti,
On će gustu raztjerati maglu;
Istinu mi nosi iz pustinje,
Iz pustinje iz Božje blizine.
Kakvi mi je skrušen i pobožan,
Kakvi mi je sav svet i sav Božji,
Ustnam moli, moli neprestaje,
A očima žmiri od molitve,
A prstima broji brojanice!
Čim je svetac u puk pristupio,
Mahom nasta u puku tišina,
Bližji njega cjeliva u ruku,
I cjeliva sveti skut mantije;
Svaki čeka, otvorio usta,
Što će svetac svetog spomenuti,
Čim će svetac grješne ukoriti.
Dok molitvu svetac izmolio,
Kobna nasta u puku tišina,
Kad molitvu svetac izmolio,
Veseo mi puku govorio:
Sve u ime Boga velikoga,
I u slavu Boga istinoga,
Radujte se, i veselite se,
Višnji se je nama smilovao,
Nama grješnim i nama nevrjednim,
On se danas dobar smilovao!
Al se prie Bogu pomolimo,
I sveto mu ime spomenimo
Da mu slava, da mu svaka hvala,
Sad i uvjek i kroz sve vieke;
Pa ću, djeco, vama kazivati,

Digitized by Google

Što ja saznah jedan Božji grješnik! —
I padne mi svetac na koljena,
I sa svetcem sav puk na koljena,
Od srca se Bogu pomoliše,
I sveto mu ime spomenuše,
Odpojaše i slavu i hvalu
Sad i uvjek i u sve vieke.
Tad se diže sveti pustinjače,
I slovi mi puku na koljenim:
Sve u ime Boga velikoga,
I u slavu Boga istinoga
Radujte se i veselite se.
Višnji se je nama smilovao
Nama grješnim i nama nevrjednim,
On se dobar danas smilovao,
Molitve je naše saslušao
Naše grjehe bacio na stranu'
Na naše se suze obazreo
Pa mi reče otac milostivan:
Dosta bilo muke i pokore,
Dosta bilo plača i jauka,
Dosta bilo morije i gladi,
Jesu grješni al su djeca moja,
Neka dahnu malko od žalosti,
Neka znadu tko je bič moj bio,
S' kojim sam jih bijo i morio. —
Ja sam jedan grješni sluga Božji
Al se sbilo po dobroti Božjoj,
Božji mi se angjeo ukaza,
I u snu mi jadnom očitova,
Tko saziva te vještice u zbor,
Tko jim kaže tkoga će umorit',
Tko jim spravlja te gjavolske masti,

Digitized by Google

Tko jih uči čine svakojake.
Tome sam se vrlo začudio,
I jesam se jadan prepanuo;
Jadan sebi vjerovat ne mogu,
A najmanje mogu vjerovati:
Tko će u snu vidjeti angjela,
Kome 'li će Božji očitovat'
Što j' u krilu Božjem sakriveno!
Pa zapostim i jadan i tužan,
I zamolim suzama u Boga,
Da mi kaže kako bi saznao,
Jel od njega što ja vidim u snu.
Tada mene svjetlost obasjala,
A u srce silna volja došla,
U pameti s' razbistrile misli;
Ma šta bilo, nek se Božja vrši!
I ja svoju muku pretrpio,
I ja svome srcu odoljeo,
I dignem se i pristupim Kati,
Tom nesretnom mojemu djetetu.
Čim ja jadan Kati pristupio,
Tužan usta nisam otvorio,
A Kata mi, nesretno diete
Suze roni, sve po redu kaže:
Ne pitaj me, sve ću ti kazati.
Vrieme se moje navršilo,
Dugovanje treba odužiti,
Jer su silni postali nemirni,
Lakomi su, neće da čekaju!
I ja znadem, ti ćeš me prokazat',
I ja znadem zlo će sa mnom biti,
Kakvo ljudi nit' znadu nit pamte;
Al je kasno, sada ne pomaže,

Digitized by Google

Vrieme se moje navršilo,
Dugovanje treba odužiti,
Jer su silni postali nemirni,
Lakomi su, neće da čekaju!
Pa da barem nisam vako mlada,
A i mlada a i dosta krasna!
Još bi mogla koga zanieti,
Još bi mogla koga zaludjeti,
Svieta se krasnog nauživat',
I krasnoga mladoga vieka!
Al' je kasno, više ne pomaže,
Vrieme se moje navršilo,
Dugovanje treba odužiti,
Jer su silni postali nemirni,
Lakomi su, neće da čekaju!
Ne pitaj me, sve ću ti kazati.
Al' se za me ti ne moli Bogu,
Jer molitva meni ne pomaže,
Niti meni Bog pomoći može.
Razumi se i dobro razberi:
Vrieme se moje navršilo,
Dugovanje treba odužiti,
Jer su silni postali nemirni,
Lakomi su, neće da čekaju!
Ne pitaj me, sve ću ti kazati.
Vještice su k' meni dolazile,
Na metli su k' meni dolitale,
Kod mene su one zbor imale,
Kog će ureć kog' li će umorit'.
Od mene su čine saznavale,
Od mene su masti uzimale,
I ja sam jim pripravljala masti
Od pol noći do prvih kokota;

Digitized by Google

Tu sam ti se dosta namučila,
Što mi treba dok sam sastavila:
I krunate zmije košuljicu,
I pod sisom srce prvoroda,
Prvoroda mlade koludrice,
Zloga znoja mladog sveštenika,
I pričesti grješnog redovnika,
Pljesni s novca tvrdog kamatnika,
Krvi s' noža ljutog ubojice,
Pjene s' usta tajnog klevetnika,
Zemljen lonac gdje se zmije legu,
Da u čem ću sve to pristaviti,
I mačije plamenite oči,
Na koje ću masti ukuhati. —
Bože mili i velika muko!
Kad uzavri ta hiljada ljudi,
Pa se smješa, pa se uzkomješa,
Jer krvavu pravdu zadobili
Pred prestoljem samog živog Boga,
Pa jih ljuta nevolja zaludi,
A osveta kivna uzvieri!
— Eto sada, nejma li vještica? —.
— Eto sada, nejma li uroka? —
— Eto sada, neima li čina? —
Jedna strast je, al' je njih hiljada,
Pa hiljada nagona i volja,
Izraženih zvjerskiem bjesnilom.
Sve je strašno i sve je užasno!
Ali tko je ono povikao,
Povikao kao grmljavina:
— K' vatri hajdmo, k' vatri na plokatu? —
To je bio sam crni iz pakla!
Ali strašni Bože, šta će biti?

Digitized by Google

Kud se ono raztrka svjetina,
Ta biesna, mamera svjetina?
Raztrka se, leti k' sjenicama,
Sjenice mi brzo razgrabili,
Pa mi lete i nose i vuku,
Lake buse zelene brnistre,
Sirovine snoplje lozovine,
Težko panje od maslinovine;
A sve lete i nose i vuku
Na plokatu ravnu svetog Dujma.
Al' šta nose, šta toliko vuku,
Hoće l' Spljeta grada da zapale?
Uprav Spljeta da zapale grada
Nebi danas gore sgriešili,
Nebi gore sebe obrukali,
No što će mi danas sgriešiti,
Što će mi se danas obrukati,
Da se znade, i da s' pripovjeda,
Od koljena, brate, do koljena
Kad su s' uma krenuli Spljećani,
A za umje primili bezumje.
Kad zabukti i plamen i požar,
I zaprska loza i brnistra,
Zasjali se ti mrki stupovi,
Zasjali se ti tamni svodovi,
I zasja se zvonik svetog Dujma,
Sva plokata zasja s' naokolo:
Al je sjajnost kobna i užasna,
Dolikuje velikoj nesreći,
Samom sudnjem dolikuje danu!
Al' to nije kobno ni užasno;
Gledaj kobi i gledaj užasa!
Siede mi jure starješine,

Digitized by Google

I jure mi redom poglavice
U licu mi tamni i bliedi,
Jedva dišu, svakoga pitaju:
Šta će biti, šta l' su naumili,
Spljećani li tako poludjeli? —
Al' bjesnilo nejma odgovora,
Već biesni, pomami se mamom;
Grozno bukti i plamen i požar
A prska mi loza i brnistra.
Ni to nije kobno ni užasno;
Gledaj kobi i gledaj užasa!
Pojurilo plemstvo plemenito,
Pojurilo gospodsko gospodstvo,
Svi u lice tamni i bliedi,
Jedva dišu, svakoga pitaju:
Što će biti šta l' su naumili,
Spljećani li danas poludjeli? —
Al' bjesnilo nejma odgovora,
Već biesni, pomami se mamom;
Grozno bukti i plamen i požar,
A prska mi loza i brnistra.
Ni to nije kobno nit' užasno;
Gledaj kobi i gledaj užasa!
Dvajest ćetir stara kanonika,
A pred njima sam mladika glavom,
A za njima ni broja se nezna
Sveštenika i tih redovnika
Svi u svojim svetim odeždama
Sveto idu i sveto mi poje.
Svi u licu tamni i bliedi,
Ćasom poje, časom propituju:
Šta će biti šta l' su naumili,
Spljećani li Boga s' uma svrgli? —

Digitized by Google

Al bjesnilo nejma odgovora,
Već biesni, pomami se mamom;
Grozno bukti i plamen i požar,
A prska mi loza i brnistra.
Ni tu nejma kobi ni užasa;
Gledaj kobi i gledaj užasa!
Dva kletnika crna bezdušnika,
Dva gjavola iz bezdna iz pakla,
Uhvatili oba oberučke,
Uhvatili dva biesna pseta,
Uhvatili da od Boga nadju,
Jaoh meni ko dvie kliešte
Za biele za te dvie ruke,
Tu nesretnu šinju kukavicu,
I tu jednu Božju nesretnicu,
Jadnu Katu, nesretnu u majci,
Pa je vuku, nemilo je tuku;
A ona mi kose razkosane,
I tužna mi lica razplakana,
U odjeći grdna izderana,
Sve posrće nesretna djevojka,
Suze roni, roni ne prestaje,
I pogleda u to tvrdo nebo,
I stenje mi i uzdiše gorko.
Za njom ide taj pustinjak sveti;
Ustne mu se grčevito kreću,
Oči su mu dvie crne kobi,
Čelo mu je tuča iz oblaka,
Misli su mu snovane u paklu,
A tielo vražje pristanište;
Sad ga gledaj, tko nepozna vraga.
Al' nedajte, braćo, roditelji,
A tako vam vaše sladke djece,

Digitized by Google

I tako vam vaše mile sestre,
Tako sestre vaše ne gledali,
Tako djece vaše ne gledali
Gdje se more, gdje se s' dušom bore
U toj vatri na golemoj muci.
Ta nedajte djevojke u vatru,
Oj nedajte nesretnice Kate,
A tako mi dušu iznieli
Pred predstolje Boga pravednoga,
Jer je ona nevina djevojka
Pred Bogom je čista kao sunce.
Oj nedajte nesretnice Kate;
Iz neba će gromi udariti,
Nebo će se nad vami provalit'
Zemlja će se pod vami prosjesti.
Zar mi nejma jedne dobre duše,
Koja bi se sada odabrala,
I na jednog Boga pomislila,
Djevojci se hudoj smilovala,
I težkih je muka oprostila,
Težkih muka, te smrti u vatri?
Jaoh nejma jedne dobre duše!
Sve je kleto i sve je prokleto,
U svima se duša okužila,
U svima se srce skamenilo;
Već evo će u vatru s'djevojkom,
S'dobrom Katom jaoh u vatru će!
Sirotico, šta si dočekala,
Što l' si srcem svojim zaslužila,
S' svojim dobrim i milostnim srcem,
Da ga vatrom i muče i pale,
A da nejmaš tko bi požalio,
Tko bi suzu za tobom prolio,

Digitized by Google

Tko bi reko: Sirotica Kata!
A ti Pero, ti kukavni brate,
Da ti znadeš, da pomislit' možeš,
Što se sada s' tvojom sestrom radi,
Što se radi i što joj se sprema;
Da ćeš sada sestru izgubiti
Milu sestru, jednu od zakletve
Od sramotne smrti vještičine,
S'Januš-begom ne bi dangubio,
Bi letio, ma bi poginuo,
A nebi li sestru izbavio.
No Bog spor je ali je dostižan;
I jedna se dobra duša našla,
Kojano je Boga pomislila,
Djevojci se jadnoj smilovala,
A kod Boga sebi mjesto stekla,
Dobra duša Rolandić ljekara.
Njega pozna malo i veliko,
I štuje ga malo i veliko,
Jer je svakom i otac i majka
Plemenita i srca i djela.
U licu se žarom zažario,
U očima plamenom planuo,
A u srcu ljutina mu kuha.
Kuhala je pa je prekipila,
Pa mi skoči, pa se odabrao,
Izmed vatre stao i djevojke,
Dva kletnika crna bezdušnika
Od djevojke brzo očušio,
Za ramena prima pustinjaka,
Prodrma ga i dva i tri puta,
Pa mi grmi Spljećanim u čudu:
Vatra gori a grješnik još živi;

Digitized by Google

Ako će te grješnika umorit',
Ako će te vašu zlu kob spalit'
Evo vam je, primam ga na dušu;
Neće te li svetca da palite,
Koji no će sviet okužiti,
Kunem vam se i vjeru vam dajem,
Ni za mnogo nije ni za dugo,
Izići će djelo na vidjelo,
A po djelu kako tko zasluži. —
Djevojka se skameni od čuda,
Pogleda mi svoga spasitelja,
Očima se moli: Nevina sam!
Al' ne bježi, il ne misli na se,
Ili nejma tkome da pobjegne.
Ali žao svetcu pustinjaku,
Žao mu je u životu Kate,
Pa se mučan vija i previja,
U rukama Rolandić ljekara,
A kako bi Katu uhvatio
Da mu nebi sada izmaknula.
Za čas Kati oko se ukrade,
Pa mi spazi mučnog pustinjaka.
Čim ga spazi groza je spopade,
Odmah gleda kuda će pobjeći;
A ljudi mi sada krotke ćudi,
Mirniji su no jaganjci mirni,
Milostniji no milostne majke,
Pa mi Katu i žale i štite,
I svaki joj uklanja se s'puta,
I uči je kud će pobjegnuti.
Al se Kata jako uplašila
Tog pogleda strašnog pustinjaka,
Pa nit vidi niti čuje koga,

Digitized by Google

Već na sreću amo tamo bježi.
Al' se javi glasak djevojčice,
Tužan glasak tužne djevojčice:
Bježi k'meni, nesretna sestrico,
Nit' si bolje, nit' si gore sreće,
Nego što je mene sestre sreća!
Taj je glasak Katu probudio,
I ona mi glasa poslušala.
Al tko ono viče i jauče
I previja za srce ujeda?
To mi viče i to mi jauće
I previja Rolandić ljekaru.
Odviše mu srce izkipilo,
Odviše se pošten užestio,
Pa mi drma sveca pustinjaka
A ne smotri, na veliku muku,
Da ga svetac gleda pripeć k' vatri,
I vatra mi njega obuzela,
Katu spasi, ali sebe spali.

Pjesma VIII.

Svetac pustinjak.

Zoro krasna, ti mi se ne krasi;
Žarko sunce, divno na istoku,
Ne sjaj, ne grij, već ugasi svjetlost,
Danas dana hudog zlosretnoga
Da ne vidiš što vidjeo nisi,
Da ne čuješ što još čuo nisi;
Jer ćeš vidjet' i ustreptati ćeš,
Jer ćeš čuti i potamnjeti ćeš:
Kako mi je Bačić uranio,
Kako mi se mučan uzmučio,

Digitized by Google

Pa mi sjeo do starice majke,
Da s' iztuži svojoj staroj majci,
I to čudo da joj pripovjeda.
— Nočas vidjeh, moja sladka majko,
Usnu vidjeh istinu na javi,
A tako je nitko ne vidjeo
U snu lažnom, kamo li na javi!
U snu vidje Rolandić ljekara
Kako gori od glave do pete
U plamenu modrom neprestanom
Pram mjesecu tamnom neveselom.
Kako mu je izpečeno lice,
Kako mu je grdno izgrdjeno,
Nemožeš ga, majko, razabrati,
Jeli crno od spečene krvi,
Jeli modro od modrih modrica
Jeli tamno od tih tamnih rana;
A čini se pram sjetnom mjesecu,
Majko moja, od muke se smije.
Od bola me srce zaboljelo,
Glavu mi se smutila od muke,
Briznuh plakat' i stade me jauk,
Pa ću bolan k' njemu pristupiti
Da ga pitam za te teške muke,
Da ga tješim, i da ga cjelivam,
Naopako! što ja k' njemu stupam,
To on brže od mene odstupa,
A za njim se modar plamen suče;
On se rukam hvata za tielo;
Kako hvata, uzpiruje plamen,
Šakački ga živa na me baca,
Kako baca, bolno progovara:
S' očiju mi, ti nebrate jedan,

Digitized by Google

Ne žeži me žešće ovom vatrom,
Ne muči me teže ovom mukom,
Kada nećeš vatru da ugasiš,
Ovih muka mene da oprostiš,
Svoju jadnu sestru da osvetiš
A na onom kletom dušmaninu,
Koga nebo nemože da gleda,
Koga zemlja nemože da nosi,
Već se nebo zemlji zavjerilo:
Nek' vraguje, neka opakuje,
Nek razmahne zločom, nek dosadi,
Nebi li ga brže božja stigla! —
Ja od muke da mu progovorim,
I osvetom da mu se zatečem,
Strašnom, krvnom, nemilom osvetom,
Kakvu sunce ni zemlja ne pamti;
Al' vilice moje ukočene,
A jezik mi teži od olova,
Ričem, majko, i mučan i jadan,
Prosloviti slova ja nemogu;
Veće plahe zasjevnuše munje,
I zatutnji mukla tutnjavina,
I zagrmi jekom grmljavina,
I udari gromak iza groma;
Svakog sam ti, majko, očutio,
Kako bije, ruši oko mene,
Samog mene na čudo ne sgadja.
Da se nisam, majko, probudio,
Od straha bi u snu poginuo. —
Istom Petar u rieči bio,
Istom stara prekrsti se majka,
I niz lice suze oborita,
Da govori usta otvorila,

Digitized by Google

Al' se njetko uzpeo uz stube,
K' njima ide i otvara vrata.
Pustinjak je, da ga Bog ubije!
Nit' se stidi, nit se uplašio,
Ponieo Boga i svetinju,
Progovara, vruć mi je iz raja:
Hvaljen Isus, sinko i majčice,
I bio nam svima u pomoći! —
Da je jednu jošte proslovio,
Stara bi ga Bačićeva majka
Poljubila u skut i u ruku,
Pred svetca bi na koljena pala
Smela s' uma i kćerku i sina;
Al' se Petar oteo tom čudu,
Poskočio na noge biesan,
Rieč svetcu oštro presjekao:
On pomogo, ne pomogo koga,
Tebe neće lopova pomoći,
Da ti danas tvoju crnu dušu
Ne izčupam, i nož ne posvetim,
Il' kroz rebra da je ne prosviram. —
Htjede majka da ukroti sina,
Htjede svetac grješna da ukori,
Al' je Petru davno uzkipilo;
Zaleti se u odaju svoju,
I maši se za tu britku sablju,
Da mi svetcu po prieko sudi,
Ali svetac pozna narav ljudsku,
I čovječjeg srca svaku stranu,
Pa mi lija brzo odlijala,
Jer je znao, što jezikom neće,
Bogme silom odhrvati neće!
Uči majka žestokoga sina,

Digitized by Google

Ona njega uči i pameti,
Da ga kroti i da ga utiša,
Da ga ne da' gotovoj biedi;
Ali Petar čuje i ne čuje,
A šta čuje, haje i ne haje;
Časom stao razmišljati misli,
A kad misli sve na jednu smisli,
On pripaše svoju britku sablju,
I zatakne za pojas pištolje,
Pa kako se momak uzpalio,
Svojoj majci ni Boga ne daje,
Već otrči kao plaha munja;
Nit' s' obzire desno nit' lievo,
Nit' kog vidi, niti kog pozdravlja,
Uprav trči mletačkoj gospodi,
Gdje mi sjede, gdje mi mudro sude,
Jednom daju, drugom uzimaju,
Kom imutak, kome krasno zdravlje,
Kom tielo a kome i dušu.
Sve to Petar znade i ne znade,
A što znade haje i ne haje,
Već sudijam uprieko kaže:
Do sad Božji, a sad evo vaš sam,
Il' me sjekli, il me objesili,
Il' mi dušu mukam izagnali,
Jedno znajte što mora da bude,
I što nitko više ne popravi:
Il' je reda meni poginuti,
Il' je reda tome pustinjaku,
Oba sunce gledat' ne možemo.
Tko vjeruje, i podmeće dušu:
Vještica je moja sestra Kata,
Nit' se krijem, niti molim koga,

Digitized by Google

Ja sam gotov za nju poginuti,
Meni bratu premišljat' ne treba;
Al' ako je nevina djevojka,
Al' ako je, kô što je uzimam,
Kô što j' bila i kano što jeste,
Kunem vam se i vjeru vam dajem,
A ne krijem kano ni pred Bogom,
Taj pustinjak, pokršteni gjavo,
Vašem sudu izmaknuti može,
Ali meni za života moga,
Jeste gjavo, izmaknuti neće.
Sad sudite, a dvie vam volje,
Poslušali gjavla ili Boga;
Drugi sviet na daleko nije,
A ja vam se molim i preklinjem
Dugim sudom pravdu ne kvarite
Da ja neću inako pokvarit'. —
Sve sudije jedan drugog gleda,
Jedan drugog okom propituje,
Jedan drugom okom odgovara,
A stariji, valjda najmudriji,
Izpravi se, progovori Petru:
Mani s', Petre, svoje samovolje,
A čuvaj se svoje vrele krvi,
Idi mudro, ne pogini ludo,
Grjehota je te mladosti krasne.
Ti si dosad mnogo ištetio,
Mnogo dobro već si izkvario,
A mnogo ti treba da popraviš,
Dok s' iztriše, dok se zaboravi
Grdno ime kletog odmetnika,
I grdnije ime ubijice.
Al' je vjera, šnje se ne kajali,

Digitized by Google

Da si nama jedan Petar Bačić,
Da si vrstan i da si sposoban
Sve izpraviť što izpraviť treba,
Da se nezna, da se nespominje,
Što je bilo kano de ne bilo.
Pa ako je, Petre, vjera tvrda,
Što je bilo više biti neće,
A zlo će se boljim popraviti,
A do sgode i do Božje volje
Nećeš žalit' sablje ni mišice
Tko je Bačić turkom da pokažeš;
Možeš znati i spavati mirno
Da t' netreba muke ni osvete,
Da s' ne stidiš svoje dobre sestre,
Da pustinjak svoju plaću primi,
A ti ruke svoje da ne kaljaš. —
Kad to čuo nesretni Bačiću,
Vjerovati sam sebi ne može,
Od radost hoće da poludi,
Od veselja mladjan da s' naplače;
Pa mi redom gospodu cjeliva,
Cjeliva jih u skut i u ruku,
A govori glasom ganutiem:
Vjera Vam je, svietla gospodo,
Osvetite mene i sestricu,
Uklonite utvoru prokletu,
I ja više nejmam dušmanina,
Do imadem turčina dušmana
Dok je mene, dok je krvi moje. —
Petar podje svojoj miloj majci,
Da je grli, da je obraduje,
Jedne sreće šnjom da s' nauživa:
A sudije drže mi vieće

Digitized by Google

Šta da rades svetcem pustinjakom.
Oštre straže oštro povikaše,
Još oštrije stražam uglaviše,
Uglaviše a za žive glave
Pustinjaka mahom da domaknu,
Od volje jim milom ili silom.
Straže svoju lako razumjele
I u brzo svoju učinile,
Stvoriše mi toga svetog starca,
A on miran, krotak i poslušan,
Niti jim se otima nit' brani,
Već sa Božjom prihvaća mi svaku,
I na Božju svaku mi obraća,
Ne boji se, uzda se u Boga.
Čim mi u sud pred sudije stupi
Smjereno se njima poklonio,
Pobožno se lako osmjehnuo,
Veselo je rieč uhvatio:
Bog da prosti, gospodo razumna,
A ja znadem šta me zaželjeste:
Vi bi rada slušati i znati
Kako ona nesretna djevojka,
Koju uzeh na srce rad Boga,
I rad jedne moje grješne duše,
Zaboravi na nauke moje,
Zaboravi na dušu i Boga,
A s' nečistim savez učinila... —
Al' mu dalje ne bi govoriti,
Jer starija njegovu presječe:
Mani, starče, jalova govora,
Tebi nejma od njega pomoći
Vjera ti je ni danas ni sjutra.
Drugu tvoju crnu pjesmu znadem,

Digitized by Google

Kako znadem, pjevat ću ti tako,
Il' je čuo, il' je razumjeo,
S' tobom biti, što mora da bude;
Jer ti za se jamca ne imadeš,
Niti imaš, nit' imati možeš,
Ko što ima ta vještica tvoja,
Evo danas poštena djevojka,
Jer mi za nju tvrdi jamac jamči,
I zalaže i dušu i život
A od danas sve do groba svoga,
I to jamac Jelica Alberti,
Kojoj nećeš prigovara naći.
No ako si i voljan i mudar,
Bieda je, da ne bude gora,
A ti kaži redom kako no je,
Kano da si uprav pred istinom:
Rašta Katu objedi djevojku,
I rašta je htjede da sapali? —
Badava se mudar umudrio,
Badava se vije i previja,
A o sebi govoriti neće,
Već mi hoće govorit o Kati,
I o Jelki, o mladoj i ludoj,
Koja hoće da ogrješi duše,
S' koje hoće pravedan da strada;
Jer ti sudci, ti nemili ljudi,
Oglušili svoje gluhe uši,
Utvrdili svoje tvrdo srce,
Nemožeš jih tvrde smilovati,
Nemožeš jih gluhe razumjeti,
Pa da čuješ, šta će da naume,
Pa da vidiš, šta će da učine!
Povikaše na te tamničare:

Digitized by Google

Bacite nam svetca u tamnicu,
Nebi li se bolje posvetio;
Mesa mu se dobro namecajte,
Žila mu se dobro nategnite,
Kosti mu se starih izpravite,
Dok ne bude kakvi treba da je·
Da nam može istinu kazati. —
Svetac htjede ljudsko srce odkrit',
Htjede s' plašit', htjede s' ubojati,
Htjede sudce molit', preklinjati,
Samo ne htje istinu kazati,
Al' mu jadnom ne dostà vrieme.
Svukoše ga tvrdi tamničari
U nemilu tamnicu nemilo,
Gdje mi leže i klade i klupe,
Pobacani ti vitki ljeskovci,
Povješani ti lancevi teški,
Popuštani ti konopci ljuti,
Provučeni kroz jake karike
Da raztegnu i noge i ruke,
Namazani ti točkovi oštri
Gotovi su rebra da polome,
Poredana ta nemila kliešta,
Šta uhvate da više ne puste,
Naoštreni ti klincevi ljuti,
Ma kud ušli, srce da uhvate....
Jaoh svetče, tko će da pomogne
Od toliko strašnieh strahota?
Jeli sbilja skrajnje to vrieme,
Gdje se više pomoći ne možeš,
Ni svetinjom, ni imenom Božjim,
Niti znanjem srca čovječjega,
Ni lukavstvom, ni previjanosti?

Digitized by Google

Skrajnje jeste to vrieme stiglo,
To sad vidi licumjerac mukli,
To sad vidi podla plašivica,
Pa kako se plaho uplašio
Probljedjuje kano smrt blieda,
Promodruje kano modri oblak
A sav strepi kako no jasika,
Pa se moli svojim tamničarom:
Tako mojih ne trpjeli muka,
Ni vi, braćo, ni dječica vaša,
Bog ne dao da jih zaslužite,
Sve ću kazat', mučit' me nemojte,
Hoću kazat' nebi li me smakli,
Nebi li me ne mučili muka. —
Tamničari i to mu primiše,
S' gorim mukam njemu se sgroziše,
Pa ga vode opet pred sudije.
Kad je laža lica promotrio,
I vidjeo pomoći nejmade,
Ili mu je muke podnositi,
Ili mu je istinu kazati,
Uzdahnuo, za nuždu smislio:
Istinom će vremena primaći,
Pa mi skrušen sudijam kazuje:
Da s' hoćete meni smilovati,
Ko što ćete s' mene uplašiti,
Da mi danas istina pomogne
Kô što mi je laž pomogla dosad,
Da ne date grješnom da poginem
Dok grieha mojih ne okajem,
Dok jih gadne suzam ne operem,
Dok jih grdne pokorom ne smaknem;
U nesreći mojoj u jedinoj

Digitized by Google

Još bi reko sretan sam nesretnik!
Al' ja ništa ne smijem da molim,
U ništa se uzdati ne smijem,
A najmanje u čovječje srce,
Jer ga nisam nikad poštedio. —
Tu mi zapne, po čelu se otre,
Pa nastavi i mučan i zbunjen:
Ja ne pamtim otca, ni matere,
Nit' jim pamtim ime, nit koljeno,
Nit' jim pamtim doma, ni ognjišta;
Ali pamtim starca sveštenika
Kojino je mene odgojio
Naučio i peru i knjizi,
Uzimao luda na koljeno,
Vrele suze nada mnom ronio,
I žalostan mene sinkom zvao.
Dobar bio svojem dobrom puku,
Dobar bio, i dobro mu bilo,
Uživao slavu prorokovu.
Kada umre, njega sahranjuju,
Ja promišljam: puka sam sirota,
Nit sam vičan plugu, ni motici
I teško je rukam hljeba steći,
Živjeti je, a kako ću neznam;
Jedno znadem što bi najvoljeo,
Bogoradit' kako no pokojni,
I živjeti o imenu Božjem.
U to ime u manastir odo,
I tu biah njeko doba sretan
Dok ja mogo crkvom i molitvom
Oteti se metli, drvim, vodi;
A kad na me braća popraznula,
Što ja počeh zapise prodavat'

Digitized by Google

Zanatu jim obarat' cienu,
Te robotom navaliti na me;
Tada počeh redat' manastire,
Redajući ljudsku ćud popravat',
I taštinu i to praznovjere
I nestašno ludilo za novim;
A što danas učim i naučim,
To ću sjutra mahom da prometnem.
Te ja tako hodah po svietu;
Nigdje dugo zadržo se nisam,
Nikud dvaput dolazio nisam,
Do što no sam u Spljet dvaput došo,
I što sam se u Spljetu zadržo
A na moju nesreću i propast.
Koliko sam obišo svieta,
Koliko sam vidjeo ljepota,
Svud sam mogo pamet da obranim,
Svud sam mogo srce da zauzdam;
Dak ne vidjoh Katu Bačićevu
Tu nesretnu po mene djevojku.
Čim je spazim srce mi se ote,
Pamet mi se mahom pomrsila.
Badava sam iz Spljeta bježao,
Njeno lice, njene čarne oči,
Gdjegod bio preda mnom su bile,
Ganjale me, mira ne davale,
I moradoh u Spljet da se vratim,
Ginuo sam i ginuo dugo,
Mojem bolu ne nadjoh lieka,
Ni savjeta u svojoj pameti.
Badava sam Boga preklinjao,
Badava sam smrti poželio;
Bog se meni smilovati ne htje,

Digitized by Google

Crna zemlja živa primit' ne htje.
Tada jadan u bjesnilu svome,
I bezuman kraj vatre u srcu
Stadoh vraga u pomoć prizivat'.
On me čuo, on me uputio;
I ja kužan njegov put iztjerah
Iztjerah ga do kraja na dušak.
On mi kaza, on mi uglavio:
Dok je Bačić bogat i mogućan,
Kate žive nećeš odtrgnuti
Od njegova srca otčinskoga;
A da možeš da ga upropastiš,
Sirotinjom hudom da pritisneš,
Pa šta nužda učiniti neće?
Stadoh dvorit kako no rob dvori,
Njegovati kano sama majka
Kanonika pokojnog Alberti
Gospodara nesretnog Bačića,
Dok izdvorih i vjeru i ljubav,
I srčano bratsko pouzdanje;
I tad mnijah: sretan jošte nisam,
No se meni krasna sreća smije,
Moja jeste, prevarit' me neće;
Smije mi se, ucvilit' me neće;
Kamo l' krasna kad me pogledala,
Iznenada kad me poslužila,
Pa moj bratac hoće da umire,
Traži pod smrt od mene savjeta,
Kome da će svoje da ostavi,
Kome da će ostavit' Bačića
Da on služi svoga gospodara!
Zaboravim i srce i dušu,
Zaboravim i Boga i pravdu,

Digitized by Google

Jednu Katu imam pred očima,
A kako bi kužna moja bila;
Pa ja pišem volju brata svoga,
Jedno pišem, a drugo mu kažem,
Pišem braći moga prijatelja
Što je brata i Bačića što je,
A pročitam što no može biti
Po pravednom srcu brata moga,
Po pravici i po Božjoj volji.
Tako jednog brata prevario,
Pred Bogom ga kriva učinio,
A Bačića jadna ucvilio,
Porobio njega i njegove,
U prieko u grob odpravio.
K' sebi lasno tad primamim Katu,
Jer sam ludu dobru prevario:
Prištedit' će dobroj majci jade
Zalogajkom, koji joj prištedi;
A jadnu sam majku prevario:
Na svietu za kćer sreće nejma,
Sreću jednu jednoj da ne krati,
A tu milost u bogatog Boga,
Koji sa mnom u pustinji živi.
Al' je Kata pametna djevojka,
I pametna i bogobojeća,
Nije lasno mudru zaludjeti,
Nije lasno dobru prevariti;
Pa što ona bolja i mudrija,
Što svetija i što pobožnija,
To ja gore za njom poginuo,
To ja ludji, to ja biesniji;
Pa s' nebojim nikoga na zemlji,
Ne bojim se ni Boga na nebu;

Digitized by Google

Samo trnem i zebem od straha
Od jednoga brata Katinoga,
Koga sestra miluje, spominje,
Nerodjena, bolja no rodjena,
Koji sestru miluje i pamti
Bolji bratac nego brat rodjeni;
Pa se bojim, izdat' ću se Kati,
Kata mene žestokome bratu,
A kroz Katu, kroz žestokog brata
Izdad ću se svietu, vieku.
Pa ja stao misli premišljati,
Kako bi se omilio puku,
Kako bi ga sveo i pomeo,
Da o meni zlo ne povjeruje;
Kako b' Petra sestrom rastavio,
Kako bi joj obranu oteo,
Da s' nemože meni obraniti,
Mojem srcu da s' predati mora.
Gjavo gotov odmah meni šapće,
Što on šapće, to ja gotov slušam,
I vjerujem: pametno je, mudro.
Pa kako ću puku ugoditi,
Kako l' ću ga sebi osvojiti,
No se čudim, čudo povladjujem
Kako more vještice i dusi,
Kako ob noć zli se pojavljuju,
O zlu misle i o zlu jim rade;
A ja stanem tuliti s' Marjana,
Što je strašno i glad i morija,
Neka bude od straha strašnije.
Kati kažem: neće Petar u Žajan,
Da se nebi s Petrom sastanula,
Da se nebi bratu natužila,

Digitized by Google

Da mi nebi brata smilovala,
Da je nebi meni brat oteo
A Petra ću u zlo uputiti:
Nije ludo, a po srcu jeste,
Svoju sreću pratiti, kušati,
I prositi plemenitu Jelku,
Nebi li je roditelji dali;
A ja tajno zovem Januš-bega,
Pa ga učim lakoma turćina,
A Petrova dobra prijatelja:
Petar prosi Jelicu Alberti,
On je prosi njemu je na daju,
No staju mu na čest i na srce,
Pa je Petar gotov da poludi,
U ludilu na svašta je gotov,
Da prebjegne turcim, da se turči,
Nebi li se brzo osvetio.
Tako bilo, tako s' učinilo,
Ja rastavih i sestru i bratu,
I rastavih i mater i kćerku,
Meni osta inokosna Kata,
I ostá mi goropadno srce,
Ostà pusto bez vodje i uzda.
Al' gdje mnijà da je moja sreća,
Tamo uprav poniknu nesreća,
I ja joj se oteti ne mogoh.
Okupio goloruku djevu
Bez obrane i bez zaštitnika,
Okupio moliti, preklinjat'
Radi moje jedne žive glave,
Radi moga jednog bolnog srca,
Da mi utješi, da mi se smiluje
Jednim slovom milostnoga srca,

Digitized by Google

Jednim oka blagiem pogledom;
Al' djevojka tvrda kano kamen
Začudi se, i ne misli na me,
Već od čuda cvili i jauče,
I proklinje svoju hudu sreću.
Tada padam pred nju na koljena,
Ne moli se ni Bog u visini
Kano što se jadan njojzi molim,
Da mi ne dà ginuti od bola,
Da mi ne dà srce da mi pukne,
Da mi ne dà razum da prevrne;
Ali ona tvrdja od kamena,
Ustraši se, od strave se sgrozi,
I krsti se i Boga saziva
Kano što se u nevolji zove.
Te kada mi ništa ne pomoglo,
U mom gorkom jadu i zdvojenju
Stadoh joj se grozovito groziť:
Smaknuť ću se na njezine oči,
Skropit ću je mojom vrelom krvi,
Izdahnuť ću pred nemilom dušom,
Neka mi se muka nauživa
Neka mi se smrti nasladjuje,
Nek me nosi na neharnoj duši.
Ali ona bez srca i duše
Nit' šta misli, niti šta govori,
Veće skoči kô zviere plaho,
Otima se, hoće da pobjegne.
Jedva sam je jadan zadržao,
Mojom snagom i desnicom rukom
Jedva sam joj ruke savezao,
Jedva sam je uz zid prikovao.
Po mene je jadno i kukavno,

Digitized by Google

Po mene je gorko i čemerno,
Po mene je crno naopako;
Al' je šala, ali je maskara
Prama glasu, pram gromu iz neba:
Petar ubi mladog Albertija,
Ubio ga, al' se pokajao,
I on hoće Spljetu da se vraća.
Šta ću sada u nesreći skrajnoj
Pred ponorom, koji zjaje na me,
Da me živa nemilo proguta?
Ili mi je smaknuti djevojku,
Ili mi je jadnom poginuti,
Poginuti dušom i tielom.
Zato Katu vještícom prokazah,
Zato htjedoh da je vatra spali. —
I ušuti bezdušnik prokleti:
Glavu snimi, a obori oči,
A uztrepti kano prut nad vodom:
U čudu se našli ti sudije,
U čudu se dosta zadržali,
U čudu se stresli, uzdahnuli;
Pa kad mi se malko razabrali,
Nit' mi sude, niti šta govore,
Već namignu na te tamničare,
A oni mi mrtvog starca prate,
U tamnicu u dom neobičan.
Al' što neće sve danas da bude,
Danas dana kobna, jedinoga,
Kada su sa krenula čudesa,
Da se kažu i da se redaju?
Eno danas i Kata djevojka,
Ta žalostna, nesretna djevojka,
Gdje mi se je zavila u tugu.

Digitized by Google

Pa mi ide, sve posrće putem,
A puti je vode staroj majci.
Kad je staru ugledala majku,
Niti grli, nit' cjeliva majku,
Pogleda je, pa obori oči,
Nevina je, al' kô grješna duša,
A niz lice suze oborila,
Kroz suze je staroj govorila:
Na rastanku, moja dobra majko,
Molim ti se, ti meni oprosti
Tvoju ranu, njegu materinu;
Nesretna sam; ali grješna nisam. —
Tu joj rieč zapela u grlu,
A suze joj češće učestaše,
A sustiže jauk i jodanje.
Pa da vidiš dobru staru majku,
Kako mi se tužna razcvilila,
Kako mi se bolna razplakala!
Zagrlila svoju dobru Katu,
Cjeliva je, i pere je suzam,
A jauče, kuća odjekuje.
Tome se je Petar začudio,
Na čudo je mahom iztrkao,
A kada je sestru ugledao,
Njoj se bratac o vrat objesio,
Nit šta zbori, niti šta romoni,
Suze lije, a sestru cjeliva.
Al' je sestra tuzi priviknula,
Pa je brzo suze ustavila,
Poćutila, malko s' umirila,
Pa mi rukom odtiskuje brata,
Jednom rukom odtiskuje brata,
A drugom se maši u krioce

Digitized by Google

Pa mi vadi njekaku kiticu,
Uvenulu kiticu cvieća,
I pruža je žalostna svom bratu:
Evo tebi uvela kitica,
Od Jelke je, ti kiticu poznaš,
I ti znadeš šta si uložio
S' tom kiticom Jelici u Žnjanu.
Tebi Jelka kitom poručuje:
Da joj budeš veseo i sretan,
Da joj budeš voljan zadovoljan
Nju misliti i nju spominjati,
Al' rad mira, radi sreće svoje,
Radi mira, radi sreće njene,
Nesmiješ je nikad poželjeti,
Nesmiješ je nikada vidjeti,
Kamo l' smiješ šnjome se sastati,
Kamo l' smiješ šnjome govoriti?
A ti meni jadnoj sestri prosti
Kao tebi što ja danas praštam,
Nebi li ti i Bog oprostio. —
Petar riknu kô ranjena zvier,
I dlanom se udari po čelu,
A Kata se rastaje sa majkom
I ide mi da se prašta s'bratom;
Pa kako je bolnu zaboljelo,
Pa kako je jadnu zajadilo,
Sve mi ide, a sve mi jauče,
Sve mi ide, a suze me roni,
Sve mi ide, a posrće putem;
Al je sretna što mi sad jauče,
I sretna je što mi suze roni,
I sretna je što posrće putem,
Jer mi ide putem, a ne vidi

Digitized by Google

Što mi stali mnogi i gledali
Kako straže silne, oružane
Njekog prate, a nezna se tko je.
Al' veliki krivac mora da je,
Kako su ga teško okovali,
Kako su ga svega zagrnuli
Smrtnom crnom kobnom kabanicom
Zagrnuli od glave do pete,
Samo oči što mu vide puta.
Al' što s' ono na jedanput sbilo,
Što se silne pobunile straže,
Što je krivac na jedanput stao,
Što su lanci na njem zazvečili,
A njemu se oči zasijale?
Pustinjak je, da od Boga nadje,
Njega vode na more na ladju,
Pa on Katu jadnu opazio;
S' toga krivac na jedanput stao,
S' toga lanci na njem zazvečili,
S' toga njemu oči zasijale,
S' toga su se pobunile straže.

Pjesma IX.

Razplet.

Koliko je pustog sinjeg mora
Od bogatih čarobnih Mletaka
Sve do Spljeta do pitoma grada,
Sve je tanka vila primorkinja
Prebrodila na sunčanoj zraci,
Da se sunce umorilo nije,
I da nije nigdje počinulo.
Mjesto jadra razplela je kosu,

Digitized by Google

Mjesto vjetra tiho povjetarce
Mamila je i glasom i pjesmom.
Pjesmu čuli na moru mornari,
Pjesmu čuli pjesmi se divili,
Od miline svojim prepjevali.
Sve je pjesme Spljet zaboravio
Kako mu se nova omilila;
Nju mi pjeva i staro i mlado,
Nju mi pjeva i zorom i mrakom,
Svatko pjeva, nitko s' neobzire
Što Alberti od jeda biesne,
I što kuka Bačićeva majka.

Od šta sinje nabujilo more,
Hoće Mljetke širom da poplavi?
Od šta mrki nabrekli oblaci
Hoće Mljetke širom da potope?
Od šta sunce potamnjelo žarko,
Hoće Mljetke u mrak da zavije
U pol dana kano u pol noći?
Protužila Jelica djevojka,
Kukavica tužna i žalostna;
Kako tuži, kako suze roni,
Od njenieh bujnih mutnih suza
Sinje more nabujilo bujno;
Kako tuži i kako uzdiše,
Od njenieh gorkih uzdisaja
Nabreknuli ti mrki oblaci;
Kako tuži i sreću proklinje,
Od teških djevojačkih kletva
Žarko sunce potamnjelo tamom.
Ja se čudim moru i oblacim,
I čudim se tome žarkom suncu,
Jelici se ne čudim djevojci,

Digitized by Google

Što je tužna i što je žalostna,
Što uzdiše i što roni suze,
I što kune svoju crnu sreću.
Nju mi prosi pleme plemenito
Za bogata, za gospodičića,
Nju mi prosi, roditelji daju,
Roditelji daju je, te daju,
A Jelka se neće da udaje.
Da je njojzi po srdašcu njenom
Voljela bi sa zemljicom crnom
No s' udati za gizdava momka,
Založenu vjeru drugom dati,
Poklonjeno prepoklonit srce;
Pa se moli kužna otcu, majci,
Kako s' moli, i kako nariče,
Da joj umre i otac i majka
Nebi gore jadna naricala,
Nebi više suze proljevala:
Nemojte me tužnu udavati,
Kad mi srce za udaju nije,
Nemojte me živu sahraniti,
Kad me zemlja jošte živu neće;
No vi danas mene pomilujte,
Utješite, tužnu obradujte:
Danas meni crno ruho dajte,
Koje no je meni omililo.
Koje srcu mome dolikuje,
Koje sreći mojoj odgovara,
Crno ruho dajte koludričko. —
Roditelji ni da čuju neće,
Te sramote podnositi neće,
Da se misli i da se govori:
Voljela je Jelka u koludre,

Digitized by Google

No s' udati, a ne za Bačića.
Pa kad Jelki ništa ne pomoglo,
Kad upozna svoju crnu sreću,
A ona se moli i preklinje
Roditeljim svojim dušmanima:
Udat' ću se i sahranit' ću se,
Al' mi troje barem učinite
Radi sreće vašega djeteta,
Radi sreće, koje imat' neće.
Kad uzdahnem i kada zaplačem,
Nek me vojno za srce ne pita;
Kad prispije jednom o godini
Ljetni blagdan Velika gospoja,
Nek me vojno ostavlja na samo,
Da se tužnim srcem razgovaram;
A treće vas molim i zaklinjem
Da mi Kata nesretna sestrica
Kraj mog srca bavi i boravi,
Da mi mrtvoj moje oči sklopi. —
Prihvatili mahom roditelji,
Prihvatio mladi mladoženja,
Sve obriču štogod Jelka ište,
I udaju nesretnu djevojku,
I prstenom tužnu prstenuju. —
A kad bilo dana za vjenčanja
Uranila Jelica djevojka,
Uranila posestrima Kata,
Pa mi Kata Jelicu oprema,
Oprema mi sestru na vjenčanje
Kano da je na pogreb oprema;
Ne oprema mladu nevjesticu
Već oprema crnu udovicu;
Ne izbira bielo, šareno

Digitized by Google

Več izbira crno i žalostno;
Ne kiti je a da je nakiti,
Več je kiti da je svatko žali.
Pa kad ju je tako opravila,
I kad ju je tako nakitila,
Pruža Jelki sjajno ogledalo
Da se vidi i da se ogleda,
Jel' po srcu il' je po navadi;
Jelka sebe vidi i ogleda,
Pa kako se sebi dopanula
Da dopuni još jedno što nejma,
Uzdahnula, suzu oborila,
Sebe jednom jošte pogledala,
Pa poljubi svoju dobru Katu.
Al' da vidiš šta će sada Jelka,
Šta će sada žalostna djevojka,
Šta će sada srce nesudjeno.
Probire mi ruho djevojačko,
I probire mladjane nakite
U kojem je sretno sretovala,
S' kojima se vesela kitila
Dok se s' dragim njegda sastajala
O Velikoj Gospoji u Žnjanu.
Pa kada je sve posastavila
I u crno krilo pometala,
Spušta mi se niz tananu kulu
A za njome ta vierna sestra,
Pa se baci u čamac na moru,
Pa se tužna otisne u more;
A kada se otisla u more
U to slano u to tiho more,
Razkrilila djevojačko krilo
Kano da je srce razkrilila

Digitized by Google

Pa pogleda ruho i nakite
I njegdašnju svoju dobru sreću,
A sadašnju gorku uspomenu,
Njekadašnju radost i veselje
A sadašnju sjetu i prazninu,
Njekadašnju i vjeru i nadu
A sadašnju od sile nevjeru;
Pa uzima zlatne pribadače,
Trepetljike drobnoga bisera
Pa jih spušta sinjem moru u dno:
Oj nakite, oj mladjana srećo,
Toni, toni sirotici Jelki
Kô što joj je sreća utonula. —
A Kata mi vierna sestrica
Uzdahnula, Jelki prihvatila:
Oj nakite, oj mladjana srećo,
Plovi, plovi sirotici Kati,
Nebi li mi sretno doplovio
Do mog Petra, do mojega dragog. —
Uzimala Jelka haljinicu,
Tu bielu tanku haljinicu,
Pa je spušta sinjem moru u dno:
Oj bjelino, oj mladosti krasna,
Toni, toni sirotici Jelki
Kô što joj je mladost utonula. —
A Kata mi vierna sestrica
Uzdahnula Jelki prihvatila:
Oj bjelino, oj mladosti krasna,
Plovi, plovi sirotici Kati,
Nebi li mi sretno doplovila
Do mog Petra, do mojega dragog. —
Tkanicu je Jelka uzimala
Tu svilenu, tu plavu tkanicu,

Digitized by Google

Pa je spušta sinjem moru u dno:
Oj tkanice, tvrda vjero moja,
Toni, toni sirotici Jelki
Kô što joj je vjera utonula. —
A Kata mi vierna sestrica
Uzdahnula, Jelki prihvatila:
Oj tkanice, tvrda vjero moja,
Plovi, plovi sirotici Kati
Nebi li mi sretno doplovila
Do mog Petra, do mojega dragog. —
Crven zobun Jelka uzimala
Sav izkićem i srebrom i zlatom,
Pa ga spušta sinjem moru u dno:
Oj zobune, oj ljubavi moja,
Toni, toni sirotici Jelki
Kô što joj je ljubav utonula. —
A Kata mi vierna sestrica
Uzdahnula, Jelki prihvatila:
Oj zobune, oj ljubavi moja,
Plovi, plovi sirotici Kati,
Nebi li mi sretno doplovio
Do mog Petra, do mojega dragog. —
Pa se tužne sestre izgrliše,
Pa se site sestre izplakaše;
Da se vrate bielome dvoru,
Al' se stvori pismo iznenada;
Nije pismo kao što su pisma,
Već je pismo za nuždu pisano,
A krvavim slovim našarano.
Pismo čita zamišljena Jelka,
Časom čita, časom Katu gleda,
A Kata mi žalostna djevojka
Svoju dobru sestru propituje:

Digitized by Google

Od koga je neprilično pismo,
Od koga je, kakvog li je glasa? —
A Jelka mi u Katu pogledu,
Pa joj veli sjetno neveselo:
Pismo jeste hudog pustinjaka
Iz tamnice, iz goleme muke;
On me moli, srećom me zaklinje,
I današnjim zaklinje me danom,
Da zamolim danas mladoženju,
Da ga ne dà grješna pogubiti,
Da mu ne dà dušu izgubiti
Dok grieha svojih ne okaje,
Dok pokorom teške ne izvida. —
A Kata mi dobrota djevojka:
Sestro Jelko, dana današnjega,
Tvoga jednog u životu dana,
Sav se sviet klao i svetio,
Ja osvetom neću da mu kobim.
Ja mu praštam, Bog mu oprostio. —
Jošte Kata u rieči bila,
Tiho more, a vedro je nebo,
Od njekuda šum ide oluje,
Sve mi bliže i tutnji i šumi,
Dvie djeve, dvie plahe ovce
Stale slutit tu brzu oluju,
Bježale bi, izdala jih pamet,
Veslale bi, izdala jih snaga,
Već očima amo tamo blude,
Dok mi nisu oči ukočile
U njekaki magloviti pramen,
U aždaju krilotu šta leti;
Brzo leti, a još brže stiže.
Čamac jeste, al nisu mornari,

Digitized by Google

Već veslaju goropadni momci,
Zasukali do gore rukave,
Crvene jim kape i gječerme,
Po gječermam sjajne toke sjaju,
O pojasu svietlo oružje,
Mrkog lica, uzrasta junačkog.
Stražni Bože, odkuda uskoka,
I med njima Bačića na krmi?
Kad uskoke Jelka upoznala
I svojega nesretnoga dragog,
Pamet joj se ugasila mahom,
A na oči tamna pala magla,
Složi mi se kô pokošen cviet,
A Kata mi bolna uplašena
Vriskom sestru zagrli u krilu.
Al je Bačić gotov otimao,
Pa je meće do sebe u čamcu,
A Kata mi ne ostavlja Jelku,
Brzo skoči za sestrom u čamac,
Pa je opet k' srcu prigrlila.
Tada Bačić poviče na družtvo:
Braćo moja, sve uzdanje moje,
Ili sada, ili više nikad,
Il ćete me sretno oženiti,
Il ćete me danas sahraniti.
Vaše mlade ne žaite snage,
A tako vas ne izdala snaga,
I tako vas na izdala bratska
U nevolji prama živoj glavi. —
Pa kormilo primio u ruke,
A upne se junak do junaka,
I savi se veslo prema veslu,
Po gladkom se odtisnuli moru

Digitized by Google

Ko zviezda po vedrome nebu.
Al je tajna namještena straža
Da mi Jelku iz oka ne pušta,
A za glavu i za žive oči,
Pa se straža plaho uplašila
Kad opazi Jelkin čamac prazan;
Vesla stoje uz čamac na moru,
Al' nit' Jelke, nit' uz Jelku Kate,
A tamo mi drugi bježi čamac,
Bolje nebi da su u njem vile.
Plane straža, dopane mladiku:
Mladoženja, ti ne kupi svata,
Na sramotu oteše ti mladu. —
Kad to čuo brižan mladoženja,
Hilar plane kano brza munja,
Pa pobuni te hitre mornare,
I pobuni Mljetke na sve strane.
Svakog moli, svakog bratom zove,
I obriče i sreću i blago,
A prosiplje i srebro i zlato,
Da mu idu povratiti mladu.
Kano kad se uzruja mravinjak,
Mravak svaki iztrče iz duplja,
Diže glavu, a kosama sjecka
Da pokosi kletog napastnika;
Mornarija uzavrjela silna,
Poskakala u te lake čamce,
Uzmaha se veslom i tielom
Da podavi drzkog otmičara.
Al badava; manite se, djeco;
Jeste mi se slakomili plaho,
Jeste mi se užustrili oštro,
Al kad nije ni srce, ni snaga

Digitized by Google

Prama srcu, prama smrtnoj snazi
Kobnog Petra, i uskoka strašnih.
Kako dobro izmiču junaci!
Zavezli se u debelo more,
Za potjeru ni briga jih nije.
Pusta srećo, iznevjerit nemoj,
Već pridrži danas njekoliko,
Poglaj Petra, i smiluj se mladom,
I od danas za tebe ga steci.
Al se nješto stalo burkat more,
Nadula su gadna jugovina,
Stala mutit, kumice miešat,
I nositi iz daleka ladja
Razkriljenih bielieh krila
Kô kad lete rode i galebi.
Jadna Jelka sa dušom se bori,
Kata hoće sestri da pomogne
A sebika pomoći ne znade,
Već jauče zaman Boga vapi;
Pa se Petar u nevolji nadje,
Žali sestru, žali milu svoju,
A ladje će brzo dojadriti,
Dušmane će gore dovieti
No što ostrag u potjeru jure.
Jadan vidi dobro proći neće,
Pa zaželi junak blago kopno,
Gdje mi može stati da se bori
Gdje mi može skočit da se otme;
Pa okrene čamac u prieko.
Potjera je dobro zaostala,
Al sad teško da stignuti neće,
Jer je Petar mora da obidje,
Pa no vidi lako proći neće

Digitized by Google

Bez megdana i krvavih glava.
Pa on oštro svojoj braći vikne:
Čim tko blizu, braćo, vesla k' sebi,
Pa mi složno vatru oborite,
I opet mi puške pripravite.
A kada se kopna dočepamo
Dva bježite s' Jelkom, s' milom sekom,
Mi ostali sreću da kušamo,
Da vidimo čija je djevojka.
To mi reće, i to mi je bilo:
Do tri vatre složno oborili,
I tri čamca mahom ustavili;
A čim noge zemlju osjetile,
Nit se pita, nit se mnogo gleda,
Dva zgrabili te dvie djevojke,
Pa mi bježe kakono dva zmaja,
A ostali vatru prosipaju
I čamce mi mahom ustavljaju.
Ali Petra crna sreća prati,
Nesretniku smilovat se neće,
Već predaje sudjenome danu;
A živ čas je sila progutao.
Dvie djeve istom odmaknule,
Istom se je Petar užestio
Obarajuć dušmane u snoplje,
Al navali silna mornarija,
Pa mi stade Petru odvraćati
Iz pušaka taj nemili zajam.
Naopako! za dugo ne bilo,
A Petar se kano grana sruši,
A družina težkih dopunula
I junačku volju izgubila,
Pa mi bježi, brata, bez obzira.

Digitized by Google

Za njom leti ta potjera silna;
Tad se sjete uskoci za nuždu,
Pa mi brzo izpuštaju djeve
Da zabave tu dušmansku silu.
Mlečići se jesu zabavili
Otimajuć oko djevojaka,
Jer bi svatko da jabuku steče;
A uskoci rane zavijali,
Oplakali Petra krasnog brata,
I odveli sjetni i žalostni
Staroj majci, da ga jadna vidi,
Da joj srce pukne od žalosti.

Digitized by Google

Historički izvornici

iz Dnevnika g. 1571 nalazećeg se u Biblioteci S. Marka Classa VII. cod. CCX, a tiskanog u „Documenti storici sull' Istria e Dalmacia di V. Solitro." Strana 164.

Dogodi se jučer oko devet sati dogodjaj, koji je veoma dirnuo; što ću javiti kako budem znao, a i po onom što sam vidjeo; kao takodjer i ono što se danas dopodi. Šimun Alberti, ovdašnji vlastelin, bude imenovan po oporuci pokojnog kanonika Albertia baštinikom, a smetao ga je u posjedu zemalja ostavljenih mu po istom kanoniku Šime Jeličić, nazvani Bačić, pučanin dobar i pošten. Po odluci savjeta Padovanskog bi priznano baštinstvo rečenom Alberti-u. S toga Bačić umre od žalosti, jer da je to bila nepravda. Njegov sin Petar Bačić mladić, kome neima 26 godina, ostavši jedinac s materom nije znao kako da živi, pa uteče u Solin, a zatim sigurnosti radi s materom u Klis. A Turci ga odmah načiniše tajnikom i prvim pisarom dizdarevim, a osim toga povjeriše mu četrdeset momakah da jih može voditi i š njima četovati, sve na konju a i on sam. On se bio zakleo da će ubiti koliko god mu u susret dodje iz kuće Albertieve, osim Jelice, bivše njegove drage. Luka Alberti, starješina, kad ju je on prosio, dade ga iztjerati

Digitized by Google

iz dvora kano prosjaka i hudog nadničara, i htjede da mu udieli batina, no Bačić pogleda sluge poprieko i maši se za nož, te ga sluge pustiše. S toga uskoči i obeća nepriateljima, ako mu dadu petdeset konjanika, da jim jamči da će se pred veče vratiti sa bogatim plienom. Te juče stiže; a kako se naše straže niesu nadale prevari in zasjedi, po onom šta su čule, bješe raztjerane i razbjegnu se i dva ostanu mrtva a mnogi osakatjeni. I tako se Bačić otisne do Spljeta, gdje su bjegunci sve izpripoviedali i sve redom poplašili. Jedan od mladji iz kuće Albertieve, bio je poručik, dotrči mahom sa svojima i htjede se suprotstaviti. No Bačić čim ga ugleda, podbode svog konja i veli mu biesan: od toliko vas, jedan samo dolazite; al za sada i to mi je dosta, i pozove ga da se čuva. Mladić se ohrabri i stade na branik i otvori se megdan. I turci i naši odustaše od boja da gledaju i da vide čudo. Kad al Bačiću se razžali, malo po malo se umiri i smisli da ga ne ubije; ali kako ga je pozvao na megdan, pomisli, nebi bilo pošteno da se povuče, te stade braneći moriti protivnika. U tome mladić zamahne mu čestito u prsa, ali ga Bačić dočeka i tako dopane nješto rane u lakat. Nu kad je Petar ućutio ranu baci obzire na stranu i da ga ubije, i zamahnu sabljom preko prsiu, i bio bi ga smakao, nego u tom opazi pod prsima mladoga pojas, djelo i rukotvor Jeličin, i na njemu njeno ime; trgne se i nezabode sablju, no odvraćajući udarac udari ga u rame, gdje ipak nije mogao da ga dobro nezakvači. Krv trgne kao iz badnja, a Bačić da sdvoji, te ga dočeka u svoje ruke plačući i vičući u pomoć Turci se začude a i naši; neznadu odkud ta promjena. Ipak otrčaše svi tko ovamo, tko onamo, a njekoji u grad da jave i da pozovu Rolanda liečnika i učenjaka da se spremi i da odmah priskoči. Medjutim Bačić ga nosi u grad, veleći: da me

Digitized by Google

ubiju pravo bi imali. Ali turci stadoše mu se materom prietiti, ako se nevrati. Te se on kukavac, poljubivši mladića, plačući povrati. Turci koji su bili ostraga zaostali uplieniše bogat plien i ujagmiše petdeset ovaca i dvadeset i dva vola, a kad jih je Bačić stigao sa ostalim, pridružiše mu se, i povukoše se u kulu, jer je već bio mrak. Dizdar ga je stao vrlo hvaliti, i reče mu da će ga opet u skoro poslati. Ali je dizdar sve razumio kroz uhode i snovao je kako bi se osvetio; kao što su svi muslomani gotovi na sumnjičenje i na zlo. Siromah Petar povuče se u jedan kraj kule i odkrije materi njihov položaj, i da je pripravan uteći u Spljet i tamo moliti da mu se smiluju i da mu oproste. Mati će njemu: Sinko moj, vidiš me kako sam ti stara i jednom nogom u grobu. Kad smo otišli od naših prevario si me da idemo svetoj Ikoni pod brdo da joj se pomolimo; a sveta Ikona biaše turska zemlja i nevjernici. Tvoj otac, a moj vojno, bio bi prije poginuo no šta takvog uradio, i svaku bi muku bio podneo prije no što bi svoje ostavio. Tko bi mi rekao od moga sina! Pa videći da ga odveć žalosti, da nesdvoji, prihvati: Može se još, sinko, popraviti. Nastoj da bježimo. Bačić brizne plakati i padne na koljena pred mater, da mu oprosti i da vjeruje, da će po što po to popraviti. I tako si obrekoše i zagrliše.

Bila je gotovo noć i nikoga nebijaše čuti u kuli a ni na našim obkopima, ali čim se počelo smračiti i pripravljati oluja, koja je zbilja noćas kasnije stigla, Bačić zovne jednog slugu, dali je pripravio konje. Sluga odgovori: gotovi su, hajdete. Te uze mater i izidje ostrag kroz mala vrata, kao da jih tobože dizdar šalje. Izišav stade razpinjati mater na krst, da ide napried k Spljetu, a da njega nečeka, da će i on doći s pomoću Božjom. Mati mije htjela s početka pa se ipak pogodiše. Nije mati

Digitized by Google

popošla pol milje, čuje Petar pušku i viku, i mati gdje ga viče i priziva iz svega gola. Podbode konja, odleti kano striela. Stigav nadje mater gdje plače medju šest nepriatelja, a jedan od njih ju tješi; kad je ovaj opazio Petra, veli mu: Petre, dobih zapovied od sandžaka, kad izidjete iz Klisa, da vas moji smaknu. Ali ja sam dizdar iz Solina, i biti će godina što se sjećam tvojih i tvoje kuće. Puk spljetski zlostavio je i ranio Omer bega bivšeg Solinskog dizdara i on od rana poginu. Ja biah š njime, i bio bi poginuo, da mi niesu otvorena bila vrata tvoje kuće. Sada idi, bio ti u pomoći prorok i tvoja mati, idi dok je mrak. Bačić mu se objesi o vrat, zagrli ga i veli mu: Januš, brate! Obliše jih suze, a i nje i Januševe momke. I tako se razstadoše. Bačić dodje u Spljet i upravitelj htjede da mu oprosti; a puk i občinsko poglavarstvo odoše njegovoj kući, da ga vide. Mati je dala na misu, a sav je sviet žalio sirotu staricu. I to sve bi danas do devet sati. Poslie mise okupiše tko Petra tko mater mu, da jim sve do na vlas pripoviedaju. Bio je veliki naovitak, a svjetina je grnula i gurala se, jer svi hoće da čuju, i zato da Petar glasnije govori. U tome stiže glas da se naše straže vani tuku. Pustinjak veli: nije istina, odmaknite se i šutite, neka Bačić govori. Ali on, čim je to čuo, otiskuje sviet od sebe, utrči Jakovu zlataru, uzme pušku, pa trči na polje. Dizdar je izaslao bio petdeset konjanika za našim u potjeru, i da s Januševim momcima potrče k Spljetu. Dogodi se da težaci, koji su otišli u polja da vide što je noćašnji grad počinio, sa brežuljaka opaze kako idu konjanici, i odmah utekoše i ovdje javiše. Straže prem da jih je malo bilo, kad su čule spremiše se na doček. U tome stiže glas i kapetanima te i oni izlete. Istom se zametnula kavga, Bačić trči bez duše i koga vidi? vidi Januš bega, gdje se bije sa tri brata

*

Digitized by Google

V[illegible], [illegible] Dva su [illegible] počivala, a najmladji od trojice držao se. Januš zamahne handjarom i grdno ga rani u čelo, te pade. U tome dotrče dva druga turčina Janošu u pomoč; [illegible] spaze Bačića, udri na njeg, a on umoran, znojan, branio se ipak junački. Na posljedku puška mu ne sastavi, a n njegova dva dobra pištolja, osim jednog, te pogodi jednog od dvojice, koji mahom i uteče, jer je zlo ranjen bio. Ali za drugog trgne handjar i zatriska ga konju u uho, pa dok ga čupa i hoće da još jednoč za mahne, tur čin mu naperi pištolj u srce. Januš to vidi i s handjarom mu odvrati ruku, te ga tako spasi. Zatim odmah zapovjedi svojima da se povuku. Ali oni počeše tužiti se rad pliena, i što jim se nedopušta, da ga sastaviti mogu: t im Januš dopusti, da se korakom vrate, i da saberu što im u put dodje. Svi su pohvalili postupanje Januševo: a Bačić, vrativši se, ode upravitelju i u obćinu i izkaza sve. S toga svi se u tom složiše, da se pošlje Janušu bogata iztočna konjska oprava na dva konja; i kupi se kod Matije Godibene-a, za ložom, koji je, ima dvie godine, došao u Spljet. Zatim dodje Bečić na plokatu i zateče svjetinu, koja je vikala, Živili Bačići! zatim ga molila da jim sve pripovieda. Ali on htjede prije svega da vidi kako je Alberti-u. A kad je pustinjak rekao: dobro, niesu mu nimalo vjerovali. A eto ti jednoga, koji će: jutros, neima sat, izdahnuo je; te puk stane režati proti pustinjaku. Ali on prihvati: kome je sada bolje, no je njemu, puče nevjerni i opaki? I ode, a svi za njim.

Strana 225.

Jednu veče g. 1573, bilo je godovno u jednoj Spljetskoj varošici, najedanput steče se sila varošana u grad i stigavši na plokata sv. Dujma, i zapalivši veliku hrpu brnistre, padnu na koljena i zapjevaju svete pjesme

Digitized by Google

i molitve. Kada na jedan put, al eto ti sa izmaka plokate gdje mi dva obješenjaka na silu vuku k vatri djevojče bliedo, razkosano, strepeće, i roneće krupne suze, a pored nje, gdje preklinje i anatemiše, starac onizak, bucmast u njekakvoj mastnoj mantiji; usta mu se sada grče, sada ukoče, čelo mu i lice grdno namrskano, izkrivljena pogleda; svi znakovi savršena lopova; a to je bio pustinjak.

Od njekojih mjestah Dnevnika čitalac je mogao štogod razabrati, tko je taj bio: prepreden i previjan licumjerac. Njekoliko mjeseci prije nego što se je dogodilo, šta pripoviedamo, uzeo je k sebi sirotu djevojku, liepu i siromašnu, sviet nije mogao dosta da nahvali to djelo milosrdja. Nego jedan dan uplašena djevojka morade se zaprietiti novom hranitelju, da će ga tužiti upravitelju; a o tome je bilo i vani po malo govorkanja. On tada stade pokazivati se oštriji i strožiji nego prije, obučavati puk, groziti se vjekovitnu mukama, koje čekaju one, koji ogovaraju; i tako se njekako stvar zatrpa. A prama sirotici bivao milostniji i pazljiviji, a kad su bili na samo, oplače ljuske slabosti, umoli je da mu oprosti, i da moli Boga da mu i on oprosti.

Zima g. 1573 bila je od najhudjih za Dalmaciju i radi neobičnih nepogoda vremena, i radi glada i radi bolesti, s'kojih je stradala; a osobito je bila huda po puk selski i poljski, koji, radi pretrpljenih kvarova, nije imao ni kuća, kud bi se čestito sklonio, kamo li šta drugo. Od ljetine, ma da je pripredjena bila loše i nemarno, ipak se štogod nadalo; ali kad je prispjela, ukaza se slabija no što se mislilo. Bila je četvrta gladna godina; počela je s ratom, pa ga je i preživjela. Puk koji, kad nezna uzrok svoje nesreće, ili kad mu batina brani poznavati ga, izmišlja po volji druge uzroke da jih kriviti može, izmisli jadan prekrasan uzrok: uroci. Govorilo se,

Digitized by Google

da se vidjelo više noći čudnovatih ženski, gdje se provlače kraj živike jednog polja; oči su jim sjale kano svieče, a od njih bi se ugrijao zrak kano u peći. Sjutra dan nalazili su gadne tragove; a po tragu jim pretvorila se zemlja u šljunak i pjesak. Badava je siromašni težak škropio krštenom vodicom zemljište kobno posjećeno; vješao o ćoškovim zapise i krstove; i prolozeći mrakom ustrašen i pobožan izgovarao je molitve prikladne nesretnoj sgodi; vještice su trajale, a s vještieam i nevolja.

„Kad jedne nedjelje (tako kronista, od koga uzimamo većinom ovu pripoviest) baš o večernji, kad su se seljaci, po ovdašnjem njihovom običaju, skupili pred crkvu S. Tome i pretresali napomenuta čudesa (vještice) štiže gospodin sveti čovjek, zvani pustinjak, koji reče: Braćo veselo! Budimo dobre volje i slavimo gospodina Boga, koji hoće da bude kraj nevoljama; sada i u vieke.“ I slaže lopov da mu je ona njegova žena i služavka malo prije odprto, jasno i potanko izpripovjedila, kako je imala posla i tajna s vještieama i vrazima. Pritomni su slušali u čudu; zapanjiše se, sgroziše se. Zatim jedan izusti jednu, drugi drugu, treći treću, u jedared umješa se sto glasova — „Dakle niesu bile priče, kao što nas je htjeo zaljudeti.... i ....; i g. kapetan četnika, i njegov poručnik; sad se neda više tajiti i eto jesu li priče. — Niesam li jih ja vidjeo? — A ja. — Ali niesam li ja prvi pripoviedao? Sada će mi vjerovati.“ — Glas pukne naokolo; tko je bio kod kuće izleti van; na taj žamor slete se mnogi; za mala strče se cieli sviet.

Prvi dogovor te uzpaljene i uzrujane tišme bio je rozuman: prapopu; — ne, ne, djevojci, da vidimo djevojku; — hajdemo, braćo, upravitelju; — ovdje je komora; hajdemo u viećnicu, prokuraturu; — prapopu, kažem. U tome komješanju ljudi i mnenja, gromki glas

Digitized by Google

poviče: „k vatri.“ Puku, okrutnim nagonom, koji ga po nesreći nikad neostavlja, postavšemu mahom bezumnom i biesnom svjetinom, taj glas bi kano proučen i promozgan sud; odsuda neoboriva. Ta silna svjetina kao da je dva sama čovjeka, razstavi se u dvie strane; jedna žrtvi i druga k plokati S. Dujma da pripravi žrtvenik. Pred crkvom sv. Tome za jedan čas nije bilo vidjeti duše. Čim su pročuli strahovita otajstva, dotrče upravitelj, kapetan sa svojom četom, prapop; dotrčaše u mantiji plemići občinski, kanonici u kapamanji; a medju prvima stigao je liečnik Rolando. Puk ga je štovao i ljubio, i zato se razmaknu i puste ga do bukteće lomače; srditost i plemenita misao, koja ga je vodila učine ga ponosita i veličanstvena. Oštro i u krko zapoviedi, da tu žensku odmah puste. Nesretnica podiže oči svojemu spasitelju i reče mu: „Pomozi mi, nevina sam.“ S velikodušnog i odvažnog gnjeva toga čovjeka, klonu četiri ruke, koje su ju dovukle i rinule do plamena, i držale je kano četiri kliješte; nesretnica osjetivši se slobodna, ohrabri se, sabere sile svoje, i protura se; bližji, videći je, ganu se mahom, uklanjaju joj se i štite je; udaljeniji rada bi da su joj bliže tog časa; „bježi, bježi, ovuda, djevojko; sirotica izmakne sa plokate; spasi se. Najedanput čuje se strašna vriska, i mahom za tim strahovito guranje i komešanje puka; čovjek koji je drugog spasio, morao je sam da pogine. Žestoko se kretajući, Rolando dodirne se i odviše plamena; i gorjeo je. Osjetivši, radi žestokoga bola, bježao je vičući kao bik otrovan. Plamen, koji se mogao, čim ga se poprimio, lasno ugasiti, da se povaljao po zemlji, ili da se svukao, ili kako mu drago drugom pomoći, kroz strahovitu trku posta požarom. Stigavši moru u onim neizmjernim mukama, lakomo skoči unutra i izdahne.

Digitized by Google

Evo što nam kronista veli o pustinjaku: koji sveti čovjek ukrca se jedared na našu ladju, Republike, zapovjednik . . . . . ; i galija se otisne. Svetac je sada mahao puku, koji je bio na obali i gledao; a nitko ga nije mogav razumjeti; i mislili su da on blagosivlja. Galija se kasnije vidjela nije na ovim stranama: nego se kaže da je u Mletcima, a njeki opet da je u Rimu, ili u svetoj zemlji, ili kod sv. Jakoba u Kompošteli; ali to se sve veli; ali se za stalno nezna.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google